

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

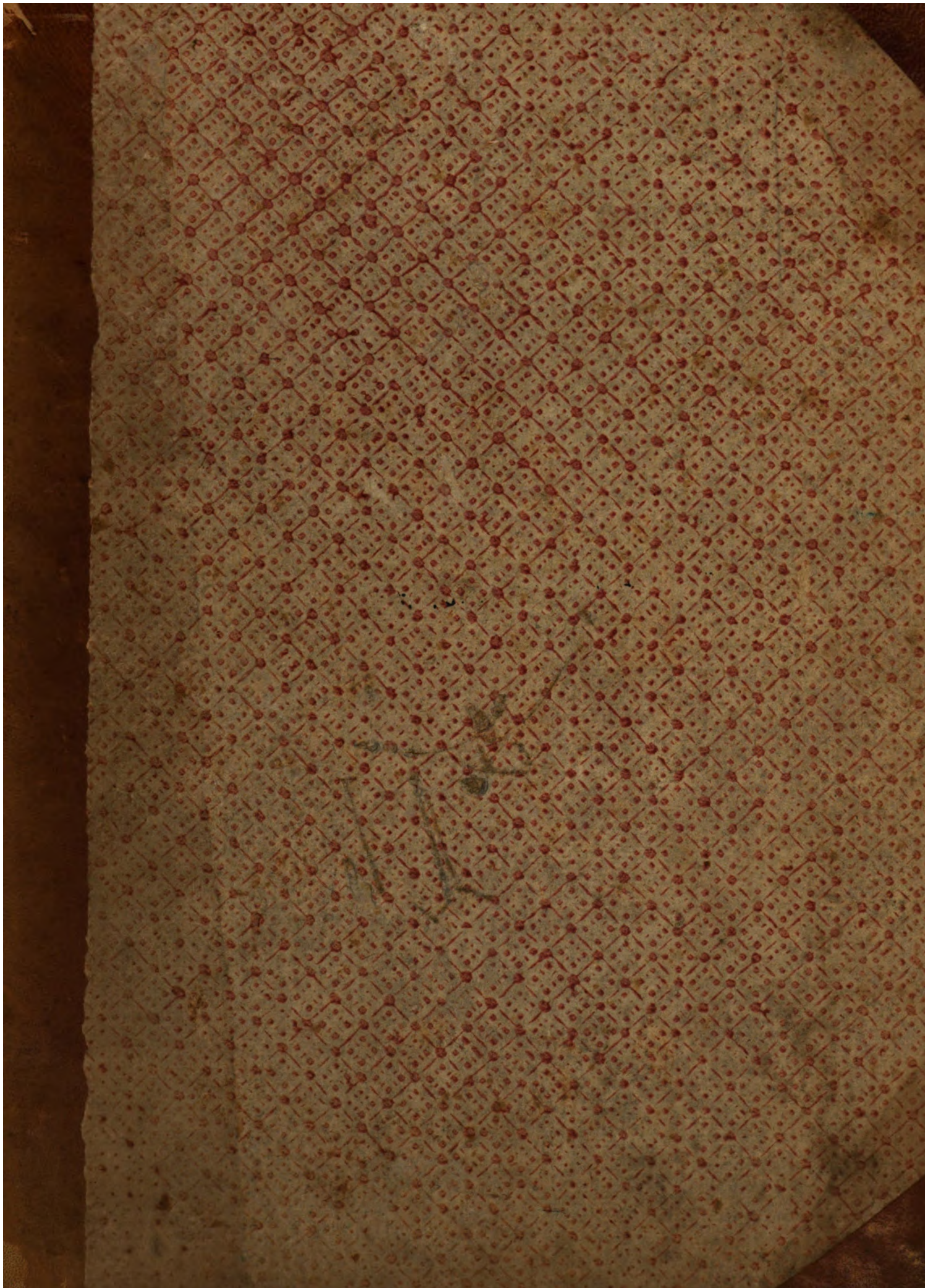
For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

687.72

Bor

№ 364a

№ 364a

302196572Z

-E X H d
C V L

687.72

Bor

No 364a

in S.A.

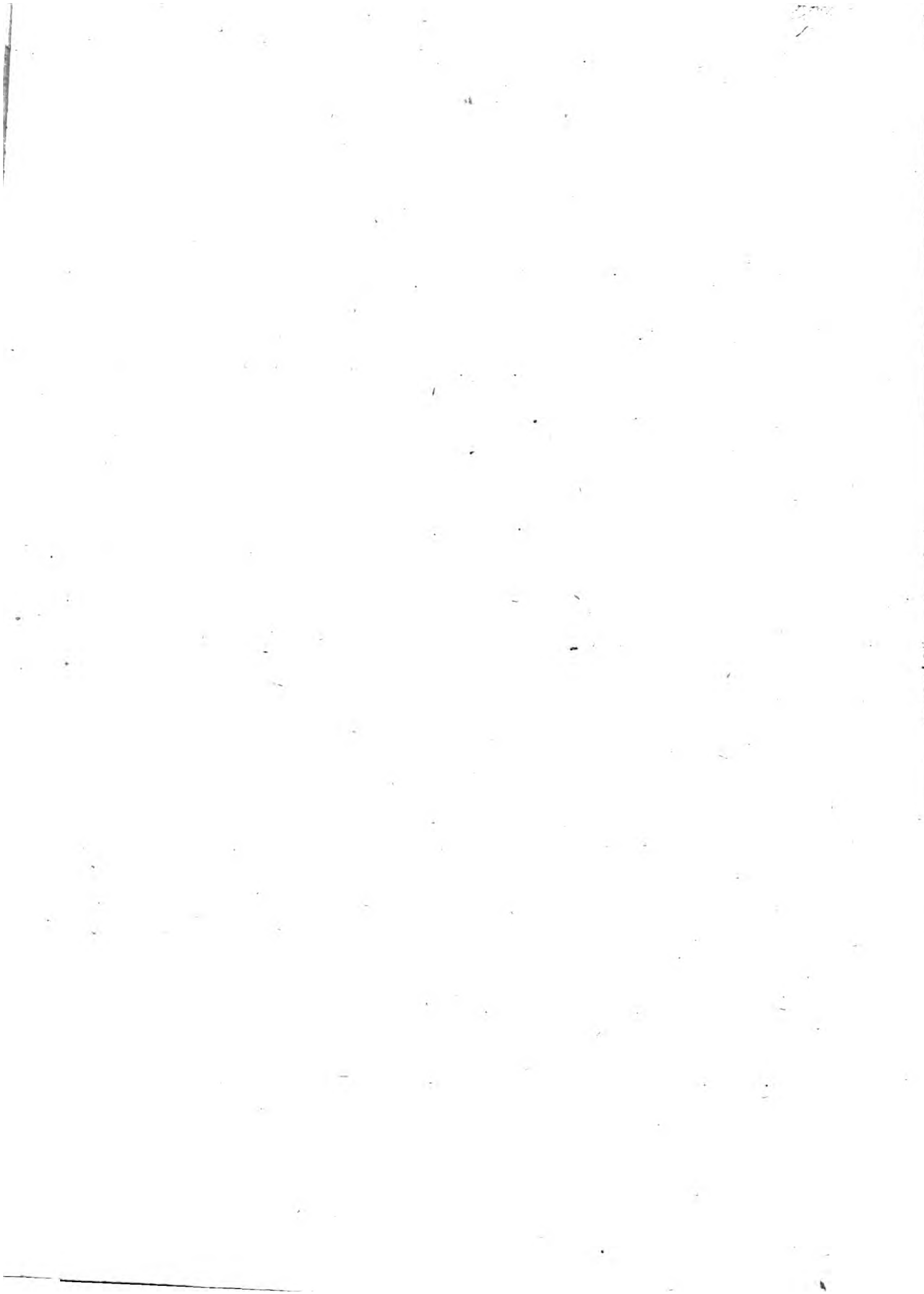

302:196572Z

-EXTD.

C VI. L

MUSEVM
CVFICVM BORGIANVM
VELITRIS

ILLVSTRAVIT
IACOBVS GEORGIVS CHRISTIANVS ADLER
ALTONANVS

ROMAE
APVD ANTONIVM FVLGONIVM
MDCCLXXXII

PRÆSIDIVM FACVLTAŢE

THE
UNIVERSITY OF OXFORD
LIBRARY

OXFORD

❖(III)❖

L E C T O R I

ORIENTALIS LITTERATURAE STUDIOSO

IACOBVS GEORGIVS CHRISTIANVS ADLER

ALTONANVS

N praeclearis vitae meae vicibus illa
semper erit, simulque animo meo
alte insidebit, quae me Romam ad-
duxit, atque ita, ut plane omnibus
studiorum meorum rationibus satisfacere
licuerit. Praetereo omnia illa
notionum emolumenta, quae haurire mihi contigit,
Romanorum litteratorum amica comitate conspirante,
tum ex Vaticana bibliotheca omnium instructissima,
tum ex ceteris per Urbem dispersis, Barberina nempe,
Angelica, Assemaniana, & collegii Urbani de pro-
paganda fide, quae potissimum exoticarum linguarum
codicibus perquam multis, & insignibus excellunt.
Haec sane alio tempore, ac loco fateri, & praedica-
re mihi continget, ac libentissime praestabo. Quod
vero honorificentissimum mihi obvenit, illud in pri-
mis fuit, quod auspice & interprete cl. Praesule Iose-
pho Garampio Nuncio Apostolico apud Aulam Vindo-
bonensem, viro sane & doctrina, & humanitate prae-
stantissimo, convenire datum fuerit Romae Praesulem
alterum cl. Stephanum Borgiam, a secretis sacrae con-
gregationis de propaganda fide, quem & opera typis
edita, & animus ad litteratos omnes amplectendos

paratissimus celeberrimum fecerunt. Dum viri summi eruditionem admiror, dum iucundissima fruor consuetudine, dum librorum, & codicum, praesertim Copticorum longe vetustissimorum penes ipsum existentium cimelia contrecto, en incidit sermo de nummis Cuficis, aliisque id generis monumentis, quae sibi ipse longo studio comparaverat, & Velitris, quae civitas est in primis nobilis, & antiqua, cl. Praesulis patria, in domestico museo collocaverat. Ego, qui huiusmodi characterum monumenta alia iam expenderam, & illustraveram, ad haec animum arrexi, eorumque copiam mihi fieri postulavi, & pro ea, quam semper commendabo, spectatissimi possessoris humanitate, ac benevolentia facillime obtinui. Dum itaque nummos hosce Borgiani musei Veliterni perpendo, dum pateras, sigilla, aliaque monumenta, quae ibidem adservantur his signata characteribus manibus, & oculis verso, subiit animo scripturae tradere, quae interpretationis loco esse possent, quaeque singulis aliquid lucis affundere viderem. Quod fere otii causa peragebam, in opusculum evasit, quod non ostendere solum, sed offerre, tamquam grati animi mei monumentum, numquam intermorituri, cl. Praesuli constitui. Excepit ipse libentissime pagellas meas, easque tamquam ἀντίδορον suas fecit, imo tamquam iuri suo accensitas typis committendas censuit. En, amice Lector, opusculi huius, quod editur, occasio.

Nunc accipe operis rationem, quam mihi perficiendam proposui. In eo nimirum fuit cura, ac studium meum, ut primum nonnullas exararem adnotationes, quas de historia rei nummariae apud Arabes praemitterem,

terem , & quarum pleraeque novae , & probatissimo-
 rum scriptorum auctoritate , & ipsorum monumentorum
Musei Cufici Borgiani sedula contrectatione comprobatae
 sunt . Ad explicationem nummorum deinde descendi ,
 atque in ea obscunda diligenter distinxī , quae certa ha-
 buerim , & de quibus dubitaverim ; quo illud asseque-
 rer , ut eadem fidelis , quantum fieri potuit , prodiret .
 In omnibus insuper brevitati studui , ut ad doctos scri-
 bentem decebat . Experientia didici , quod Plinius
 ait , rem arduam esse , vetustis novitatem dare , novis au-
 ctoritatem , obsoletis nitorem , obscuris lucem , fastiditis
 gratiam , dubiis fidem . Verumtamen si studia mea non
 omne tulerint punctum , series ipsa rarissima nummorum ,
 quae in lucem prodit , citra opem meam omnibus se pla-
 ne commendabit . Ea sane nummos continet , quos adhuc
 ne nomine quidem novimus , non Cuficos tantum , non
 tantum Arabico-Graecos , & Arabico-Latinos , sed etiam
 Arabico-Armenos , & Arabico-Georgianos , quibus Ara-
 bica sigilla , tum ex veteri patera celebris *Cabae* delinea-
 tio , denique egregium Drusorum monumentum , &
 de historia huius gentis nova dissertatio accedit . Inte-
 rim vero , qualiacumque sint mea conamina , quae clar.
 Praefuli publici iuris facere libuit , aequo animo excipe ,
 Lector benevole , & si quid hinc in orientales litteras lu-
 cis , ac praesidii manaverit , illud omne acceptum a te
 referri decet amplissimo viro Stephano Borgiae , per
 quem & haec monumenta collecta sunt , & aere nunc
 incisa , preloque excusa exhibentur . Utere felix , &
 vale .

❖ (VI) ❖

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii
Apostolici Magistro.

F. A. Marcucci Episc. Montifalti Vicefg.

—
A D P R O B A T I O.

Demandante Reverendissimo P. Thoma M. Mamachio Sacri
Palatii Apostolici Magistro lubens percurri *Museum Cae-
sarium Borgiauum Velitris*, diligenter & docte illustratum
ab eruditissimo Iacobo Georgio Christiano Adler Altonensi,
nihilque in elaboratissimo opere bonis moribus, & catho-
licae fidei adversum deprehendi; imo multa ad orientales
res nova, & utilia erudire expensa animadverti: quare
nihil obstare censeo, quominus opus in publicam prodeat
lucem.

Dabam IV. Ianuarii MDCCLXXXII.

*Ioseph Aloysius Assemanus linguarum orientalium
in Urbano Collegio Sacrae Congregationis
de Propaganda Fide Praeceptor.*

—
IMPRIMATUR.

Fr. Thomas M. Mamachus Ord. Praedicatorum
Sacri Palatii Apostolici Magister.

NVM-

NVMMI ET SIGILLA

C V F I C A

_____

195 4 15 10

DISSERTATIO
PRAELIMINARIS
DE NUMMIS CUSICIS.

Uemadmodum , qui nova inventa , cuiuscunque sint generis , publicare aggreditur , primum , quae alii ante eum viderint , examinare & aequa lance pensitare , deinde de ignotis , quae ipse addiderit , de occasione , qua ea invenerit , demum de magnitudine negotii generatim differere solet : ita & nos , nummorum Cusicorum perfectissimam seriem prolaturi , ne rem parvi momenti suscepisse videamur , dissertationem generalem , ubi instituti nostri ratio reddatur , reique nummariae Arabum historia atque praestantia exponatur , praemittendam putavimus .

C A P U T . I.

De iis , quae eruditi in explicandis nummis Cusicis adhuc praestiterint , & de nostri instituti ratione .

REpetimus igitur prima scientiae nummorum Arabicorum apud nostrates initia . Usque ad saeculi elapsi initium , tamquam viles , inutiles , *barbari* , quo nomine extranea fere omnia damnare solebant , neglecti fuerunt nummi Arabum . Primus eorum publicationis honor Hispanis debetur , apud quos , cum multa saecula ab Arabibus gubernati fuissent , plurima gentis monumenta relicta inveniri necesse fuit . *Vincentius Iohannes de Lastanosa* primus , quod sciam , in libro de nummis ignotis Hispanicis ,

nicis, quem Oscae publicavit anno MDCXLV (1), nummos Cuficos, vel Arabicos antiquos octo, aeri incisos exhibet. Sed, ut omnem initium grave est, non modo nullum explicavit, sed delineatio etiam tam male cessit, ut ne una quidem vox ex omnium eorum titulis intelligi queat. Successit *Iohannes Henricus Hottingerus*, vir exquisitissimae doctrinae, qui libro suo de cippis Hebraicis, quem Heidelbergae iterum ediderat anno MDCLXII. varia de nummis Arabicis adiecit (p. 115. f.), nonnullosque Cuficos delineavit. Sed dormitavit interdum vir doctus; nummorumque titulos tam rudi manu depictos exhibet, ut *Loescherus* in commentario de causis linguae Hebraicae tabula XIX unum eorum tamquam Samaritanum ex Hottingerianis tabulis descripsit. Anno MDCXCI. edidit *Elias Brenner* thesaurum nummorum Sueo-Gothicorum, Holmiae Sueuorum, in quo nummum Cuficum unum, male, ut praecedentes, ligneis formis expressit. *Andreas Morellus* in specimine universae rei nummariae antiquae edito Lipsiae MDCXCI. (in 8.) nummum unum aeneum (in Tab. XXII. n. 4.) delineavit, in cuius parte priori duo capita cernuntur, quae *Saladini* eiusque filii effigies esse putat auctor (p. 230.), cum titulo, *Iosephus filius Iobis*, & ab altera parte, ut auctori videretur, verba, *Rex, Imperator, Princeps fidelium*. Sed potius credo, nummum male descriptum similem esse ei, quem ad Regem *Turcomanorum Cothbeddin* refert *cel. Barthelemius* (2), in cuius parte nomen Regis, in altera capita Imperatorum *Heraclii*, eiusque filii *Heraclii Constantini*, a pecunia Graeca mutuata animad-

(1) Museo de las medallas desconocidas Españolas, publicado D. Vincenzo Juan de Lastanosa Señor di Figaruelas i lo dedica al Exmo Señor D. Bernardino Fernandez de Velasco Condestable de Castilla. En Huesca 1645. in 4. Praeter nummos Arabicos recentes duos 136. & 137. Cufici sunt sequentes 138. 163. 169. 170. 171. 172. 174. In priorum trium delineatione 136. 137. 138. principia titulorum in imum inverfa sunt.

(2) Mr. Barthelemy dissertation sur les medailles Arabes dans le xxv. Tome des mémoires de l'Academie des inscriptions de Paris Tab. II. num. 6.

madvertuntur (3). Idem nummus delineatus est in libro Gallico de scientia numorum (4), ubi auctor *P. Gobertus* (p. 172.) hanc adnotatiunculam, imperitiae suae testem, adiecit: „ Parvi menti sunt, inquit, nummi Arabici, quia omnes recentes sunt, „ pessime cusi, neque ullam seriem efficiunt, paucissimi effi- „ gie principum ornati, denique, quia pauci linguam atque „ scriptionem intelligunt „. Caecus de coloribus iudicat! Melius cessit *Hadriano Relando* dissertatio de nummo Arabico Constantini Pogonati litteris Cuficis signato, quae Amstelodami MDCCV. prodiit (5). Quem nummum etiam exhibent eruditi Londinenses in historia universalis mundi, tomo I. historiae recentioris aevi, & cel. Barthelemius in dissertatione laudata, e museo regio descriptum. In parte postica titulus est Romanus, repraesentans Victoriā ambulāntem, manu tabulam tenentem, cum inscriptione in orbem exarata VICTORIA CONSTANTINI AVG., in tabula Victoriae VOTA XXX h. e. vota tricennalia, & ad latus sis, Siciliae, urbis Panoniae nomen. Typum hunc a quodam Constantini M. nummo mutuatum esse, rectius censet cel. Barthelemy, quia formula VOTA XXX in nullo ceterorum Constantinorum nummo animadvertitur. Ab altera parte legitur nomen Principis Turcomani, Cara arslan. الملك العلم (العام) العادل فخر الدين قرا

A 2

ارسلان

(3) Occasione huius nummi observat auctor p. 232., magnam horum nummorum iacturam passam esse rempublicam nummariam obitu ill. Caroli Catonis Curtii, Seren. Cenomanensium Ducis a secretis consiliis, siquidem is magnum Arabicorum nummorum numerum collegisset, ut integram fere Chalifarum Damascenorum seriem possideret. Aliam collectionem LX. nummorum Arabicorum antiquorum e thesauro aedium Divae Genovefae in regium museum translata fuisse p. 262.

(4) La science des medailles antiques & modernes pour l'instruction pes personnes qui s'appliquent à les connoître. Nouvelle edit. Amsterdam 1717. in 8. p. 184.

(5) Cf. eiusdem dissertatio de nummis veterum Hebraeorum, Traiecti ad Rhenum 1709. edita.

ارسلان داود بن ارقم . Inter nummos Neapolitanos, a *Caesare Antonio Vergara* (6) illustratos anno MDCCLXV., quidam Siculi cum titulis Latinis, & Arabicis reperiuntur, sed male iterum delineati: Rarus & observatione dignus est ille, aureus, (Tab. II. 2.) qui in antica parte hunc titulum exhibet WR. H. E. WILHELMUS REX, & in circumferentia DVCAT. APVL. PRINCIPATVS CA, in parte aduersa † APVLIE H. . . . Multos nummos Cuficos recensent *Philippus Paruta*, & *Leonardus Augustinus* in libro, qui *Sicilia numismatica* inscribitur, edito anno MDCCLXXXII. Sed negotium invita Minerva susceptum: nummi omnes Arabici male delineati sunt, & mendosius etiam explicati. Huius operis recensionem, cum aliquot nummos rarioris typi contineat, in margine addendam putavi. (7) Eodem anno unum nummum Cuficum antiquum descri-

(6) *Monete del regno di Napoli da Roggerio fino a Carlo VI., raccolte e spiegate da D. Cesare Antonio Vergara. In Roma 1715.4. Tab. I. 6 nummus Rogerii est, qui in museo Borgiano etiam exstat. Tab. II. 1 Guillelmi primi, cum figuris B. Virginis & Iesu. Tab. II. 2 quem laudauimus. Tab. II. 3 aureus Guillelmi I., cum typo crucis & verbis IC XC NIKA. Tab. III. 2 numus Guillelmi I. & Tab. IV., 2 Tancredi, quales conseruantur in museo Borgiano.*

(7) *Philippi Parutae, & Leonardi Augustini Sicilia numismatica, diuisa in tres partes, inserta in thesauri antiuitatum & historiarum Siciliae a Io. Geo. Graevio digesti & cum praefatione Petri Burmanni editi Lugduni Batavorum 1733. fol. volumen VI. VII. & VIII. Explicationis numerorum Cuficorum auctor est P. Marius Pace. Novam editionem propediem expectamus a viro cl. Gabriele Lancillottio Castellio Principe Turris Mutii.*

Ad nummos Panormitanos referuntur sequentes Cufici. Tab. XVII. n. 170. nummus argenteus cum sola inscriptione in circumferentia, Arabica, ut videtur, sed imperscrutabili. Tab. XVII. 171. 172 duo nummi aurei Fatemidarum, qui in museo Borgiano exstant. Tab. XIX. 194 nummus aeneus, in quem Sigebertus Havercampius animadvertit p. 89. F. cum sine dubio ad Panormum pertinere, eumque ab ipso cum aliis curiosioribus Saracenicis asservari. Antica parte duplex cernitur aquila, quam litterae Arabicae, ob pravam delineationem lectu difficillimae, circumdant. Postica parte, quae inversa picta est in tabula, nomen legitur الملك الظاهر, *Rex Daher*, & in circu-

scripsit *Olaus Celsus*, natu maior, in actis Upsalienfibus (anni MDCCXXXII. p. 116. 117.), & alium *Birgerodius* in libro de priſco

lo verba, Muhammed eſt Dei legatus, cum aliis quibuſdam tam negligenter deſcriptis, ut potius litterae Romanae, quam Arabicae eſſe videantur. Nummus ad Aiubitos forſe pertinet (conf. nummum Borgianum xxvi.): Siculus certe non eſt; nullus enim Siciliae princeps titulum **ملك** *Regis* uſurpavit.

Inter nummos Meſſanenſes recenſetur Tab. xxiv. n. 45. nummus bilinguis, qualem in muſeo Borgiano explicaturi ſumus n. LVIII.

Progreditur auctor Tab. CLXXXV. ad novem nummos Saracenicis, ut eos inſcripſit, quos explicare tentavit P. Marius Pace pag. 1221, ſed fortuna tam adverſa, ut verba in iſdem viderit, *quae ne quidem Arabica ſunt*. Primus aureus exhibet hos titulos. In parte prima, iuxta P. Marium, *Almachur aſgadalaman amir il mumlec* h. e. *Malchur, liberator miſerorum*, nomen vere barbarum, quod Arabes ignorant, ſed ita corrigendum, *Almalec . . . . emir almumenin*

امير المومنين . . . الملك *Rex . . . Princeps fidelium*. A poſteriori parte, auctore Mario, *la ilmalch allah bmaes fallalas gal fal allah*, quarum omnium ne unam vocem intelligo, ſed explicantur ab interprete, *an non rex certe una cum gabella creſcit iuxta voluntatem Dei?* Incredible forte videbitur, hanc abſurdam formulam emendandam eſſe hoc modo, *la illah illallah Muhammed reſul allah ali vali allah*

لا اله الا الله محمد رسول الله على ولي الله *Non eſt Deus, niſi Deus, Muometes eſt eius legatus, Ali eius amicus*. (Convenit cum nummis Borgianis XXI. & XXII.) Nummus ſecundus, item aureus, exhibet, ut cenſet Marius, nomen *Gagelalmud Alchelamamu, amir almarmanin, Hagelalmudus Achelamanus, Dominus Mermanorum*, nomen auribus Arabicis inſolens & intolerabile, quod ne pronunciare quidem ſcio: Emendandum ita, *Almalek aldaher allah emir almumenin* **الملك**

الظاهر الله امير المومنين *Rex Daher allah, Princeps fidelium*. Ab altera parte eadem verba, quae in nummo I. leguntur. Nummus igitur pertinet non ad Mermanos neſcio quos, ſed ad Regem Siciliae Daher, cuius nummus aureus huic ſimilis in muſeo Borgiano exſtat num. XXIII. In tertio nummo aureo nihil legere potuit Marius niſi *Italmargias il melk*, nomen Regis, qui in boni Patris ingenio tantum exſtitit: equidem ne litteram unam praviffimae delineationis cognoſco. Quarti nummi aurei titulus explicatur *Altal-*
fanx

fco feptentrionalium in Alexandria mercatu , quem vero inſpicere adhuc mihi non contigit . Neque opus *Honorii Arigonii* ad manum

fanx . . . Amir Muſulman , loco *Aldahar alaafas din alla* , *emir elmumenin* .
 الظاهر العزازدين الله امير المؤمنين Convenit cum nummo Borgiano xxii. Obſervatione dignus eſt nummus quintus aeneus , in cuius parte priori exſtat haec inſcriptio Chriſtiana graece IC + XC Ieſus Chriſtus vincit , in altera , quantum e mala delineatione intelligi poteſt , nomen Regis Siciliae . Vid. Tab. vii. nummorum Borgianorum . Mendole legit P. Marius *Almeſcialla il melec glin* , *Almaſcialla* , *Rex Siciliae* . Sicilia arabice non Glin , ſed *Saklia* , *Sikilia* , nominatur (صقيليه , صقيليه) . Eundem typum Chriſtianum , & in parte adverſa eiufdem principis nomen exhibet nummus ſequens vi. aureus . Septimus nummus aureus , eſt muſei Borgiani nummus lxxv. ſeq. Sed male explicatus , *Rahamo Emir. Alalla filmalſciel la allah* , h. e. , auctore Mario , *Raham Princeps* . In nummo ſicili vel gabbellae . Eiufdem typi ſunt nummi viii. & ix. , licet Mario primum aliter & mendoſius interpretari placuerit .

In recenſione nummorum Chriſtianorum pauci alii Arabici adduntur . Ad Rogerium I. recte refertur Tab. clxxxvii. nummus aeneus , qualem in muſeo Borgiano n. lvi. explicabimus , eumque bene interpretatur laudatus P. Marius . Sed nummus ii. , qui in area crucis figuram exhibet , & in circumferentia litteris ſignatus videtur , tam infeliciter iterum delineatus eſt , ut potius montes , colles , vallesque tabulae geographicae repraeſentare videatur , & aequè male explicatur . Quartus , ut illi duo , quos laudavimus , formulam Chriſtianam IC XC NIKA cum cruce , & ab altera parte duos titulos in circumferentia , imperſcrutabiles , continet , quos Regem Rogerium deſignare putat P. Marius . Neſcio , cur hos ad Chriſtianos , illos cum iſdem typis ad Saracenicis nummos retulerit auctor . Ad Guillelmum I. pertinent duo nummi aurei I. & III. Tab. cxxxviii. In illo animadvertitur B. Maria cum Ieſu infante , & ab alia parte nomen REX W (Rex Willelmus) , & voces quaedam Arabicae in circumferentia . Tertius idem eſt quam iv. in tab. 187. , & florenum valet . Tab. clxxxix. exhibet inter nummos Guillelmi II. , quinque nummos bilingues , quorum I. & III. parum differunt a nummis muſei Borgiani lxx. lxx. In quarto autem aeneo caput leonis animadvertitur , & nomen الملك غلليم الثاني *Rex Guillelmus II.* , ut recte legit Marius . In nummo v. aeneo exſtat effigies ſanctiſſimi Servatoris noſtri

num habeo, inscriptum, *Numismata quaedam cuiuscumque formae & metalli, Tarvisi* MDCCXLV.; in cuius tomo III., tabulis tribus nummi Arabici delineati sunt, sed non explicati. A P. Frolich S. I. in annalibus regum & rerum Syriae (pag. 109. edit. alterae Venet. 1750.) nummum primi Regis Turcomanorum publicatum habemus, quem nunc cel. Barthelemy e museo regio diligentius descriptum nobiscum communicavit. Nummi duo antiquissimi Cufici aurei, *Venetis* in restauratione templi S. *Laurentii* martyris effossi anno MDXCI. inter monumenta antiqua ecclesiarum Venetarum a Flaminio Cornelio publicata, delineantur (8). Observatione dignus est primus, omnium, qui adhuc innotuerunt,

stri cum litteris Graecis $\tau\epsilon\ \kappa\epsilon$, & in parte adversa titulus Arabicus. Animadvertit auctor, ubique tales numos inveniri, (de quo iure dubito) atque se exempla multa habere alia aliis longe pulchriora. Nummus VI. idem est, ac Borgianus LVI. Denique Tab. CXCI. inter numos Tancredi VII. bilingues reperiuntur. Nummus I. argenteus, priori parte littera T prima nominis Tancredi, posteriori vero litteris Arabicis signatus est, quae legi non possunt. In II. nominis Tancredi nulla vestigia video, & male a Mario explicatur: Arabica inversa sunt. In nummulo tertio argenteo leguntur $\tau\acute{\alpha}\kappa\delta$ REX SICILIE , & in parte adversa eadem arabice $\text{تَنْقَرِيدُ مَلِكِ صِقَالِيَه}$

Tancredus, Rex Siciliae. Numus IV. idem nomen latine exhibet, sed in circumferentia adduntur DEXTERA DM. . . . . h. e. *Dextera Domini exaltavit me*, & ab altera parte inscriptio Arabica inversa. Sextus huius tabulae cum primo fere convenit, & VI. & VII. denique vulgares sunt oboli bilingues aenei, quos in museo Borgiano explicatos videas.

Facit haec recensio, ad intelligendum, quantum difficultatis habeat numerorum Cuficorum explicatio, & quantum tum summa observatio, & oculus perspicax, tum etiam linguae, palaeographiae, atque historiae Arabicae & orientalis cognitio necessariae sint hos nummos explicaturo.

(8) *Ecclesiae Venetae antiquis monumentis nunc primum editis illustratae*. Venetiis 1736. Decade XIII. P. I. p. 65. Cuius libri delineationisque notitiam debeo Clar. Abati Caetano Marinio. Ea enim Romanorum gloria propria est & particularis, quod peregrinatores, qui litterarum amore impulsii sanctam Romam proficiscuntur, omni benevolentia & humanitate adiuvare soleant.

runt , antiquissimus ; si iusta est , ut esse videtur , delineatio . A prima parte eisdem titulos continet , quos habent nummi Borgiani II. III. IV. Sed ab altera legitur versiculus ille Corani , qui teste Elmacino in prima & antiquissima Arabum pecunia exarabatur ,

الله واحد الله الصمد لم يلد ولم يولد
Deus est unicus , aeternus , neque generat , neque generatus est : & in circumferentia

بسم الله ضرب هذا الدينار سنة سبع وتسعين

*In nomine Dei cufus est hic denarius anno XCVII. , aerae vulgaris DCCXV. Alter nummus similis est Borgianis II. III. IV. excusus anno CXLIII. , aerae vulgaris DCCLX. Censet auctor , hos nummos cum multis aliis , qui deperierunt , olim a Duce Michaële Venetias portatos fuisse . In splendido & rarissimo Museo Pembrochiano(9) edito anno MDCCXVI. duabus Tabulis nummi Cufici figuris ornati exhibentur , sed deteriori ratione quam ceteri nummi delineati . Inter nummos antiquos , *Scriniis Bodleianis* reconditos unus tantum Cuficus publicatur , in Catalogo a Friedrico Wise Oxonii MDCCCL. edito . E museo Caesareo Viennae nummi aliquot Cufici , sed non antiquissimi aevi , minus diligenter descripti & sine explic-*

(9) Numismata antiqua in tres partes divisa . Collegit olim & aeri incidi vivens curavit Thomas Pembrochia & Montis Gomerici Comes . Prelo demum mandabantur A. D. MDCCXLVI. Part. II. Tab. 91. & 92. Tab. 91. numus I. in omnibus convenit cum nummo VI. Barthelemii , effigie Heraclii I. , eiusque filii Heraclii Constantini ornatus . Numus II. ad Turcomanorum Regem Nogemeddin Albi referendus , & ab utraque parte typis Christianis ornatus , idem est , quem cel. Barthelemy num. III. publicavit . Tertius exhibet effigiem Principis Turcae , sedentis , una manu gladium , altera caput Christiani tenentis , cum titulis Arabicis , quorum nihil legi potest , nisi *الناصر لدين الله امير المؤمنين Nasereddin allah , Princeps fidei* . Conf. nummus Borgianus XI. Tab. 92. n. I. ab una parte duobus , ab altera uno capite ornatus & ad Turcomannos referendus est : sed tituli legi nequeunt . Ad eosdem referendi videntur duo sequentes nummi negligenter aere incisi .

plicatione publicati sunt in commentariis hebdomadariis Lipsien-
sibus anni MDCCCLII. (10)

Omnes, quos adhuc recensuimus, auctores, quibus paucos
alios forse addas nobis ignotos, tum mendose delineatos exhibent
nummos Cuficos, tum male, vel non omnino explicatos. Quinque
tantum, quod sciamus, existere, qui solidius de his nummis egerunt.
Primus *Georgius Jacobus Kehr* libellum aureum Lipsiae anno MDCCXIV. edidit de statu monarchiae Asiatico-
Saracenicae e nummis Cuficis prope Gedanum effossis, in quo varii
nummi Chalifarum, Principumque Samanidarum optime delineati
erudite illustrantur, librum, qui in eorum omnium manu esse debet,
qui ad palaeographiam & historiam Arabicam incumbunt. Successit
ei doctus *Barthelemius*, iam saepe a nobis laudatus, Galliae decus,
cuius dissertatio de figuris, quibus nummi Arabici interdum ornati
sunt, xv. nummis regii musei illustrata, addita est actis Academiae
Parisiensis anni MDCCCLIX. *Olaus Gerhardus Tychsen*, Professor
Buzoviensis, doctrina in Italia etiam celebris, & nostra laude
superior, interdum nummos Cuficos, maxime Samanidarum a se-
metipso aere incisos & erudite explicatos nobiscum communicavit
(11). A cel. *Carsten Niebuhr*, Regis Daniae munificentia quondam
per Arabiam peregrinatori, in descriptione Arabiae, ab eo Hafniae
edita anno MDCCCLXXII., xv. nummos Cuficos, aliosque in
itinerario suo nitide descriptos, & a cel. Reiskio explicatos
accepimus. Denique *Carolus Aurivillius* dissertationem de
nummis Arabicis in Sveo-Gothia repertis, actis Societatis regiae
Upsalensis inseruit (Volumine II. 1775. p. 79 - 107), eosque
in iv. tabulis nitidissime & splendide delineari curavit; cui, si
placet, addas disquisitionem de historia,

B nummis

(10) Das Neueste der anmuthigen Gelehrsamkeit. Lenzmonat und
Wonnemond des 1753. Jahrs Leipzig. in 8.

(11) In horis subsaecivis Buzoviensibus, *Buzzowische Nebenstunden*
T. III. & IV. Et in Ephemeridibus litterariis, *Kritische Samlungen* inscrip-
tis T. III. p. 698. seq.

nummis & sigillis Arabum a *Christophoro de Murr* Norimbergae lingua Germanica anno MDCCLXX. editam, in qua tamen descriptus nullus nummus Cuficus reperitur (12).

Generalem de nummis Cuficis dissertationem, perfectioremque quantum fieri potest, seriem nummorum nemo adhuc publicare tentavit, neque tentare potuit, cum altera collectio, Borgiana & copia & varietate similis, in paucis forte regiis museis reperiatur. Nobis laudi ducimus, quod clar. Praefulis munificentia huic defectui supplere potuerimus. Curae nobis fuit, nummos omnes Borgianos Cuficos diligenter studioque indefesso nostra manu delineare, ordine chronologico distribuere, pro virili illustrare; atque in eorum delineatione nostra culpa nihil peccatum, nihil additum neque omissum, in illustratione nihil temere tentatum, in historia eorum explicanda nihil sine auctoritate prolatum fuisse, pollicemur.

Sed, ne quis putet, nosmet laudibus doctorum, quos nominavimus, virorum, nobis omni, qua par est, observantia colendorum, arroganter aliquid detrahere velle, unum si placet, addimus. Scientia nummorum Arabicorum studium est peculiare,

(12) Monumentorum Cuficorum, nobiscum usquedum communicatorum, insignora sunt sequentia. Quatuor tituli sepulcrales Cufici, in tabulis marmoreis, Puteoli, delineati a Pompeio Sarnellio, & Antonio Bulifon in libro Italico-Gallico, *la guide des étrangers par Poussol* p. 70. Multae inscriptiones Cuficae in sepulcris, templis, portis urbium Arabiae Galaeae, Beitelfakih al. repertae a cel. Niebuhr, & ab eodem in itineralio suo, & in descriptione Arabiae publicatae. Titulus Arabico-Carmaticus, ut vulgo nominatur, in fimbria pluvialis imperatorii, Norimbergae custoditi, auro textili fulgens, nuper publicatus a cel Christophoro de Murr, in libro Teutonico, *Descriptio rerum memorabilium Norimbergae*, edito 1778. Inscriptio cum iisdem litteris in cathedra patriarchali exarata, quae Venetiis in templo S. Petri conservatur, edita inter monumenta Ecclesiarum Venerarum a Flaminio Cornelio, Senatore Veneto, *Decade XVI. P. II. Venetiis* p. 194. Quibus egregia illa fragmenta Coranorum Cuficorum, si placet, adde, quae bibliotheca regia Hafniensis conservat.

liare , a linguae peritia tantopere diversa , quantum diversa est scriptura , quibus ornantur , ab ea , qua in libris apud nos typis arabicis edendis , vulgo utimur . In nummis litterae Arabicae magis etiam perplexae scribuntur , quam in libris scriptis , cui in nummis Cuficis alia maior difficultas e litteris forma inter se similibus accedit , quae nullis signis discernuntur , & lectorem , minus horum defectui assuetum , in perpetua ambiguitate relinquunt . Non modo linguae , historiae , geographiae peritia , sed ante omnia *longa cum his nummis familiaritas* , & *obtus peracutus* requiritur ab eo , qui illos explicandos aggreditur . Verbo , ut in ceteris linguis , qui bene eas callet sine alio studio peculiari nummorum titulos non recte explicabit : ita in Arabicis quis linguam probe callere , totamque eius indolem perspicere poterit , nec umquam ulla in eum reprehensio cadet , si omnino etiam a nummorum cognitione alienum se esse profitebitur .

C A P U T . I I .

De historia nummorum Cuficorum , eorum origine , antiquitate , variis titulorum ornamentorumque commutationibus , & de eorum in septentrione divulgatione .

NUMMI Arabici dicuntur omnes , qui titulos lingua Arabica scriptos exhibent , non tantum , qui in Arabia cusi sunt , sed in Syria etiam , in Persia , in Africa , in Hispania , verbo , in omnibus illis provinciis , ubi una cum armis & religione Muhamedis , lingua etiam Arabum penetravit . Antiquissimi huius generis nummi , quia tituli eorum Cuficis litteris scripti sunt , Cufici vel Cufenses vocantur . Hoc scribendi genus , iam dudum obsoletum , ab urbe Mesopotamiae , Cusa , ubi nitidissime pingebatur , nomen invenit , & praesertim post Muhamedis tempora , cum Coranus iisdem litteris scriberetur , commune & celebre evasit . Floruit hac auctoritate per ccc. tantum annos ; sed in inscriptionibus monumentorum & monetae ad saeculum XII. vel

xiv. aerae Christianae duravit , imo hodie in Africa interdum adhibetur , quia maiores illae & rudes litterarum notae , quae incidantur lapide , vel aere , recentibus aptiores videntur .

Nummi igitur Arabici , his litteris inscripti , circiter dcc. annorum spatio a saeculo aerae vulgaris vii. ad xiv. continentur . Usque ad tempora Chalifae Abdolmalek filii Meruan , qui anno fugae lxxv. (aer. vulg. dclxxxiv.) successor Muhamedis electus fuit , pecunia Parthica & Graeca utebantur Arabes , illa quidem partim litteris Graecis , partim Parthicis , vel Persicis antiquis inscripta , quae ad hunc usque diem a nemine explicatae sunt (13) . Laudatus Abdolmalek , cum inter ipsum & Imperatorem Graecum dissidia intercederent , pecuniam Graecam repudiassè & ope Iudaei cuiusdam , quem *Somior* vocant Arabes , suadente duce militum eius , Hegias filio Iosephi , primus Arabicos nummos in regno suo cussisse dicitur , anno fugae Muhamedis lxxvi. , Christi dcxcv. Testis est celebris auctor Elmacinus , in historia Arabica (14) , cuius

haec sunt verba : *ابوجعفر . قال وفي هذه السنة تقشمت الدنانير والدرهم بالعربية وكان عليها قبل ذلك كتابه بالرومية وعلى الدرهم بالفارسية واتخذ الحاج دار الضرب ونقش* : „ Abu Giafar Muhamed . . Tabarita nar-

„ rat, eodem anno (lxxvi. , aerae vulgaris dcxcv.) nummos aureos „ & argenteos , titulis arabicis inscriptos , cussos fuisse . Ante hoc „ tempus aureos Arabum nummos Graecas , argenteos Persicas in- „ scriptiones habuisse . Hegias primum in Arabia pecuniam cu- „ sisse , & nummis argenteis inscripsisse verba , *Deus est aeternus* . „

Huius vero primae Arabum pecuniae hodie ne vestigia quidem supersunt , atque , cum ex auro & argento puro , quo primi Ara-

(1) In museo Borgiano Velitris horum nummorum exstant novem , sex cum titulis Graecis , tres cum Parthicis .

(14) Editionis Erpenianae pag. 63 .

Arabum principes ex Asiae spoliis abundabant, cusa sine dubio esset, eam ad alios nummos, vel ad monilia conficienda constatam esse, verisimile est. Interim, cum Chalifa Abdomalek, teste eodem Elmacino, iam ante hoc tempus (an. LXXV. aer. vulg. DCXCIV.) Hegiagium Iraci praefectum constituisset: non in regia Chalifae, Damasco, sed in Iraco cusum fuisse primum nummum, animadvertimus, & quidem sine dubio Waseti, quae urbs ab ipso Hegiagio aedificata fuit, & cuius nummi, licet paullo recentiores, ad nos pervenerunt (15).

Defuncto Hegiagio sequentes in primis Iraci praefecti laudantur, qui nummos cudi curaverunt, Omar, filius Hobairae, tempore Chalifae Iesid II., ab anno fugae CI. ad CV., Chalad, filius Abdallae Cafari, regnante Chalifa Hesciamo, annis CVI. ad CXIX., & ab anno CXX. ad CXXVI. Iusuf filius Omar (16). Exstat inter hanc periodum nummus argenteus in museo Borgiano Velitris Waseti cusus anno CXXIII., multis titulis e Corano sumptis ab ambabus partibus, tum in area, tum in margine circum aream ornatus, sed neque nomen Chalifae, cuius auspiciis cusus fuit, neque praefecti urbis exhibens. (Mus. Borgian. n. 1.) Animadvertimus igitur, primos nummos Arabicos, qui nobis innotuerunt, titulos longe copiosiores habere, quam ille, qui teste Elmacino ab Hegiagio cudebatur. Per totum tempus, quo Chaliphae Ommiadae Damasci regnaverunt, usque ad annum CXXXII. (aerae vulg. DCCXLIX.) in nulla alia urbe praeter Wasetum nummos cufos fuisse verisimile mihi videtur.

Deinde, victis & interfectis Chalifis Ommiadis, ad *Abbasidas* regnum & Chalifatus transit. Primus eorum princeps, Abulabbas alsafah urbem Anbar (الانبار) in Iraco aedificavit, & in eandem regiam suam contulit. Successor eius Abugiafar al-Manfur urbem Bagdad exstruere coepit anno CXLV., (aer. vulg. MDCCXII.

(15) Vid. num. Borgian. I.

(16) Elmacinus loc. cit.

MCCLXII.), (17) quae deinde Chalifarum Abbasidarum sedes perpetua fuit. Huius periodi paullo frequentiores sunt nummi, & in museo Borgiano aurei quatuor, argentei tres, aenei xi. conservantur (n. II. ad XIX). In aureis urbs, ubi cusi sunt, non nominatur: sed propter elegantiam quamdam & nitorem, quem prae se ferunt, vel e Waseti, ubi artifices monetae exercendae iam peritiores erant, vel ob insignem, quae inter eas & nummum xv. intercedit similitudinem, e Cusae officina esse videntur. Nummi argentei & aenei autem in variis regni Califarum urbibus, Abbasia, Cusa, Anbar, Bagdad, aliisque cusi sunt, & plerique tam rudi arte percussi, ut prima opificum specimina esse videantur. Ceterum neque isti nummi Chalifae nomen indicant, sed iisdem fere, quam illi primi Waserenses, sententiis tum in area, tum in margine sunt ornati.

Imperium Chalifarum in dies accrevit, & tam vastum evasit, ut ab uno regi nequiverit, sed praefecti vicarii eligerentur, qui provincias expugnatas gubernarent. Huiusmodi praesides primum subditi erant Chalifae, sed mox, Chalifae absentia & viribus suis freti, ab obedientia eidem praestanda subtrahere se coeperunt. Eodem tempore, ortis intestinis turbis & seditionibus, nationes barbarae Turcae, hanc occasionem arripientes, optimas provincias in suam redigebant potestatem, e quo factum, ut vastum illud imperium in multa regna divideretur, Chalifae nihil, nisi auctoritate primi Pontificis relicta. Plurimi horum principum pecuniam etiam suo nomine excuserunt, id quod absolutae auctoritatis indicium habebatur: hoc tamen discrimine, quod reges illi, qui olim Chalifae subditi fuerant, nomen Chalifae suo nomini praeposuerint, utpote qui persuadere populo cuperent, se ut veros Muslemos Chalifam legitimum Muhamedis successorem agnoscere, reliqui autem reges barbari, vel plerique eorum, ne hunc quidem Chalifae honorem tribuerint. A Chalifis ipsis ab hoc tempore pecunia cusa non videtur: minime enim ad nos nullus
eorum,

(17) Abulfaragius hist. Ar, p. 218. vers. Lat. pag. 141.

eorum, quod sciam, numus pervenit. Incipit ergo a saeculo Muhammedanorum tertio, aerae vulgaris nono nova monetae Arabicae periodus, & ad hanc reliqui nummi omnes Cufici Borgiani referendi sunt. Qui ut facilius intelligantur, dynastias, a quibus nummi ad nos pervenerunt, secundum earum ordinem, paucis recensebimus.

Hispania, ut hic ordiamur, ab anno xciv., (dcccxi.) quo a Musa, Africae Gubernatore, & eius duce Tarec expugnata & imperii Chalifarum provincia facta fuit, usque ad excidium regni Omniadarum a praefectis tributariis gubernata fuit, qui cuedendae pecuniae potestatem non habuerunt. Anno autem fugae cxxxviii. (dcccclv.) transit in Hispaniam Abulmodaffer Abderrahman, cognomine Abu-Soliman & Abu-Said, solus ex Omniadarum nece superstes, eumque magnates Seviliae multique alii legitimum Chalifam, vel Muhamedis successorem agnoverunt. Expugnavit deinde totam Hispaniam & Chalifatum Omniadarum ibi fundavit, qui trecentos fere annos floruit. Abderrahman, cognomine Nasereddinallah, Abulmodaffar, mortuus anno cccl. (dcccclxxvi.) fuit primus, qui titulo *Imam* (امام), quo Antistes sacrorum distinguebatur, publice usus est: antea solo titulo *Emir* (امير) Principis utebantur. Et Abulmodaffar Abderrahman, Hacami filius, qui ab anno ccvi. ad ccxxxviii. (dcccxxii. ad dcccclii.) regnavit, primus suo nomine pecuniam excusit; antea pecuniam Asiaticam habebant (18). Nullum horum nummorum vidimus, nisi forte nummus aureus ambiguus Borgianus numero xx., ad eosdem sit referendus.

Africa, primum a tribu quadam Arabum Sarakin (سارقين), unde Saraceni dicti, (a Chr. dcxlvii.) deinde anno fugae lxv. (dclxxxiv.)

(18) Deguignes historire des Huns Tom. I. part. I. pag. 357.

(DCLXXXIV.) ab Acba filio Nafe (عقبه بن نافع) expugnata , diutius quam Hispania , in Califarum orientalium potestate mansit . Primi , qui absolutum eius dominium sibi adsciverunt , fuerunt Reges *Eddrisi* , posteris Eddris , principis Arabis , e posteris Alì . Successor eius Eddris filius Eddrisi anno fugae CLXXXIII. (DCCLXXXVIII.) , secundum vulgarem sententiam , vel ut Africanorum scriptor Mohamed Cartas (19) refert , anno CLXXXVIII. (DCCCIV.) urbem Fez exstruere coepit . Regnarunt Eddrisi usque ad annum Christi DCCCVIII. , quo Obeid-Allah Mahadi , (عبید) posterum Fatimae , uxoris Muhamedis , se praedicans , omnes eorum provincias expugnavit , regnumque *Fatimidarum* fundavit , qui regiam sedem primum Segilmessae & Cairuani habuerunt . Deinde Abu - Tamim (أبو تميم) tertius eorum Rex , victoriis illis non contentus , totum Aegyptum regno suo adiecit , & urbem Misr vel Cahira (قهيرة) aedificavit , in quam , relicto in Africa praefide , sedem suam contulit (20) . Eodem fere tempore Abubecr filius Omar , Arabs , in Mauritania regnum *Marabut* (21) , Hispanice Almorabidos , fundavit , cuius filius Ibrahim Abu Tesfin anno CCCCXLIV. (MLII.) urbem Marocco exstruere coepit . In primis incla-

(19) Historia haec ms. exstat Hafniae in Bibl. excel. Comitum Thott. Verba eius sunt : وكان ذلك في عام هجابه و هجاده و مايه وفي تلك السنه أسس السيد ادريس فاز Eodem anno fundavit Edris Fez .

(20) Abulfarag Dynast. IX.

(21) مربوط h. e. religioni additi .

inclaruit eius successor Iusuf, filius Tesfin (22), anno CCCCLXII. (MLXIX.) Rex Sabrae, Tangiae, Salae & Asfi renunciatus. Hic a rege Arabum in Hispaniam contra Alphonsum, regem Toleti, in auxilium vocatus, primum Granadam expeditionis suae praemium obtinuit, deinde anno CCCCLXXXIV. (MXCI.) cum formidabili exercitu redux, Sevillam omnesque reliquas Arabum in Hispania possessiones expugnavit. Nescio, an ab omnibus hisce principibus in Africa cusa sit pecunia; ab ultimo, quem laudavi, Iusuf filio Tesfin, & secundo eius successore Tesfin filio Ali, cufos duo nummos aureos vidi, quorum tituli cum a ceteris Arabum nummis paullulum diverfi sint, primi inscriptionem in margine addendam putavi (23).

Fatemidos, quos laudavimus, in *Aegyptum* sequemur. Iam anno fugae xx. (aerae vulgaris DCXLI.) ab Arabibus,
C prae-

(22) Mohamed Cartas eum nominat الامير يوسف ابن ابراهيم بن تاشفين الحصري الصنهاجى .

(23) In area partis primae الامام عبد الله امير المؤمنين Imam Abdallah, princeps fidelium. Nomen Chalifae Abbasidae Moctadi Billah Abulcaiem Abdallah, qui ab anno fugae CCCXLI. ad CCCCLXXXVI. regnavit. In margine, بسم الله ضرب هذا الدينار, In nomine Dei cufus est denarius . . . . [sine dubio, Marocci] anno CCCCLXXXIV. [MLXXXIV.] Ab altera parte in area لا اله الا الله محمد رسول الله الامير يوسف بن تاشفين Non est Deus, nisi Deus, eiusque legatus Muhamed. Princeps Iusuf, filius Tesfin. In circulo ومن يتبع غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه وهو في الآخرة من الخاسرين Quicumque aliam, quam Muhamedis religionem profitetur, Deo acceptus esse non potest, & in altero mundo peribit. Hic titulus in nullo alio Arabum nummo animadvertitur.

Ab eius successore Ali ben Iusuf nummum aureum cum iisdem titulis Seviliae, ni fallor, a. DXVI. cufum vidi.

praedae avidis , expugnatum fuit hoc regnum , & per CCCXXXVII. annos , (usque ad annum CCCLVIII. , aerae vulgaris DCCCCLVIII.) a praefectis , quos Chalifae Bagdadenses cum titulo principum Aegypti (*أمرا مصر*) constituebant , gubernatum (24).

Deinde post Abu Tamimi expeditiones , in potestatem Fatemidarum transit , qui illud CC. , & qui excurrunt , annos (25) possederunt , multis Syriae urbibus cum eodem coniunctis . Chalifae titulo gaudebant , & Chalifarum Abassidarum inimicissimi semper erant ; sed tamen in nummis solo nomine , principis fidelium , utuntur .

Iidem principes Fatemidae , qui Africam , Aegyptum & Syriae partem sibi subiecerant , *Siciliam* etiam vasto suo regno addiderunt . Iam diu ante , & in primis circiter annum aerae vulgaris DCCCXXVII. , cum ex intestinis turbis & Michaëlis Balbi Augusti perditis moribus Graecorum imperium langueret , Saraceni , opportunam occasionem arripientes , varias Siciliae urbes expugnarunt , quae a ducibus regum Cairovani gubernabantur (26). Anno CCLXXIX. , aerae vulgaris DCCCXVIII. Siciliam venit Almo-hadi , primus e Fatemidis Imperator , atque Saracenis aequae ac Christianis in fugam datis (27), administrationem novae huius sui regni provinciae gubernatori , sibi subdito , commisit (28). Ita Fatemidis subiecta mansit Sicilia usque dum a Normanorum ducibus

(24) Deguignes histoire des Huns Paris 1756. 4. Tom. I. part. I. pag. 237. 238.

(25) Usque ad annum fugae DLXVII. aer. vulg. MCLXXI.

(26) Seriem horum gubernatorum ex Ismaelis Abulfedae chronologia refert Io. Bapt. Carusius in historiae Saraceno-Siculae monumentis , & ex eo Muratorius in rer. Ital. script. tom. I part. II. Mediolani 1725. pag. 249. seq.

(27) Elmacini historia Saracenicæ I. II. c. 19.

(28) Horum gubernatorum historiam , ab a. f. 279. ad 409 e libro Asmodferi auct. Sciahaboddin fil. Abiddami refert Muratorius loc. cit. pag. 251. seq.

cibus Roberto & Rogerio Guiscardis, fratribus, victis Muhamedanis, feliciter tandem recuperata fuit. Exstant in museo Borgiano Velitris primi tres, quos novimus, nummi Cusici aurei in Sicilia a Chalifis Fatemidarum Dahero, & Hacamo cusi, nitidi & optime conservati. (num. XXI. XXII. XXIII.) Nescio, an multum ante Daheri tempus pecunia in Sicilia cusa sit: primo saeculo post expugnatam insulam, cum nimis turbulenta adhuc fuit gubernatio eius, cusam non fuisse verisimile est. Nummi Borgiani quattam circiter denarii Arabici partem valent; in eorum titulis post Muhamedem Ali Califa nominatur, & in parte adversa princeps Fatemidarum, qui non Imam, sed princeps fidelium vocatur.

In Aegypto Fatemidis successit dynastia *Aiubitarum*, (ملوك بنى أيوب) a Salah-eddin, filio Iobis (28), in historia bellorum sacrorum nomine Saladini celebri, anno DLXVII. (aerae vulg. MCLXXI.) fundata. Mortuo Saladino, (anno DLXXXIX.) regnum a filiis eius in multa regna dividitur, inter quae Aleppinum, Damascense, Hamense, & Emessanum ceteris sunt celebriora. Aegyptus anno fugae DCXCVIII. (aerae vulgaris MCLL.) a *Mamelucis* (29), vel servis, quos ad summos honores ultro sustulerant principes, expugnatur. Duo praestantissimi nummi argentei Aiubitarum in museo Borgiano Velitris exstant, unus ab ipso Saladino, alter a Rege Aleppino cusus: & plures nummi aenei. In omnibus ab una parte nomen Chalifae Bagdadensis legitur, id quod indicat, in precibus publicis etiam, quas *Cotba* nominant, & quae in oriente maximum absolutae auctoritatis indicium habentur, principes istos nomen Chalifae ante nomina

C 2

ipso-

الملك الناصر صالح الدين أبو المظفر يوسف بن أيوب (28)
 خليل أمير المؤمنين est plenum eius nomen.

(29) Servus arabice dicitur مملوك *mamluc*.

ipforum recitari iussisse . Attramen Saladinus in laudato nummo , principem fidelium se cognominat , qui titulus primum soli Chalifae tribuebatur .

Ex Hispania , Africa & Aegypto in *Transoxanam* & *Persiam* progredimur . Saman (زمعن) nescio quis , homo ex infima plebe , melioris sortis cupidus , cum cohorte latronum ad Chorasanum diripiendum venerat . Ibi cum familia sua , quae in dies accrevit , sedem suam figit . Demum unus ex eius posteris Ismael filius Ahmed , victo Chalifa Moraded , (anno CCLXXIX. CCCCXCII.) absolutum huius regni principem se denunciat , & dynastiam Samanidarum fundat , quae Chorasan , Transoxanam (30) , & Persiam usque ad annum CCCLXXXIX. (DCCCCXCIX.) gubernavit . Ab his principibus multi nummi argentei , aureus nullus , ad nos pervenerunt , in urbibus Bochara

بجارا , Samarcand سموقند , Sciasc الشاش , Balch بلخ , Nisabur نيسابور cusi . Maiores sunt ceteris nummis argenteis Cuficis

sed tanto tenuiores . Tituli eorum hoc peculiare habent , quod area ex una parte duplici inscriptione circulari cingitur . In omnibus Chalifae nomen legitur , quibus plerumque nomen principis Samanidae sine ullo titulo vel cognomine est adiunctum . Semel

nomen Regis scriptum inveni ، ابوالحسن ولي الدولة الزمعي

Abulhassan , *Gubernator dynastiae Samanidarum* . In margine integram inscriptionem nummi Samanidici exempli causa addidi (31) .

Obser-

(30) Chorasan خورازن , & Tranfoxana ماورا النهر ab antiquis nomine Sogdianae , vel Bactrianae coniunguntur . A flumine Oxo , Arabibus جيحون Gihon , dividuntur .

(31) Nummus hic , prope Pasewalk , Pomeraniae oppidum effossus , ab Olao

Observandum est, omnia fere horum nummorum exempla, quae nobis innotuerunt, cum aliis nonnullis antiquioribus in septentrionis provinciis effossa esse, in oriente raro, imo ceteris Cuficis rarius inveniri. Anno MDCLIV. magna eorum copia Volini, Pomeraniae oppido, aratro detecta, & pars conflata fuit (32). Anno MDCLXIII. multi prope Colbergum in Pomerania inventi (33). Georgius Iacobus Kehr in libello suo de statu monarchiae Asiatico-Saracenicae XVII. nummos Cuficos antiquos, prope Gedanum effossos, erudite explicavit (34). Multi nummi, omnes Samanidici anno MDCCXXXII. in Pomerania, aliique fere eodem tempore in Svecia, in Borussia, aliisque provinciis detecti

ab Olao Gerardo Tychsen, Buzzoviensi professore doctissimo, mihi maximopere colendo, aeri incisus est.

In area primae partis legitur **الله محمد رسول الله المكتفى**
بالله اسماعيل بن احمد Deo. *Mohamed est Dei legatus. Mocteffi Billah.* (nomen Chalifae Bagdadensis) *Ismaël filius Ahmed* (nomen principis Samanidi, qui ab a. 279. ad 295., aerae vulg. 892. ad 907. regnavit).

In margine, ut vulgo in omnibus nummis, *Mohamed est Dei legatus, quem cum vera religione misit, ceteris omnibus praestantiori, licet contradicant infideles.*

In parte adversa, in area: *Non est Deus, nisi Deus, cui socius non est.*

In primo circulo **سم الله ضرب هذا الدرهم ببيع سنه**
ثلاث وتسعين وماتين *In nomine Dei cusa fuit haec drachma in urbe Balch, anno 293.*

In circulo exteriori **الله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ**
يفرح المؤمنون بنصر الله *Deo imperium fuit, & erit in aeternum: & gaudebunt fideles in auxilio Dei. Coran Sura xxx. v. 4.*

(32) Catalogus nummorum Iablonskianus pag. 426.

(33) Hottingeri bibliothecar. quadripart. Tiguri 1664. pag 116.

(34) G. I. Kehr de statu monarchiae Asiatico-Saracenicae e nummis Cuficis prope Gedanum effossis. Lipsiae 1724.

recti sunt (24). Quo modo, quove tempore hi nummi in remotas illas provincias migraverint, cum contra in propinquioribus orienti, Italia, Gallia, nulli umquam sint inventi, arduum est perscrutari. Kehr, quem laudavimus, eos ab equite quodam ordinis Teutonici, a bellis contra Saracenos gestis reduce, in Borussia inventos esse putat. Barthelemius, doctissimus Regis Galliae interpres, eos cum nationibus Tatarum vel Mogolorum, alii e bellis sacris, alii ex incursionibus populorum septentrionalium in Africam factis, in has provincias venisse censent. Omnes hae sententiae coniecturae sunt, nisi verae, ingeniosae tamen: nobis aliam brevibus addere liceat, quae an verisimilior sit, videant eruditi, videas tu, doctissime Praesul, cui has nostras lucubrationes dedicare voluimus. Commercio potius quam populorum migrationibus pecuniam divulgari, & ex uno in aliud regnum transferri, historia & experientia nos docent. Itaque si probare possemus, inter occidentis & orientis populos antiquitus commercium intercessisse, verisimillimum inde fieret, non alio modo, nisi mutua hac consuetudine nummos Arabum in septentrionis partes venisse. Iam vero non modo scimus, orientis populos, Arabes, Persas, Indos ab antiquissimis temporibus, ut milites intrepidos, & invincibiles, ita artium etiam cultores, commercii & navigationis peritos fuisse (25): sed in iisdem urbibus, Samarcanda & Bochara, ubi plerique nummorum in septentrione effosorum excusi sunt, medio aevo mercaturam egregie floruisse legimus. Singulis annis non modo e Persiae & Indiae urbibus, sed e Moscovia etiam mercatores eo appulisse, easque iterum naves cum suis mercibus per Oxum fluvium in mare Caspium, & deinde per flumen Volgam in Moscoviam, & in

(35) Nonnullos eorum erudite explicavit cel. Aurivillius in actis Upsaliensibus vol. IV. an. MDCCCLXXV.

(36) Conf. Geographiam Nubiens. Climate I. part. 6., Abulfarag., aliosque.

& in portus maris Balthici misisse (37). Quid igitur, si ab istis mercatoribus Samarcandae & Bocharae, qui ad emendas merces non alios nisi Arabicos nummos habebant, pecunia Arabica primum in portus maris Balthici delata sit? deinde incolae harum urbium nummos argenteos in alias iterum urbes, cum quibus consuetudine iuncti erant, distribuerint, aureos autem ipsi forte conflaverint, quam ob rem argentei plurimi in iis provinciis, aurei nulli unquam sint inventi?

Sed ad rem nostram redeamus, & *Persiam*, quae adhuc nobis residua est, examinemus. Hoc regnum anno cccxxi. (aerae vulgaris dccccxxi.) a *Buidis* expugnatum fuit, qui a *Buia* piscatori Dilemensi, eorum parente, nomen invenerunt. Aucto eorum imperio variis de Arabia & Syria victoriis, regnum ita inter se diviserunt, ut ramus eorum unus Persiam, Iracum Arabicum, Cuzistan, Oman, Musul, Diarbeker obtineret, alius Bagdadum, tertius Irac-adgemi gubernaret. Bagdadensis princeps a Chalifa, precum publicarum suo nomine instituendarum, & pecuniae cudendae permissionem obtinuit, quae autem ad nos forte non pervenit. In eorum dominium successerunt *Selgiuci*, pastores, qui primum duce *Michaele* filio Selgiuc in Persiam & Corasan cum gregibus venerant. Hi ipsi pastores paulatim ad dominos se evehunt, omnesque provincias a Syria ad Cansegar sibi subiiciunt. Togrul-beg, Michaëlis filius, primus eorum princeps, Chalifae filia in uxorem ducta, Bagdadi (anno fugae cccclviii.) Saltanus salutatur, & posterius eius gratiae mentis immemores, Bagdadum ipsum expugnant. Deinde (anno cccxcvii.) regnum dividitur, atque in quinque ramos abit, qui regna Persiae (38),
Ker-

(37) Pierre Daniel Huet histoire du commerce & de la navigation des anciens, Paris 1716. 8. Chap. xi. xii. xiii. l. in primis chap. lxi. p. 361. 362. Chap. liv. p. 394.

(38) Principes Persiae regiam Ispahani, Hamadani, & Rei habuerunt.

Kermāni (39), Iconii (40), ceterarumque urbium a Laodicaea ad Hellepontum, Aleppi (41), & Damasci (42) efficiunt . Persiae Rex tertius Malecsah (electus a. CCCCLXV. MLXXI.) primus omnium a Califa titulum *principis fidelium* accepit , qui adhuc Chalifae proprius fuerat .

A Selgiucis pecuniam cusam fuisse, ex Abulfaragio discimus (43), atque e museo Borgiano confirmamus . Narrat ille, tres Gaiateddini , regis Iconii vel Rumi filios, Afeddin, Rucneddin & Alaëddin communem pecuniam cusisse hoc titulo, *Magni*

Sultani, *As*, *Rucn* & *Ali* السلطين العظما عز وركن

وعلى . Idem refert (44), laudatum Gaiateddin , cognomine Kaikofru, mortuum anno MCCXLIV. aerae vulgaris, in uxorem duxisse filiam regis Georgiae, eiusque effigiem pecuniae imprimere voluisse: datum autem ei fuisse consilium, ut figuram leonis, cui insisteret sol, in nummis effingeret, quae imago & horoscopum ipsius & honorem, quo augere vellet uxorem, optime referret . Regem hoc consilium secutum fuisse, e nummo cum iisdem symbolis ab eo cuso, qui in museo regio Parisiis, & in Borgiano exstat, animadvertimus (45). Imago illa significabat, tum solem in signo leonis fuisse, cum natus esset rex, tum, cum leo virtutis, sol venustatis symbola sint, indicabat, stellam, quae regis nativitati praefuisset, iam regno invincibilem principem pulcherrimae uxori coniunctum dare

(39) Ab anno CCCCLV.

(40) Arabibus Coni, ab an. CCCCLVII. ad DCCVII.

(41) Ab anno CCCCLXXI. ad DXXI., quo anno Aleppus regi Turcomanorum Ortocidarum se dedit.

(42) Ab anno CCCCLXXXVIII., ad DXCIX. regiam Iconii, & Nicaeae habuerunt . Ab Arabibus dynastia *Graeca* روم appellatur, quia haec urbes Graecis subiectae fuerant .

(43) In historia dynastiarum edit. Pocokii pag. 492.

(44) Loc. cit. pag. 487. vers. lat. pag. 319.

(45) Barthelemy in dissertatione laudata eum aeri incisum exhibet . Inter nummos Borgianos xxxii.

dare voluisse . Hic celebris nummus in museo Borgiano exstat n. xxxii. l. , cum aliis duobus eiusdem dynastiae xxxi. xxxi. l.

Hac occasione ad aliam dissertatiunculæ partem procedimus, ubi de nummis Cuficis figuris ornatis agemus . Omnes, quos adhuc recensuimus , nummi ab utraque parte vel sententiam aliquam Corani , vel nomina principis , & loci , ubi cusi sunt , atque aeram exhibent . Post duodecimum saeculum aerae vulgaris nonnulli principes figuris ornare nummos coeperunt, iisque non solum legi , vel traditionibus , sed saepe moribus etiam Arabum quam maxime contrariis . Diu nos vexavit earum origo & explicatio , usque dum in eruditam Bartholemii de figuris illis dissertationem (46) incidimus, eique pleraque, quae hic dicemus , nos debere grato animo confitemur . Duo in primis dubia inquirenda , atque enodanda videntur ; primum, quomodo fieri potuit , ut Muhamedani , qui effigies , figuraeque odio habent , in nummis etiam, qui vulgi manibus teruntur , aperte figuris uterentur ? Alterum, quid sibi vult ista contradictio , quae inter hos nummos & mores Arabum , inter figuras & inscriptionem , quae figuras circumdat, animadvertitur ? Ad primum quod attinet , nulli huiusmodi nummi, nisi a Turcomanis, & Selgiucis excusi innotuerunt . Hi vero populi barbari & inculti , nonnulli pastores , alii latrones e remotis provinciis in fertiliores Asiae partes profecti , *Ἰπποκρίαν* Muhamedanorum , cuius cognitionem nec habebant , nec habere curabant , nullam aliam ob causam accepisse videntur , quam ut provincias a Muhamedanis habitatas, maiori fortuna expugnant, & maiori securitate tenerent . Quid mirum , principes istos elegantiae causa figuris ad exemplum aliarum gentium pecuniam exornavisse ? Accedit , quod non ad sanctiores leges pertineat illa de figuris odio habendis , quae hodie a multis Muhamed-

D

meda-

(46) Dissertation sur les medailles Arabes de Mr. l' Abbé Barthelémy, dans les memoires de l'Academie royale des inscriptions tom. xxvi. Paris 1749. 4. p. 557. & suiv.

medanis peramantur (47). At vero Muhamedani, vel Turcae isti artium omnium, quae e pictura oriuntur, hoc tempore imperiti erant, nec figuram formare, nedum principis effigiem in pecunia reddere intelligebant. Alieno itaque auxilio opus erat: & opifices, ut voluntati principis aliquo modo satisfacerent, figuras ex Graecorum & Latinorum typis, prout illis forte obveniebant, in nummis describere, & regis nomen arabice illis addere incipiebant. Hinc oritur ille dissensus, illa ridicula contradictio, quam inter figuram & titulos unius, eiusdemque nummi observamus. Celebris Barthelemy nonnullos nummos e museo regio in laudato libello erudite explicavit, quorum unus nomen regis Turcomanorum Hufameddin. Timurtasc, & ab alia parte effigiem Antiochi VII., Regis Syriae, exhibet; alius Imperatorem Romanum Diogenem, manu globum tenentem, & a beata Maria coronatum, cui nomen regis Turcomani, Nogem-eddin Albi, additur; immo unus ornatus est ab una parte sanctissimi Servatoris nostri effigie, nimbo circumdato, profanato ab altera nomine regis cuiusdam Ortocidarum, Cara Arslan. In posterum artifices peritiores effecti veram etiam regis eorum effigiem, vel res eius gestas in pecunia pinxisse videntur.

(47) Sciitae in Persia, & Sunnitae in India tabulas pictas, teste Niebuhrio, publice tenent. Idem Cairi apud eruditum Muhamedanum tabulas aere incisas, & statuam vidit. (Niebuhr description de l'Arabie pag. 23.) Eodem modo hoc praeceptum hodie negligitur, ut illud, quo vinum prohibetur. Immo in magicis instrumentis religionis causa adhibentur figurae hominum, animalium cet. quod e duabus pateris antiquis patet, in museo Borgiano adservatis. Una minor & recentior proficit, ut extrinsecus scriptum legitur, contra morsum serpentis, scorpionis, canis, partum difficilem, colicum dolorem cet., si laborans ex ea aquam vel aloe calefactum bibat: & intrinsecus praeter formulas magicas & imprecationes figurae serpentis, scorpionis & embryonis animadvertuntur. Altera maior & antiquior contra eosdem morbos medicinam adferre dicitur, easdemque fere figuras exhibet, quibus in centro delineatio templi Meccani, Niebuhrianae (description de l'Arabie Tab. xxi.) in omnibus similis additur, e qua tum praestantia huius monumenti, tum diligentia cel. Niebuhrii in examinandis, & investigandis rebus Arabum confirmatur.

dentur, plerumque autem male & rudi arte . Ad hos pertinet nummus nitidus Gaiateddini, supra laudatus : quem cum aliis huiusmodi infra inter nummos Borgianos explicabimus (n. xxxiii. xxxix. xlv.) Cel. Niebuhr (48) duos huiusmodi nummos refert, in quorum utroque princeps pedibus contortis orientalium modo sedet , unus lunam crescentem , quam duae stellae sequuntur, manibus tollens, alter manu caput Christiani tenens, quorum etiam similis alter infra n. xli. explicabitur . Ceterum observandum adhuc est , omnes nummos figuris ornatos, qui ad nos pervenerunt, aeneos esse, nullum aureum vel argenteum inveniri (49) , atque morem imaginibus in pecunia utendi , sicut mores omnes cessant , post duo vel tria ab eius institutione saecula interiisse (50) .

Ex illis , quae adhuc diximus , praecepta quaedam vel signa constituamus , e quibus facile nummi Arabici antiqui , vel Cusci diiudicari queant . Antiquissimi & plurimi nummorum Arabicorum ab utraque parte versibus Corani signati sunt , quibus nomina regis , & urbis cum aera nummi in circumferentia addi solet . Nummi a Chalifis primo florentis imperii tempore cusi , neque principis neque urbis nomen , sed aeram tamen exhibent . Contra nummi omnes, qui vel ab una, eademque parte post nomen Chalifae aliud nomen addunt , vel ab una parte Chalifam , ab altera alium principem nominant, a gubernatoribus cusi sunt , qui olim Chalifae subditi fuerant, vel generatim ab iis principibus,

D 2 qui

(48) Carsten Niebuhr description de l'Arabie . Copenhague 1773. tab. x.

(49) Solus Gaiateddini nummus argenteus est , & figuris , ad historiam eius spectantibus , ornatus . Puto , cum typis Christianorum aeneos tantum nummos signatos fuisse , eo fine , ut a Christianis etiam in solvenda , vel commutanda pecunia acciperentur .

(50) Iamdiu nihil aliud in pecunia scribitur nisi nomen principis , & urbis , ubi cusa fuit ; tantum in Persia utuntur adhuc pecunia aenea , quam *pul* , vel *casbeki* dicunt : solis & leonis figura , ut illa Gaiateddini , ornata . Huiusmodi nummus exstat in museo Borgiano inter eximium nummorum recentiorum Arabicorum apparatus , qui numerum cc. superat , varietate distinctorum .

qui Chalifae, ut Muhamedis successoris auctoritatem agnoscebant. Reliqui, in quibus solum principis nomen animadvertitur, ad illos reges, qui Chalifae auctoritatem disputabant, ut Chalifas Fatemidas, vel ut plurimum ad reges barbaros Turcas pertinent. Principes Fatemidae in pecunia non quidem titulum Chalifae, sed tamen *principis fidelium* usurpant, qui privatus pertinebat ad Chalifas: ceteri reges vulgo titulum *malec* regis, raro sultani sustinent. Nummi principum e posteris Saladini, qui in Aegypto, aliisque provinciis regnarunt, inter omnes facile eo dignoscuntur, quod variis lineis stellae instar condecorati sunt. Nummi figuris, imaginibusque ornati, recentioribus temporibus cusi sunt a regibus quibusdam Selgiucorum, & Turcomanorum.

Denique, ut pauca de materia nummorum Cuficorum adhuc adiiciamus, antiquissimi eorum vel aurei vel argentei sunt; aenei primis Muhamedanorum saeculis, cum auro & argento abundabant, raro cusi videntur. Utrique nominibus Graecis, aurei

دنایر *denarii*, argentei دراهم *drachmae* (51) appellabantur, e quo illud confirmari videtur, quod Elmacinus (l. c.) refert, Arabes primum pecunia Graeca usos fuisse. Deinde nummi aurei, cum non omnes eiusdem probitatis essent, e nomine Chalifae, cuius titulum exhibebant, varia cognomina acceperunt, quo facilius distinguerentur, e. c. dinar Giafarinus, dinar Nazarinus, atque

(51) Hadrianus Relandus a voce درهم, (mendose scripsit درجم) quam in Persica lingua antiqua iam obtinuisse credit, deducendam putat Graecorum vocem δραχμα, quae & δαρχμα scribitur, teste Hesychio, quae scriptio ad orientalem propius accedit. Relandi dissert. miscellanae part. II. diss. de veteri lingua Persica. Edit. II. Traiecti 1713. p. 176. Valeant ergo, addit, vocis drachmae etymologiae απο του δρακος δραξασθαι. Mihi quidem (venia viri magni dictum sit) probabilius videtur, Arabes utramque vocem *drachmae* درهم, & *denarii* دينار a Graecis accepisse. Hodie pro pecunia generatim ab Arabibus adhibentur.

atque aurum horum nummorum a vocibus *emir almumenin*, quae in iisdem vulgo leguntur, *aurum Emiricum* dictum fuit. A seculo xii. aerae vulgaris frequentes sunt nummi aenei, rariores aurei, & argentei. E vitro etiam nummi quinque in museo Borgiano exstant, quos valorem instar pecuniae umquam habuisse, ex eorum titulis in dubium vocamus.

C A P U T I I I.

DE USU ET PRAESTANTIA NUMMORUM CUFICORUM.

Observationes historicae, & geographicae in nummos Cuficos.

Sed quam quaeso isti nummi barbari utilitatem nobis afferunt, & cui bono est haec nostra disquisitio? Superest, ut huic adhuc obiectioni respondeamus. Disquisitiones etiam illae, quae nullam omnino litteris afferre videntur utilitatem, saltem utilitatem habent eam, ut a simili labore, a nobis iam peracto, temperare possint posterius nostri: atque omnino viator ille sibi placebit, & in patriam redux laudibus celebrabitur, qui novam quandam insulam detegit, licet eam numquam colendam, & habitandam fore, sibi persuadeat. Sed aliter nummorum Arabicorum ratio est comparata. Si nummi Samaritani (52), licet paucis annis, titulisque concludantur, sunt egregia antiquitatis monumenta, ut nuper demonstravit cl. Franc. Petezius Bayerus (53), edito

(52) Nummi Samaritani dicuntur nummi Iudaeorum, litteris Samariticis signati.

(53) Huiusmodi nummi pertinent ad Simeonem Machabaeum, & spatio quatuor annorum continentur. Hos autem titulos exhibent simul collectos a clariss. Francisco Perezio pag. 171. *Siclus Israel anno I. Ierusalem sancta = Anno I. redemptionis Israel = Simon. Libertatis Ierusalem = Simon princeps Israel. Anno I. redemptionis Israel = Siclus Israel anno II. Ierusalem sancta = Simon. Anno II. libertatis Israel = Anno secundo. Libertatis Sion = Anno tertio. Libertatis Sion = Anno IV. dimidius (siclus). Redemptionis Sion = Anno IV. quadrans. Redemptionis Sion*

edito Valentiae Ederanorum anno MDCCLXXXI. de Nummis Hebraeo-Samaritanis egregio commentario, quo magno tum eruditionis, tum linguarum apparatu illos docte diligenterque illustratos publi-

Sion = anno quarto. Redemptionis Sion. His Iohannis Hyrcani nummus accedit, signatus, *Ieochanan*, sacerdos princeps (pag. 182.) Mihi tres tantum nummos Hebraeo-Samaritanos vidisse contigit. Unus argenteus est, & ab aliquibus doctis viris genuinus habitus, prorsus iis similis, qui a cel. Perezio ad annum secundum Simeonis referuntur, cum iisdem typis, eadem inscriptione, verbis *Ierusalem sancta* cum XII. litteris scriptis cet., sed spurius, nisi omnia me fallunt. Mutua depressio, & elevatio areae huius nummi, quae arte laevigata videtur, cavitas nummi in centro, vestigia aperta, sole meridiano clariora caeli, quo circa litteras, figurasque veluti furcum scalpferunt, ut scriptura acutior apparet: indicia sunt adulterini nummi, quibus contradici non potest. Provoco ad rei nummariae peritos, eosque invito, ut nummum illum, qui in *musæo Borgiano* Velitris exstat, suis oculis inspiciant, atque decernant. Vix etiam verisimile mihi videtur, litterarum angulos, ne minima quidem iniuria in hoc nummo laesos, tanti siclorum vetustati respondere. Equidem nummum conflatum fuisse, deinde cum in fusione figurae, litteraeque crassae, & obtusae evadant, scalpro expositum censeo. Haec ea ratione adnotavimus, ut cautionem, sagacitatemque omnibus nummos Samariticis examinatoris commendemus. Unum addo, similitudinem, atque aequitatem, quam inter nummos eiusdem anni intercedere animadvertimus, nisi omnia me fallunt, haud certum indicium esse integritatis nummorum, vel signum, eos ex una, eademque officina monetaria provenisse: inter nummos enim adulterinos, uno eodemque modulo infusione conflatos, eandemque prorsus similitudinem convenire oportet. Alter nummus Samariticus, quem vidi, aeneus est, & in eodem *musæo Borgiano* adservatur. Hunc eadem facilitate cufum, & antiquum, ideoque probabiliter genuinum esse, censeo, qua illum spurium dixi. Est eiusdem formae, qua ille, quem laudatus Perezio inter nummos aeneos minimi moduli anni IV. Simeonis recenset, quique iam a Beniamino Kennicotto (in libro, *Remarques critiques sur I. Samuel. chap. VI. pag. 34.*) delineatus fuit, cum figuris cedri, & vasis, & titulo שנת ארבע לגאולת ציון Samaritice. Tandem tertium nummum aeneum vidi in *musæo Seren. Ducis Megalopolitani*, qui etiam integritatis signa habet, cum figura arboris forte opobalsami, & littera ש ad unum latus, quae שנת indicat, ad alterum numerum anni, sed detritum, in parte adversa figura vitis cum titulo ש לחר h. e. להרות ישראל litteris Samariticis scripto.

publicavit: quantivis omnino pretii, atque insignis utilitatis esse etiam debent nummi Arabici antiqui. Inter tenebras, in quibus omnia fere iacent, quae ad orientis historiam pertinent, in unoquoque fere nummo antiquo Arabum mysterium aliquod tolli, & novus lucis radius oriri nobis videtur. Titulus nummi imprimis vulgo nos docet tempus & locum, quo cusus fuit, & nomen & cognomina principis exhibet. Sed quantum generatim faciant nummi Cufici ad historiam Arabum vel illustrandam, vel confirmandam, atque ad novas de ipsorum moribus observationes instituendas, e musci Borgiani explicatione, quam tamen pro juvenilis nostrae aetatis imbecillitate, & festina manu conscripsimus, ubique fere patebit. Docebit nos haec nummorum Cuficorum collectio, ut exempla quaedam afferamus, principes Aiubitarum, qui Aleppi regnaverunt, non, ut adnotavit cel. Déguignés in historia Hunnorum, potestatem absolutam habuisse, sed subiectos fuisse regibus Damasci, (num.xxvii.) Vestigia quaedam commercii, quod antiquitus inter Bocharam, aliasque urbes, & civitates mari Balthico propinquas intercessit, reliquerunt nobis nummi Cufici in septentrione frequenter aratro detecti. Observabimus, Imperatores Africae, Aegypti, & Siciliae, e posteris Fatimae, qui Chalifarum titulum usurpabant, non, ut Chalifae Damasceni, & Bagdadenses, placita sectae Sunnitarum secutos fuisse, sed Sciitis adhaesisse, ut hodie Persae. Hinc demum explicari potest infensissimum odium, quod, animadvertente cel. Déguignés in laudata historia (54), exercebant Fatemidae in Chalifas Bagdadenses, quod non ex invidia, sed ex zelo religionis natum, & profectum est; quemadmodum hodie adhuc inter Sunnitas, & Sciitas acerrimas simultates intercedere scimus. (v. num.xxi. seq.) Egregie confirmabimus morem illum Turcarum, a cel. Barthélemy erudite explicatum, imagines, atque typos e pecunia Graeca, & Latina Christianorum in suos nummos transferendi, sive eorum nummos, additis nonnullis dumtaxat notis, & signis, dentro supponendi. Novam observationem facie-

(54) Mr. Déguignés histoire des Huns tom.1.par.1. pag. 366.

ciemus ; per quam patebit , morem obtinuisse apud principes Arabum , qui homagium , vel religionem obsequii solemniter Chalifae confirmare vellent , ut non tantum inter vota publica in templis facienda eius nomen nominarent , sed in pecunia illud ipsorum nominibus adderent : atque igitur e nummis dignoscemus , quis princeps Chalifae auctoritatem agnoverit , quis vero minus . Explicabimus in fine tres praestantissimos nummos Cuficos , a Rege Toleti Alphonso cufos , e quibus varias novas observationes instituimus .

Geographiae etiam cultorem iuvant nummi antiqui Arabum , cum ex iis non tantum , quomodo recte scribantur nomina urbium , sed etiam , quae cuiuscunque regni , vel provinciae antiquitus regia & princeps urbs fuerit (in ea enim nummi excudebantur) atque *epocas urbium* , regnorumque intelligimus . Eo enim tempore in primis floruerunt , quo regum sedes , atque officinis monetae instructae erant .

Observationes palaeographicae in nummos Cuficos .

Neque hic unicus horum nummorum usus est , qui ad historiam , & geographiam pertinet . Palaeographiae etiam Arabum , & philologiae generatim insignem utilitatem afferunt .

De litteris Cuficis , quibus tituli eorum scripti sunt , iam supra pauca disseruimus ; & fufe de iis egimus in dissertatione , *Altonae* anno elapso edita , *descriptionem codicum Cuficorum Hafniensium* sistente . Quod de huius scriptionis origine , & divulgatione ex auctoribus Arabicis ineditis intelligimus , in his

in primis consistit . *Marar* , *Morrae filius* مرار بن مرة الانباري , *Ambariensis* primus , paullo ante Muhamedis tempus , Arabicam linguam Syriacis litteris scribere incepit , vel antiquos Arabum characteres ad similitudinem Syriacorum commutare . Hic mos primum *Hirtae* , urbe Mesopotamiae , Cufae propinqua , obtinere coepit : deinde in *Meccam* transit , & demum , eum

Cora-

Coranus iisdem litteris scriberetur, in totam Arabiam, omnesque provincias ab Arabibus expugnatas se diffudit. In primis in usu erant *Cusae*, quam ob rem nomen Cufensium, vel Cuficorum acceperunt. Hae litterae, ut in eadem dissertatione e codicibus Hafniensibus, eleganter scriptis, observatum est, crassae sunt, & maiusculae, stilo vel calamo non fisso scriptae, spatiosae, angulatae, signis diacriticis, quibus litterae figura aequales discernantur, rubrisque demum punctis loco vocalium ornatae. Alphabetum illud, ut omnibus, quae nova sunt, & in communem consuetudinem abeunt, accidere solet, non semper constantem, eandemque formam retinuit. Arabes, elegantiae scribendi supra modum forte studiosi, variis lineolis, ornamentisque illud augere inceperunt, e quibus denique alia scriptio orta est, quae primo obtutu a Cufica omnino aliena videtur, & re vera *simplicitati, maiestatique* Cuficae scripturae (55) longe inferior est. A nostratibus *Carmatica* vulgo dicitur, sed minus recte, cum Firusabadensis in Lexico suo manuscripto Carmaticas litteras *tenues, atque subtiles* appellet. Nummi Arabici antiqui maximam partem litteris illis Cuficis ornati sunt: Carmaticas in titulis sepulcrorum, cet. in primis usurpatas esse videmus: sunt tamen & nummi nonnulli, qui easdem litterarum figuras exhibent, ad quos nummos musci Borgiani XXIV. XXVI. XXVII. XLIII. LII. LIII. referendos censeo. Cum autem lineae litterarum subtiliores in aere effingi non possent, figuras earum in nummis, lapidibusque aliquo modo commutare necesse erat: e quo levis varietas orta est, quae inter characteres nummorum, librorumque intercedit, quarum tamen huic & libris scriptis probatae, & veras litterarum formas exhibenti principatus omnino est tribuendus. De quibus ut quisque suis oculis facile iudicet, improba diligentia ex omnibus musci huius nummis, litterarum formas, quotquot varietate distinctas reperi, in tabula prima, huic opusculo annexa, delineavi, com-

E

para-

(55) Specimen Cuficae scripturae dissertationi supra laudatae adiunxi. Alia varia specimina apud me exstant, illo splendidiora.

paratas cum litteris eiusdem scripturae Cuficae , ut in codicibus bibliothecae regiae Hafniensis exaratae animadvertuntur .

His praemissis , progredior ad illud , quod peculiare est titulis nummorum Cuficorum . Ob eandem rationem , quod nimis durum atque ad formandas lineas subtiliores ineptum sit aes , in nullo nummo Arabico antiquo litteras figura consimiles signo quodam distinctas videmus . Id quod magnae interdum lectori exercitato etiam in hoc scribendi genere difficultatis est , & rudem omnino deterret , cum unaquaeque fere vox multifariam possit explicari . (e. c. ا legitur , vel بين *inter* , vel بيت *domus* , vel تين *ficus* , vel باب *porta* , vel يات *veniet* , vel ثلث *tres* cet. prout puncta addis) Itaque in omnibus antiquis nummis Arabicis , iisque longis titulis signatis , xv. tantum , vel si subtilius eos examines , xvii. litterarum notae animadvertuntur (56) , quia nulla linea vel puncto quodam diacritico ab eius simili distincta est . Ex ea observatione multi eruditi , iique magni nominis , efficere voluerunt , Arabes antiquos in Alphabeto Cufico xvii. tantum litteras habuisse , ceterarumque notarum defectui diversa uniuscuiuscumque pronuntiatione supplevisse ; eodem fere modo , quo alii e nummis Samaritanis , regnante Simeone Machabaeo cufis , antiquis Hebraeis xvi. vel xvii. tantum litterarum elementa fuisse concludunt . Sed illos erravisse , e monumentis Cuficis manuscriptis antiquissimis , in quibus omnino lineolis distinguuntur litterae figura consimiles , nuper a nobis comprobatum est (57) ; atque etiam minus firma videtur horum sententia , qua idem de nummis Samaritanis statuunt (58) .

Sed

(56) Si figuras litterarum initiales observas , xv. tantum ; sed si formas finales inspicias , quibus *nun* & *ie a be* differunt , xvii.

(57) In descriptione cod. Cuficorum Hafniensium , Altonae 1780.

(58) Alphabetum Hebraicum antiquum , ut Graecum , sedecim tantum litterarum figuras habuisse , deficientibus *ש פ ט כ ס צ* ab Assyris deinde assumtis , asserit eruditissimus *Franciscus Perezius Bayer* in splendido opere *de nummis Hebraeo-Samaritanis* , edito Valentiae Edetanorum MDCCLXXXI. cap. xi. pag. 225. Taceo cetera argumenta , qui-

Sed animadverto, defendendam mihi esse hoc loco auctoritatem harum linearum, quibus argumentum meum innititur, cum eam ab eruditis nonnullis in dubium revocari videam. In primis cel. virum *Iob. Casparem d'Ansse de Villoison*, Graecis litteris egregie eruditum, ob doctrinam aequae ac humanitatem omni observantia mihi colendum, aetatem punctorum vocalium in scriptura Cufica suspectam habere video, atque lapsis his punctis, labuntur simul lineae diacriticae. Observaveram in libello de codicibus Cuficis Hafnienfibus, puncta rubra, quae vocales indicant, atque lineas diacriticas eiusdem probabiliter antiquitatis esse, ac sunt litterarum notae. Cel. de Villoison in egregio, quem publicavit libro, *Anecdota Graeca* inscripto (Venetis 1781 Tom. II. pag. 150.) sententiam meam damnat, cuius fortassis causa ea tantum est, quod argumenta mea nimis breviter & conclusè exposuerim. Illud libenter a me conceditur, & in dissertatione laudata iam observatum fuit, *non eodem temporis momento* in illis codicibus regiis Hafnienfibus scripta fuisse puncta vocalium & litteras cum suis signis vel lineis depictas. Sed hoc non ita intelligendum est, quasi recentioris aetatis sint puncta. Quemadmodum hodie Hebraei amanuenses (סופרים dicuntur) codices bibliorum sacrorum scripturi, primum consonantes tantum calamo crasso scribunt, deinde calamo acutiori nostro fere modo temperato (59) puncta vocalium, & accentuum addunt, nec ob

E 2

id

quibus hanc coniecturam probabilem reddere tentat cel. auctor: illud autem, quod e nummis Samariticis arcessitur, suspectum mihi videtur. Tota enim eius vis in hoc consistit. Si in nummis Samariticis voces, quae hodie e. c. cum *Tet* ט, aut *Pe* פ scribuntur, cum *Dalet* ד, aut *Bet* ב scriptae reperiuntur: probabile est, antiquos Hebraeos litterarum notis *Tet*, & *Pe* caruisse. Sed cum in nummis usque dum repertis omnino non exteant voces, quae cum litteris *Tet*, & *Pe* secundum hodiernos Hebraicae linguae magistros scribi deberent: ex hoc defectu haud argui potest, in antiquo Hebraeorum alphabeto easdem litteras defuisse.

(59) Hoc in causa est, cur in codicibus antiquis bibliorum Hebraicorum saepe puncta tenuiore, & palidiora atramento scripta,
inve-

id puncta recentioris aetatis dicuntur , quam consonantes : ita & Arabes antiqui non potuerunt non scribere primum litteras , lineasque atramento nigro , deinde rubro colore puncta adiicere . Hoc non impedit , quin eiusdem aetatis dicam puncta & litteras Cuficas ; id quod hoc argumento probare volui: *Illud manifestum, ad antiquam scripturam Arabicam Cufensem pertinere puncta illa rubra , cum in recentiori lineis loco punctorum notatae sint vocales . Inde verisimile est , illa ab initio litteris addita fuisse .* Paulo longius illud exponam , atque sententiam meam extra dubitationem positam esse , intelligemus . In antiquis codicum Cuficorum reliquiis *vocales punctis* rubris indicatas , *litteras* vero figura inter se similes *lineolis* distinctas videmus : contra in scriptura , qua hodie utuntur Arabes , *litterae punctis* discernuntur , *vocales lineolis* indicantur . *A prima huius novi scribendi generis institutione* morem illum obtinuisse , vocales lineis , litterarum valorem punctis indicare , tam certum est , ut etiam in quibusdam nummis (60) , vel monumentis , quae post inventam scripturam recentem litteris Cuficis antiquis ob maiorem eorum perspicuitatem signata sunt , non lineae antiquae , sed puncta noviter inventa animadvertantur . Novum hoc scribendi genus , quod hodie adhuc usu floret , inventum a Moclenſe dicitur , mortuo anno DCCCXXXIX. aerae vulgaris , sed a Bauvabo primum anno MXXXI. ad perfectionem ductum fuit (61) : atque iam MLXXXI. adhibita fuisse signa recentia manifestum est e titulo sepulcrali , Cuficis litteris eodem anno in marmorea tabula exarato , quem Puteoli in murum domus cuiusdam compactum inspexi (62). Aera

ram
inveniuntur , quam consonantes , e quo plurimi immerito efficere voverunt , puncta recentioris esse aetatis , quam consonantes . Eheu , quantum alucinati sunt eruditi in critica sacra !

(60) Vid. nummos musei Borgiani LII. LIII. & tres ultimos Hispaniae.

(61) Consulas , ne omnia iterum repetam , dissertationem de codicibus Cuficis Hafniensibus , Altonae edit. 1780.

(62) Bene eum cum tribus aliis delineavit Abbas Pompeius Sarnellius in libro *Guida de' forestieri per Pozzuoli , ou la Guide des etrangers par Poussol* , italice & gallice edit. Neapoli 1697. 8. pag. 64.

ram e. c. hoc modo, & cum his punctis scriptam inveni. (Litteras in recentes Arabum commuto, cum Cuficae in officina desint.)

اربع عشر يوم من شهر رمضان (رمضان . h. e. سنة) سنة (سنة)
 اربع (اربع) وسبعين واربعماية (واربعماية)

die 14. mensis ramadan, anni 474. h. e. aerae vulgaris 1081. Eodem tempore, quo punctis distinguebantur litterae, puncta vocalium in lineas commutatas fuisse necesse est, ne infinita confusio oriretur. Itaque sic statuo, puncta vocalium, & lineas diacriticas, quae in libris Cuficis cernuntur, annum MLXXXI, vel quod inde sequitur, inventam scripturam recentem antiquitate praecedere, atque, ut in dissertatione laudata dixi, *ad antiquam scripturam Cuficam pertinere*, eique propria & peculiaria esse. Cum autem scriptura Cufica in libris, ubi tantum puncta vocalium litteris addi solent, vix tercentum annos obtinuerit (63): *maxime verisimile esse* dixi, puncta illa, de quibus agimus, *ab initio litteris fuisse addita*, non in interitu scriptionis Cuficae inventa, & subito iterum abrogata. Haec sunt argumenta, quibus sententiae meae fidem facio: contra vero cel. Villoisoni oppositam opinionem nullis argumentis confirmatam esse video.

Sed mittamus disputationes, & a longa aberratione, quae inter scribendum nobis accrevit, ad aliam observationem progrediamur. Invenimus inter nummos Borgianos (n. XLVI.) primum monumentum cistrarum, vel notarum numeralium ab Arabibus adhibitum, anni, ni fallor, MCLXXXIX. In omnibus aliis nummis Cuficis aera vocibus integris exprimitur, quae contra hodie in nummis Arabicis semper notis numeralibus indicatur, e quo cum magna verisimilitudine tempus definiri potest, quo notae illae in usum Arabum transferint. Vulgo asseritur, Arabes easdem XI. saeculo in bellis contra Indos gestis didicisse. Sed nullis documentis innititur haec sententia, nisi quod illud ex testimoniis Arabum

(63) Consule iterum diss. de cod. Cuficis, pag. 10.

bum confirmetur , ab Indis eas provenisse . *Al Sephadi* in commentario in poëma Tograi ludum latrunculorum , & notas numerales Indis tamquam inventozibus tribuit . *Athanasius Kircher* in arithmologia sive de abditis numerorum mysteriis §. 1. duo Arabum testimonia refert , qui has numerorum notas a Brachmanis , Indiae sapientibus , e figura circuli secti inventas esse dicunt . Atque Arithmetica *Maximi Planudis* , qui XII. saeculo vixit , in codice Vaticano inscribitur Πλανυδης ἰνφοροεια κατ' Ἰνδης , *Planudis calculatoria secundum Indos* . Sed quo tempore eas acceperint Arabes , incertum . Summopere igitur aestimandus est Borgianus nummus , & ni fallor , est omnium antiquissima cifrarum Arabicarum memoria , quae haecenus innotuit . At neque Indi , neque Arabes primi horum signorum inventores fuerunt . Apud *Romanos* etiam antiquitus usu ea recepta fuisse , firmis argumentis probat auctor anonymus dissertationis Mathematico-criticae de numeralium notarum minuscularum origine , quae xxx. abhinc annis prodiit , sed eruditis fere incognita mansit (64) . Probat auctor , harum cifrarum usum apud *Romanos* antiquissimum fuisse , quae apud eos primum verba integra , ut in notis Tironis , atque Senecae , postea syllabas , deinde pondera , & mensuras , quae sane ad numeros spectant (65) , significarint , denique in familiares etiam supputationes , & arithmeticae calculos transferint . Cuius rei exempla profert , notam Z ab immemorabili a Romanis pro numero II. , notam 9 pro centum , signum 5 tertio minimum aut quarto post Christum saeculo , pro VI. iuxta Maffieum , vel , ut mavult Mabilonius ,

(64) Inserta in *Raccolta d' opuscoli scientifici , e filologici . In Venezia presso Simone Occhi 1753. in 12. p. 19. ad 110. Conf. cel. Villoisoni Anecdota Graeca tom. 11. Alius eiusdem argumenti liber exstat , cui titulus : De characteribus nummorum vulgaribus , & eorum aetatibus veterum monumentorum fide illustratis dissertatio Mathematico-critica Io. Fridrici Weidleri Wirtembergae 1727. , quem hucusque nec possideo , nec vidi .*

(65) Syllabas , ut Q3 , quia . EX7 existimo . EI9 eius . Pondera , ut uncia , 8 septunx , 3 triens , ∞ octo scrupuli .

lonius, pro v., & 7 pro vii: adhibita fuisse (66). Deinde autem addit (§. 10. p. 59.) cifras apud Romanos ex eorum notis ponderum, mensurarum, assis eiusque partium ortum habuisse, cui sententiae non subscribo. Boethius, qui in arithmetica sua, quam labente v. saeculo composuit, iisdem signis utitur, eadem a Pythagoraeorum apicibus, vel characteribus a Romanis mutata fuisse, testatur. Huic potius adhaereo, quod saltem ad primae eorum institutionis tempus, nobis quidem proprius, accessit, atque certiora quin etiam de eorum origine habere potuit. Non obstat, Pythagoraeos magnam Graeciam incoluisse; graece tamen loquebantur, & veluti pro Graecis haberi queunt, ac forte cum lingua signa ea e Graecia arcessiverunt, cum Boethius illud tantum significare voluerit, eos primos fuisse, qui ea in Italia adhibuerint. Accedit, quod auctor dissertationis laudatae animadvertit (p. 70.) Diophantem Alexandrinum, qui algebrae inventor creditur, in xii. libris arithmeticae, quos medio fere ii. saeculo scripsit, (exstant in bibl. Vaticana) harum notarum non penitus fuisse ignarum. Sed etiam, cum res in ambiguitate haereat, si Graecos a peritia huius supputandi artis excludere velis, apud Aegyptios monumenta harum notarum Romanis antiquiora invenies. In mumiis eadem omnino signa animadvertuntur, id quod primus observavit cel. Buttner, Gottingensis Academiae decus (67), quae licet tamquam litterae adhibita videantur, semper tamen documento sunt, eadem non noviter a Romanis, vel Arabibus, vel Indis inventa fuisse. Itaque, quantum coniecere licet, notae numerorum, quarum prima vestigia apud Aegyptios reperiuntur, primum in Asia a ceteris gentibus, a Graecis in primis usu celebrata sunt, & mox etiam ad Romanos trans-

(66) Marchionis Maffei hist. diplomatica. Mabillon de re dipl. lib. ii. c. 29. num. 12. Marangoni *delle cose gentilesche, e profane ridotte ad uso ed ornamento delle chiese* c. 82. p. 454. 461. 464. 465.

(67) Buttneri Vergleichungstafeln der Schriftarten verschiedner Völker, I. Stück. Göttingen 1771. Tab. ii. conf. Gattereri *elementa artis diplomaticae* T. I. §. 66. 67.

transierunt , qui omnes fere scientias a Graecis , earum parentibus , acceperunt . In Italia deinde cum ceteris disciplinis prope modum interciderunt , usque dum , post saecula quaedam elapsa , cum litterae renasci coepissent , ab Arabibus , qui eas conservaverant , revocatae sunt (68) . Quo tempore , & quo auctore id acciderit , incertum (69) . Hoc tantum animadvertimus , prima earum vestigia a nonnullis repeti a saeculo duodecimo , quae tamen saeculo xv. in communioem certe usum transierant (70) .

Absolvam hanc dissertationem adnotationibus quibusdam generalibus in Alphabetum Arabicum , quas a nemine adhuc factas esse video . In tres periodos distribuendae mihi videntur huius Alphabeti variae commutationes . De iis commutationibus loquor , non quae ad varias formas litterarum , quae tempore mutantur , sed quae ad numerum earum , ordinemque , & ad ipsum Alphabetum pertinent .

Prima quidem a remotissima antiquitate repetenda est , tenebrisque offunditur . Nescio , an a probabilitate alienum videatur , xvii. tantum litterarum notas , nulla varietate distinctas , Arabi-

(68) Delineavi in Tab. I. notas numerorum Arabicas cum notis Aegyptiorum , Indorum , nostrisque comparatas . Inter omnes maximam similitudinem intercedere videbis . Aegyptias a Büttnero sumpsi e libro suo iam citato ; Indicas a cel. Niebuhrio , qui eas in descriptione itineris sui in Arabiam (T. II. Tab. II. Hafniae 1773.) delineavit .

(69) Consule , si eruditorum coniecturas legere velis , cl. Villoison *anecdota Graeca* tom. II. pag. 153. & seq.

(70) Inter pauca , quae equidem vidi , huius saeculi monumenta praestat hic adnotare epigraphen in calce codicis Frontini *rei militaris* , & Vegetii *de disciplina militari* , in bibliotheca clar. Praesulis Stephani Borgiae , quae haec verba exhibet : *Librum hunc Ego Lucas de Cantarellis de Regio doctorum donavi Religiosis , & devotis fratribus , atque Canonicis regularibus congregationis sanctae Mariae de Frixionaria Lucane dioc. pro salute anime mee 1428. Venetiis . In monasterio de Caritate .*

Arabibus antiquis cognitae fuisse (71), quas singulas, prout ratio illud postulabat, vario accentu pronunciabant. Revera hodiernum etiam Arabum alphabetum, si omnibus signis diacriticis privetur, e xvii. tantum figuris constat:

ا ب ح د ر ه ص ط ع ف ك ل م و ه ي ن

Quae vero harum antiquarum litterarum figura & ratio fuerit, imperforabile manebit.

Subsequentibus temporibus minus commodum esse hoc alphabetum animadverterunt, atque litteras iuxta diversam pronunciationem, diversis figuris distinguere ceperunt. Primum huiusmodi incrementum huic iam alphabeto accidit, quod Cufico praecedit, & *Mofnad* **مسند** ab Arabibus nominatur, atque hinc incipit altera periodus, quae forte primum etiam saeculum Cufici alphabeti, cuius monimenta nulla nobis supersunt, comprehendit, de quo tamen dubitamus. Arabes nimirum litteras suas tum numero, tum ordine ad modum alphabeti Hebraeorum disponere incipiebant: ea tamen ratione, ut non novas alphabeto figuras, sed nova tantum signa litteris quibusdam adderent. Ita oriebatur litterarum series Hebraicae conformis, quae hanc ob causam *Abgad Heves* nominabatur, quo nomine nihil aliud portenditur, nisi sex priores alphabeti litterae secundum ordinem Hebraeorum dispositae. Hunc ordinem re vera in alphabeto Arabum obtinuisse, denominationibus etiam antiquis mensum, *Abgad, Heves, Hatta* cet. atque more, qui hodie adhuc obtinet, litteras scilicet eodem ordine pro numeris adhibendi, con-

F

fir-

(71) Ne quis putet, me mihi ipse contradicere, observo, hanc coniecturam nihil facere ad confirmandam sententiam de xvi. vel xvii. in antiquo Hebraeorum alphabeto litteris. Contra Hebraeis xxi. antiquitus fuisse ex eo patet, quod postea Arabes etiam alphabetum suum ad Hebraici normam augmentaverint. Neque pertinaciter in coniecturam meam insisto, quam tentaminis loco tantum protuli; grato animo accipiam, quae alii meliora dicturi sunt.

firmatur (72). Neque mirum est, Arabes Hebraeos imitatos esse, a quibus dcc. circiter ante Muhamedem annis Arabia expugnata, & aliquandiu possessa, & gubernata fuit: siquidem id plerumque accidere solet, ut victi victorum leges, mores, linguam & eruditionem accipiant.

Tertia denique periodus a scriptura Cufica ad nostrum usque tempus pertingit. Arabes, qui, teste Abulfaragio, iam ante Muhamedem ad linguae suae studium in primis incubuerunt, qui tot aliis superfluis praeceptis, subtilibusque grammaticis

(72) Ex Arabibus etiam testem produco Gabrielem fil. Farchan Monachum Aleppinum in voluminosa sua Grammatica ms. quam

elapso saeculo composuit: فحروف الهجاء العربية... تجميعها . هذا الكلمات ابجد هوز حطى كلن سعفص قرشت تضذ ضظغ وجمعت كذا لسبيين احدهما مراعاة لحساب الجمل لانه من الالف الى الطا المهملت حساب الاحاد ومن الياء الى الصاد المهملت حساب العقود ومن القاف الى الطا المعجمت حساب الميات والغين المعجمت بمعنى الالف والثاني تبعاً للغة السريانية التي وخذت فيها هذه الكلمات مرتبة على وفق الحسات المذكور لان اللغة السريانية اصل والعربية فرعها h. e. Litterae Arabicae his vocibus continentur, abgad,

heves, hatta, colman, saafas, corasct, tsachas, dodfag. Ita ponuntur propter duas rationes. Primum ad usum computi: litterae enim ab alef ad ta sine puncto, numeros simplices significant; a ie ad sad sine puncto, numeros denarios; a caf ad da puncto signatum, centenarios, & gain denique cum puncto, numerum mille efficit. Altera ratio est, quod linguam Syriacam secuti sint, ubi hic litterarum ordo reperitur. Syriaca enim lingua radix, e qua Arabica prognata est.

cis studium onerarunt , alia etiam alphabero nova signa addiderunt , ut omnem accentus varietatem , quam in pronunciatione litterarum servabant , signo scripto indicarent . Ex eo tandem alphabetum xxviii. litteris constans , secundum figurarum similitudinem dispositis , ut hodie illo utuntur Arabes , prognatum est . Signa ab illis addita sunt *ث tse* , quod ut *ts* fere pronunciarī debet , *ح cha* , paullo fortius quam *ba* Arabum , *ذ dsal* , ut *ds* , *د dad* , ut *d* durum , *ط dsa* , eodem fere modo , quam *dsal* , & *ع gain* , quod litterae *g* ante *a* , *o* , *u* responder . Sed numquam usu praevaluit haec pronunciationis subtilitas , quam plebs rider . In ore tantum grammaticorum doctorumque , in primis in recitandis poëmatibus percipitur ; in sermone familiari aliae harum litterarum numquam (ut *ث* , *ذ*) aliae raro (ut *ط*) vel obscurae (ut *ح*) accentu distinguuntur , duabus exceptis *dad* & *gain* , quae usu communi receptae videntur .

Observatio philologica, & critica in nummos Cuficos.

Unam adhuc observationem philologicam maioris etiam , quam antecedentes , momenti ad praestantiam nummorum Cuficorum ostendendam adiiciamus . Lege sancte observanda praescriptum esse a grammaticis Arabicis scimus , scribere litteram *aleph* quiescentem in participio verborum (e. c. *قاتل*) , in coniugatione tertia (*قاتل*) , in fine tertiae personae pluralis praeteriti temporis (*قتلوا*) , & futuri apocopati (*يقتلوا*) , item in plurali numero femininorum , (ut *قاتلات*) & in nominibus quibusdam , (ut *واحدة* , *دينار* , *مايه* , *سلام*) , atque ex eorum praeceptis in omnes eas grammaticas institutiones , quae a nostratibus

editae sunt , transit . At vero antiquitus non observatam fuisse legem , sed litteras quiescentes pro lubitu vel additas , vel omiffas fuisse nostris nummis Cuficis , ut tertio documento unanimiter confirmatur . Vestigia huius moris iam e codice Arabico-Samaritano bibliothecae Barberinae , textum & versiones Pentateuchi in usum Samaritanorum exhibente , quem ingenti , & improbo labore totum descripsi , litterisque propriis Arabicis reddidi , ab erudito meo conterraneo Andrea Christiano Hwiidio observata fuerunt (73) . Multo frequentiores esse has omiffiones in codicibus Cuficis , eodem tempore a nobis in descriptione codicum Cuficorum Hafniensium adnotatum est , ubi longam earum seriem exhibuimus (74) . Eisdem nunc in antiquissimis nummis

(73) Andr. Christ Hwiid specimen ineditae versionis Arabico-Samaritanae Pentateuchi - - Romae 1780. p. 28. adnot. 1. Pauca ex hoc codice exempla , quae mihi occurrunt , addam . *Omissionis litterae*

في الشهر الثالث لخروج بني اسرائيل من ارض مصر في هذا اليوم دخلو بركة سينين ورحلو من رفيديم وجاوا الى بركة سينين ونزلوا في البرية فتفظوا الوصيه ان في جرم هذا . *In futuro* Exod. xli. 17. 18. اليوم اخرجت جيوشكم من ارض مصر . . . فتفظوا وهم نزلوا على , *In aliis vocibus rarius occurrunt* , ut على pro على , omisso ie quiescente Gen. 49. 8. , 50. 13. Exod. 7. 24. الى pro ال Gen. 50. 14. , Lev. 8. 15. ما pro لما Exod. 17. 3. مما pro هما Exod. 18. 14.

(74) Descriptio codicum Cufic. Hafnien. Altonae 1780. p. 25. seq. e. c. اصحاب , العالمين scribitur pro العالمين , السلم

mis Cuficis animadvertimus, simulque ex iis tempus intelligimus, quo mos litteras quiescentes ubique adiiciendi invaluit. Usque ad annum MXXX. aerae vulgaris constanter voces *وحدة* (n. I. il. iil. iv. viil. ix. xxil. cet.) *ميه* (n. I. il. iil. iv. v. viil. ix. xvi. cet.) omisso *alef* quiescente (pro *واحدة*, *مايه*) scriptas invenimus; nummus xxvii., anno MCCII. excusus, primus est, in quo vox *مايه* plene scripta reperitur. Recentior ita grammaticorum haec inventio est, qui multis aliis superfluis praeceptis grammaticam auxerunt. Iam saeculo viil. ineunte grammaticen Arabicam ab Abulassuad al-Dauli (75) in formam artis redactam fuisse ex Chalicani historia scimus, atque eo tempore his subtilitatibus caruit orthographia Arabum. Quantum haec observatio faciat, ut verbis viri doctissimi utar (76), ad rectius intelligendum genium, & indolem linguae Arabicae, Hebraicae similitudine propinquioris; quam vulgo creditur; quantum grammaticae Hebraicae adiumento sit, ubi hoc orthographiae arbitrium negari, impugnarique solet; quantum criticae codicis sacri Hebraici utilitatem afferat, in cuius probatissimis recensitionibus simili libertate utuntur amanuenses, quam dives seges variantium lectionum, ingenti labore undique congestarum, hac sola adnotatione tollatur: quisque iustus aestimator cum voluptate animadvertet.

Iudi-

السموات pro *السموت*, *يا ايها* pro *يايها*, *السلام* pro *الاسلم*,
حواريين pro *حورين*, *لورا* pro *لور*, *راوا* pro *راو*, deficientibus *alef* & *ie*. cet.

(75) Ebn Chalican historia virorum illustrium Arabice ms. in titulo Iahia ibn Iaamer aladrani. cf. Herbelot bibliothéque orientale, tit. *Dili*.

(76) Cel. Equitis Io. Dav. Michaelis biblioth. oriental. tom. xvi. pag. 12.

Iudicent eruditi ex his exemplis , quibus alia plura addi possent , an supra modum extulerim nummos Arabicos Cuficos , cum in unoquoque eorum veluti mysterium quoddam nobis tolli , novumque lucis radium oriri dixi .

Arque haec de nummis Arabicis generatim dicta sufficiant . Nunc ad explicandos nummos musei Borgiani , qui observationibus nostris confirmationi sint & praesidio , progredimur ; atque eo libentius hoc facimus , quod huiusmodi nummi non solum in Europa eximiae raritatis sint , sed quod eos in ipso Oriente ab eruditibus frustra quaesitos esse sciamus (77).

NUMMI CHALIFARUM

NUMMUS I. ARGENTEUS

Primae nummorum Arabicorum periodi , anni 740.

I. (78) In area لا اله الا الله وحده لا شريك له *Non est Deus , nisi Deus , cui socius non est* (79).

In margine *بسم الله ضرب هذا الدرهم بواسطة سنة ثلث وعشرين ومائة* *In nomine Dei cufus est hic nummus Vaseti anno 123. [aerae vulg. 740.]*

II. A.

(77) Niebuhr in libro laudato p. 87. , ait , *Je n'ai point eu dans mon voyage des monnoies d'argent avec des inscriptions Cufiques .*

(78) Partem primam nummorum brevitatis causa numero I. , ad-versam numero II. indicabo : A significabit aream nummi , M marginem , vel inscriptionem in circumferentia nummi .

(79) *Non est Deus , nisi Deus* est una trium formularum , quae ab Arabibus *الكلمات الطيبات* *bona verba nominantur* , de quibus totum librum scripsit Schehabeddin abullabas Ahme d ibn Amad ibn Jusuf Alikfeasi . v. Adriani Relandi diss. de gemmis Arabicis in diss. miscellaneis part. II. ed. Traj. 1713. p. 248. 249.

II. A. *إله احد الله الصمد لم يولد ولم يولد ولم يكن له*
Deus est unicus, aeternus; nec genuit, nec ge-
neratus est, neque est ei similis alter. Corani Sura cxii. ante-
 penultima. Muhamedani eam maximi faciunt, semperque in
 ore gerunt: nonnulli eam tertiae parti totius Corani parem po-
 nunt.

M. *محمد رسول الله ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره*
Muhamed est legatus
Dei, quem cum vera & iusta religione misit, aliis omnibus
praestantiori, licet ei contradicant infideles. Corani Sura ix.
 vers. 33. & Sur. Lxi. 9.

II.

Nummus aureus Chalifae Abassidae an. 767.

I. A. *Non est Deus, nisi Deus, cui socius non est.*

M. *محمد رسول الله ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره*
Muhamed est legatus Dei, quem cum vera
& iusta religione misit ceteris omnibus excellentiori.

II. A. *محمد رسول الله Muhamed est Dei legatus.*

M. *بسم الله ضرب هذا الدين سنة خمسين ومائة*
In nomine Dei cufus est hic denarius anno 150., aerae vulga-
ris 767.

III.

Nummus aureus Abassidarum an. 770.

I. A. & M. ut in nummo II.

II. A.

II. A. ut in nummo II.

M. بسم الله ضرب هذا الدين سنة اربع وخمسين ومية

In nomine Dei cufus est hic denarius anno 164. , aerae vulgaris 770.

IV.

Nummus aureus Abaffidarum an. 773. , vel 775.

II. M. (80) [تسع] بسم الله ضرب هذا الدين سنة سبع

In nomine Dei cufus est hic denarius anno 157. وخمسين ومية

vel 159. [773. 775.] Cetera ut supra. Si 157. legis, isti tres nummi, id quod ex eorum inter se similitudine probabile, regnante Abu-Giafar al-manzur, secundo Abaffidarum Chalifa, cufi sunt.

V.

Nummus argenteus Abaffidarum anni 776.

I. A. محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم *Mubamed*

est Dei legatus, cui Deus propitius sit, & benedicat. Prima vox هرون legenda, *Harun*, vel *Aron*, nomen gubernatoris eius urbis, in qua nummus excusus est.

In margine vestigia tantum vulgaris sententiae supersunt, *Mubamed est legatus Dei, quem cum vera cer.*

II. A. *Non est Deus, nisi Deus, cui socius non est.*

M. بسم الله ضرب هذا الدرهم ب... [بالعباسيه]

In nomine Dei cufus est hic nummus (Abbasiae) anno 160. [776.]

VI.

(80) Vox Arabica ob punctorum diacriticorum defectum & *tiffa*, & *sibba* legi potest, quod *septem* & *novem* explicatur.

VI.

Nummus argenteus Abassidarum , anni incerti .

Ex eadem officina manifeste est hic nummus , qua antecedens numero quintus : forma enim , magnitudo , tituli , litterarumque figurae cum illo penitus conveniunt .

I. A. Eadem sententia , quam supra recitavimus , *Muhamed est Dei legatus , cui Deus propitius sit , & benedicat* , addito nomine praefecti urbis in prima , & ultima linea *على ابراهيم* *Ali Ibrahim* .

In circumferentia legitur , ut supra .

II. A. *Non est Deus , nisi Deus , cui socius non est .*

M. Titulus , qui aeram exhibebat , attritus est .

Nummus aeneus etiam in museo Borgiano exstat , moduli vulgaris , qui eandem sententiam , *Muhamedes est legatus Dei , cui Deus benedicat* , in aliis nummis minus obviam , exhibet , atque ad hos referendus est . Sed cum nihil praeter haec verba legi possit , eum delineare operae pretium non duximus .

VII.

Nummus aureus Abassidarum , ineditus .

Convenit hic nummus cum antecedenti VI. , & ab eodem principe cufus est .

I. A. *Muhamed est Dei legatus . Ali Ibrahim* *محمد رسول الله على ابراهيم* .

Circumferentia indicat aeram , quantum legi potest , *سبع وخمسين* sine dubio 157. [773.]

II. A. M. ut in parte antica nummi II.

VIII.

Nummus argenteus Abassidarum an. 783 .

I. A. . . . . *Muhamed legatus Dei* *محمد رسول الله* . . . . . [nomen ignotum] . Cetera , ut in nummo V.

G

II. M.

II. M. بسم الله ضرب هذا الدرهم بالعباسية سنة سبع
In nomine Dei cusa est haec drachma Abbasiae
 وستين ومية anno 167. [783.]

IX.

Nummus aeneus Abassidarum .

I. A. Ut supra. *Muhamed est Dei legatus .* Supra & infra
 hunc titulum litterae quaedam solitariae animadvertuntur , qua-
 rum ultimae فوح *Noa* , nomen forte gubernatoris , esse viden-
 tur .

II. M. . . . . بسم الله ضرب هذا الدينير بالعباسية سنة
In nomine Dei cusus est hic denarius (76) Ab-
basiae anno . . . . . post 170. [786.]

Reliqua ut in duobus nummis antecedentibus .

Ad eandem classem Chalifarum Abassidarum referendi sunt
 nummi X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. , in quibus inscriptio-
 nes marginum detritae sunt , reliqua cum antecedentibus con-
 veniunt .

Item nummi XVII. XVIII. XIX. ad eandem periodum per-

(76) Nummi aenei , quibus nomen particulare non fuit , ut aurei ,
 denarii vocabantur . Primis enim Muhamedanorum saeculis , ut su-
 pra animadverti (pag. 28.) aureos , argenteosque tantum nummos
 habuisse videntur Arabes . Confirmat haec cel. *Michael Casiri in Bi-*
bliotheca Arabica Hispanica Escorialensi (tom. II. Matriti 1770. pag. 173.)
 „ Prima Arabum pecunia , inquit , fuit ex auro , vel argento .
 „ Prior *dinar* dicta , drachmam unam Arabicam pendebat , cuius
 „ pretium sub variis Chalifis varium fuit ; unum enim *dinar* aureum
 „ initio xx. , subinde xv. nummos argenteos valuisse traditur ; alte-
 „ ra *derhem* nominatur , pondere quidem aureo nummo minor : ita
 „ ut unus argenteus *derhem* cum semisse unam aequet drachmam .
 „ Pro minuta autem pecunia per ea tempora *papyro* , sive *crassiori*
 „ *charta* in quadrum confecta usi sunt . Hunc ferme usum in regno
 „ Carai vigere narrat Haitonus a Calmeto . „

pertinent, sed eo discrimine a ceteris distinguuntur, quod ex una parte inscriptione in marg. careant. Nummus nitidissimus XVII., qui ceteris explicationi est, sequentes titulos habet:

I. *Non est Deus, nisi Deus unus, socii expers.*

II. *A. Muhamed est Dei legatus.*

M. *بِسْمِ اللَّهِ ضَرَبَ هَذَا الدِّينَرُ بِالْكَوْفَةِ سَنَةَ ثَلَاثِ*

... . *In nomine Dei cufus est hic denarius Cusae anno . . .*
[ni fallor 173.]

Nummi XVII. decem exempla, omnia ex aurichalco potius, quam aere, & XVIII. quatuor exempla exstant in museo Borgiano. Quibus accedit alius aeneus eadem sententias Corani exhibens, quam nummus XVII., eiusdemque moduli; sed litterarum forma, quae paullo crassior est, atque aera diversus.

Ita enim in margine partis posticae legitur *بِسْمِ اللَّهِ ضَرَبَ هَذَا*
الدِّرْهَمُ بِوَأَسْطِ سَنَةِ سَبْعِ وَ سَبْعِينَ (وَتَسْعِينَ) وَمِائَةٍ

In nomine Dei cusa est haec drachma Vaseti anno 177. vel 197.
h.e. aerae vulgaris 793. vel 812.

Itaque hoc anno *Vaseti* adhuc floruit prima, & antiquissima Arabum moneta, ab ipso Hegiagio, ut supra animadvertimus (pag. 13.) instituta; eodemque tempore iam in duabus aliis urbibus, *Abbasae*, & *Cusae*, pecunia excudebatur. (n. v. & xvii.) Memini, me alium horum nummorum vidisse, *Bagdadi*, vel

ut in pecunia interdum exprimitur, in urbe pacis, *بَدَارُ السَّلَامِ*

مَدِينَةُ السَّلَامِ (conf. Geographia Nubiensis) excusum anno

199. , aerae vulgaris 814. Forte *Anbari* etiam, ubi primus *Abassidarum* Chalifa regiam suam habuit, *Bagdado* nondum exstructo, nummi cusi sunt. Habes hic nomina earum urbium, in quibus a Chalifis *Ommiadis*, & *Abassidis*, dum imperium

eorum floruit , hoc est primis tribus Muhamedanorum saeculis pecunia excudebatur .

XX.

Nummus aureus forte Chalifarum in Hispania , ineditus .

I. A. الامام محمد رسول الله المقتمدر بالله

Mubamed est Dei legatus . Imam Moctader billah . Nomen Chalifae Bagdadensis , cuius auctoritatem agnovit princeps , cuius est hic nummus . Regnavit Moctader annis f. 295 . ad 320 .

II. A. عبد الله لا اله الا الله وحده لا شريك له امير

المومنين Non est Deus , nisi Deus , cui socius non est . Abdalla , princeps fidelium .

Nullus dubitarem , hunc principem esse Abdallam , fratrem Mondiri , qui annis fugae 275 . ad 300 . in Hispania regnavit , nisi a parte adversa Chalifae Bagdadensis nomen animadverterem , & Omniados in Hispania Chalifarum Abassidarum , a quibus expulsi fuerant , non amicissimos fuisse crederem . Interim , ut supra dixi , usque ad annum fugae 300 . titulo Imam , quo Chalifa distinguitur , haud usi sunt principes Hispaniae : & forte Abdalla , qui propter pietatem a Muhamedanis celebratur , honorem solius tituli Chalifae Bagdadensi detrahere noluit . Ut ut sit , ad antiquiores nummos Cuficos omnino referendum esse hunc nummum , e litterarum forma manifestum est .

NUMMI DYNASTIARUM .

XXI.

Nummus aureus Fatemidarum in Sicilia an. 1004 . ineditus .

I. A. محمد رسول الله على ولي الله
Mubamed est Dei legatus , & Ali eius amicus .

M. *Mubamed est Dei legatus , quem cum vera cet.*

II. A.

II. A. *الحاكم بامر الله امير المؤمنين Hakem beamr-
allah , princeps fidelium .*

In margine, ubi partim detritae, partim omnino delatae sunt litterae, haec scripta fuerunt : (*بسم الله ضرب هذا الدينر*)
In nomine بصقلية (سنة) خمسه (وتسعين وثلاث ميه)
Dei cufus est hic nummus in Sicilia anno 395. [1004.]

Abu Ali Mansur filius Aziz, cognomine Hakem beamralah fuit princeps dynastiae Fatemidarum in Africa, Aegypto, & Sicilia, & 25. annis, ab anno f. 386. ad 411. regnavit. In qua urbe cufus fit nummus, non indicatur: forte Panormi, ubi postea regiam etiam sedem habuerunt principes. Formula, *Ali est amicus Dei*, illud efficitur, principes Fatemidas Sciitis adhaesisse. Sciitae nimirum contendunt, primum Muhamedis legitimum successorem fuisse Ali, quam ob rem nomini Muhamedis Ali nomen addere solent: Sunnitae vero contrariae sententiae sunt, & Abubecrum, Omarum, & Otmanum, qui Ali praecesserunt, eodem iure in prophetae, ut aiunt, auctoritatem successisse volunt. Hodie Perfae sunt Sciitae, Turcae Sunnitae.

X X I I.

Nummus aureus Siculo Fatemidarum, ineditus .

Ab eodem Rege Siciliae Hakemo, quo antecedens, cufus est hic nummus, sed titulo paullulum diversus .

I. A. *لا اله الا الله محمد رسول الله على ولى الله*

Non est Deus, nisi Deus : Muhamed eius apostolus, Ali eius intimus .

M. *Muhamed est Dei legatus, quem cum vera cet.*

II. A. . . . *الامام . . . . الحاكم بامر الله امير المؤمنين*

Imam

Imam . . . . Hakem beamrallah [h. e. Rex, Deo iubente] *princeps fidelium* . Primum monimentum , in quo principem Fatemidarum titulum *Imami* accepisse vidi . Chalifarum auctoritatem sibi arrogabant Fatemidae , sed tamen in nummis plerumque titulo principum fidelium tantum utebantur .

M. Aera , sed detrita .

XXIII.

Nummus aureus Siculus Fatemidarum an. 1030.

exempla duo , inedita .

I. A. Ut in nummo XXII.

M. Ut in nummis XXI. & XXII. Sed ob angustum spatium defunt ultima sententiae verba *الدين كله* .

II. A. *الظاهر العزيز دين الله امير المؤمنين*

Al-Daber al-afas din allah [h. e. gloria religionis] *princeps fidelium* . Cognomen septimi Fatemidarum Regis Abulhassan Ali , qui ab anno 411. ad 427. in Africa , Aegypto , & Sicilia re-
gnavit .

M. *بسم الله ضرب هذا الدينر بصقلية سنة اثني*
[h. e. *واربعمايةه*] *In nomine Dei cufus est hic*
denarius in Sicilia anno 422. [1030.] (77)

XXIV.

Nummus argenteus Saladini , dynastiae Aiubitarum
in Aegypto fundatore , ineditus .

I. A. *الامام الناصر لدين الله امير المؤمنين* *Imam na-*
ser ledin allah [h. e. defensor religionis] *princeps fidelium* .
Cogno-

واربعمايةه (77) *pro* *واربعمايةه* Ob angustiam spatii ultimae litterae
titulorum in nummis Arabicis interdum omittuntur : id quod in va-
riis nummis observavi .

Cognomen Chalifae Bagdadensis Abul abbas Ahmed, qui ab anno fugae 575. ad 622. regnavit.

In margine, ni fallor, محمد رسول الله *Muhamed, Dei legatus.*

II. A. الملك الناصر صالح الدنيا والدين *Rex Naser, Salab eddunia vaddin* [prosperitas mundi, & religionis]. Cognomine primi Aiubitarum Regis, Abulmodaffer Iusuf, nobis nomine *Saladini* celebris, mortui post regnum xxii. annorum, die 27. mensis safar anni f. 589. [1193.]

In margine aera nummi signata fuit: sed manibus detrita.

Nisi parorama me fallit, lego voces . . . بالقاهرة سنة *Cairi*

anno . . . Cairum regia fuit principum Aiubitarum. Intra spatium 14. annorum, quod ab anno 575. ad 589. pertingit, cum fuisse nummum, e collatione annorum regiminis Chalifae, & Saladini apparet.

XXV.

Nummi tres aenei secundi Regis Aiubitarum in Aegypto, inediti.

I. الامام الناصر *Imam Naser*, Nomen Chalifae, ut supra.

II. الملك العزيز *Rex Azis, vel augustus*. Cognomen Otmani, Saladini filii, secundi Aegypti Regis e posteris Aiubi (Iobis). Regnavit annis 589. ad 595. (1193. ad 1198.)

XXVI.

Nummus aeneus quarti Regis Aiubitarum in Aegypto, ineditus.

I. الملك العادل *Malek aladel*. (h. e. Rex iustus). Cognomen Regis.

II. ابوبكر بن ايوب *Abubecr filius Iobis*. Cognomen Regis.

Et in margine أربع وستين سنة *anno 604. (1207.)*

Hic

Hic Rex fuit frater Saladini , Aiubitarum fundatoris . Primum anno 594. , aerae vulgaris 1198. Damasci Rex creatus fuerat ; deinde anno 596. (1200.) in imperium Aegypti etiam successit . Utrumque regnum , quod post eius mortem iterum divisum est , tenuit usque ad annum 615. (1218.) Ab historicis nostris , quibus hic ob bella contra christianos gesta celebris est , vulgo temere Saphadinus nominatur , quia titulum *Seifeddin سيف الدين* gladii religionis , acceperat .

XXVII.

Nummus argenteus dynastiae Aiubitarum Aleppi , ineditus .

Ab ambabus partibus figura stellae sex angularis exstat , & in media stella , & in angulis inscriptio .

I. A. الامام الناصر احمد الملك العادل ابوبكر

Imam Naser Ahmed . Almalek aladel abubekr . h. e. Imam defensor fidei , Ahmed (nomen Chalifae in nummo XXIV. laudatum) Rex iustus , Abubekr . (Eiusdem principis nomen , quem inter Reges Aegypti num. xxvi. laudavimus .)

M. *Non est Deus nisi Deus : Mubamed eius legatus .*

II. A. Nomen Regis , a quo cuius fuit nummus , الملك

الظاهر غازي ابن يوسف ابن ايوب *Rex Daher Gazi , filius Iosephi , filii Iobis .*

M. *صرب حلب في سنة ست مائه Cusus Aleppi , anno 600. (1203.)*

Iosepho Saladino fuerunt filii xvi. , quorum ille , cuius hic nummus est , post patris mortem Rex Aleppi renunciatus fuit . Tenuit praeter Aleppum , urbes Harem , Teibasciar , Ezaz , Manbedge aliasque : mortuus a. f. 613. (1216.)

Disci-

Discimus ex hoc nummo, Regem Aleppi non modo Chalifae Bagdadensis, sed etiam Regis Aegypti, & Damasci (Abubecri) auctoritatem agnovisse, atque hanc dynastiam aliquo modo dynastiae Aegypti, & Damasci subiectam fuisse. Cel. De-guignes in historia Hunnorum (79) refert, principes Hamae, qui Aiubitarum propago erant, Aleppi regibus subditos fuisse: forte error est, e commixtione dynastiarum ortus, qui ab hoc nummo emendatur.

XXVIII.

Sex nummi aenei eiusdem principis, inediti.

I. الامام الناصر *Imam Naser*, vel defensor fidei, Chalifae nomen.

M. *Non est Deus, nisi Deus: Muhamed est legatus eius.*

II. A. الملك الطاهر *Rex Daber.*

M. *Cujus Aleppi anno 600. (1203.) ut supra.*

XXIX.

Nummus aeneus eiusdem Regis, ut videtur, ineditus.

Idem principis nomen exhibet hic nummus: ornamenta nummi tantum diversa sunt.

I. . . . الامام الناصر *Imam Naser.*

II. . . . الملك الطاهر . . . *Rex Daber.*

Primae & ultimae voces titulorum utriusque partis sine dubio aeram continent: sed attritae sunt.

XXX.

Nummus aeneus minor eiusdem dynastiae, ineditus.

I. . . . الامام *Imam* . . . . Nomen Chalifae de-
H tri-

(79) Histoire generale des Huns Tome I. part. I. p. 423.

tritum; sed *Mostan ser*, vel *Mostasem* supplendum est, in quorum tempus incidit nummus.

II. الملك الناصر *Rex Naser*. Cognomen Regis.

Rex Naser Saladin Iusuf, filius Azizi fuit ultimus Rex Aleppi ex Aiubitis: regnavit ab anno 634. ad 659., quo Aleppum cum tota Syria a Mogolis expugnabatur.

XXXI.

Nummus argenteus Selgiucorum Damasci, ineditus.

I. & II. in area الامام المقتدى *Imam MoTeffi*, (supremus, summus) cognomen Chalifae Bagdadensis, Abu Abdalla Muhamedis, qui annis 531. ad 555. regnavit. Moris fuit apud Chalifas Abassidas, ut novum nomen, vel cognomen acciperent, cum in hac dignitate collocarentur: eosdemque secuti sunt principes Ommidae in Hispania & Fatemidae, quorum utrique Muhamedis legitimos successores, vel Chalifas se iactabant.

I. In primo circulo لا اله الا الله وحده لا شريك له محمد رسول الله *Non est Deus, nisi Deus unicus. Mubamedes est legatus Dei.*

In circulo secundo exteriori ارسله بالهدى ودين الحق *quem cum vera, & recta religione misit, ceteris omnibus excellentiori, licet ei se opponant infideles.*

II. In circulo interiori nomen principis السلطان سلجوق *Sultanus Selgiuc Schah* . . . . .

In margine exteriori بسم الله ضرب هذا الدينار *In nomine Dei cufus est hic denarius Damasci anno 540. (aerae vulgaris 1145.)*

Num-

Nummus igitur ad dynastiam Selgiucorum Damasci pertinet, nosque novi in recensione principum Damasci, & haecenus desiderati Regis nomen docet. Auctore Deguignes in historia Hunnorum regnavit Damasci ab anno 534. ad 549. Mogiredin abc: omisum est nomen Regis Selgiuc Schah, quem anno 540. ibidem regnasse egregio hoc monumento citra ambiguitatem comprobatur. Vel minimum nomen Regis, mendose Mogireddin appellati, in hoc nummo corrigitur.

Nomen denarii ultimis monetae Cuficae temporibus promiscue omnibus nummis datum videtur. Aeneos vulgo denarios nominari, in num. ix. animadverti, nunc idem nomen in argenteo legimus.

Damascus urbs, quae a Damasco Canaanis filio دمشق (Genes. xv. vers. 2.) exstructa dicitur, in antiquis nummis الشام Sciām, in recentioribus دمشق Damasc nominatur.

XXXII.

Nummus ambiguus, forte principis Selgiucorum Iconii, ineditus.

Nescio, an forte ad Selgiucos referendus sit hic nummus. Titulus Arabicus, qui in prima parte legitur, est, quantum intelligi potest الملك العظيم جلال الدنيا والدين, *Rex augustus, gloria mundi, & religionis.* Tertius Rex Selgiucorum in Persia Malecchah, mortuus an. 485. (1092.) hoc cognomine utebatur; sed cum aliis etiam Regibus idem cognomen fuerit, in dubio, & ambiguitate haeret res. Quod si autem vocem sequentem, lectu difficiliorem كيقباد Caicobad legere velis, ad Regem Selgiucorum Iconii referendus esset nummus, qui a Deguignes Alaëddin Caicobad nominatur, quique mortuus est an. 634. (1236.); quod mihi verisimilius videtur.

Ab altera parte animadvertuntur litterae, Aethiopicis haud diffimiles. Rarus & observatione dignus est hic nummus.

XXXIII.

Nummus argenteus Selgiucorum Iconii exempla II.

Hic est ille nummus ab Abulfaragio celebratus, qui a cel. Deguignes etiam e museo regio publicatus fuit, sed in museo Borgiano integriore conservatione praeditus habetur. Historiam eius supra tetigimus.

I. Figura leonis, cum sole, & duabus stellis. In circumferentia titulus: *امام المستنصر بالله امير المومنين Imam, Mostanser billah, princeps fidelium.* Cognomen Chalifae Abugiarfari almanfur, mortui anno 640. (1242.)

II. *السلطان الاعظيم غياث الدنيا والدين كيقبد* *Sultanus, vel Imperator augustus, refugium mundi, & religionis, Cai-cosru (Cosroes) filius Cai-cobad.* Rex Selgiucorum, qui Iconii regnavit annis 634. ad 642. (1236. ad 1244.) *Cai* significat *animosus, gigas, heros.*

In margine, vel in prima & ultima linea areae *سنة* *anno 637.* (aerae vulgaris 1239.) Sed in altro exemplo musei Borgiani legitur, ut in eo, quod cel. Deguignes explicavit . . . *ضرب بقونيه سنة تسع Cusus Iconii anno 637.* Idem nummus *tres* stellas habet in parte antica, ut nummus cel. Deguignes.

Selgiucorum nummi (xxxii. & xxxiii.) inter Borgianos primi sunt, in quibus titulus *Sultani* legitur. Sed iam duo saecula prius, anno fugae 393. aerae vulgaris 1002., ut ex auctoribus Arabicis animadvertit cel. Deguignes in historia Hunnorum,

rum , *Mahmud* , primus Rex Gasnae , hunc titulum sibi arrogavit . Et ad maiorem etiam vetustatem illum evehit Carolus du Cange in historia S. Ludovici Francorum Regis (80), qui hanc vocem in Constantini Porphy. lib. II. de Them. cap. II. animadvertenterat . Huic testimonium Corippi Africani , qui Iustini II. tempore vixit , addere liceat :

En Sultan nostra servire paratus in aula

Legatos nobis & plurima munera mittit (81).

Sed quod Chosroem , Persarum regem , tempore Iustiniani eodem titulo usum fuisse putat cel. du Cange , in eo alucinari nobismet videtur ; nomen enim βασιλευς βασιλεων Rex regum , quo in litteris ad Iustinianum Imperatorem missis utitur , non idem valet quam Sultan , & ab antiquissimis temporibus commune erat omnibus Persiae regibus : ita in nummis Parthico-Graecis musei Borgiani nominantur Arfacides Vologeses II. , Artabanus III. , & Orodes . Atque nummus Arabicus , cuius titulum hoc modo explicat auctor , *Impressio notarum sigilli Sultani maximi , refugii mundi & religionis , Chosrois , filii Cobadi* , multum abest , quin ad Iustiniani tempora pertineat , sed ad recentem satis aetatem relabitur . Chosroes Cobadi , vel ut arabice dicitur , Cai-Chofru , filius Cai-Cobad , neque tempore Iustiniani , neque in Persia regnavit , sed , ut recte animadvertunt eruditissimi viri Deguignes , & Barthelemy (82), Selgiucorum princeps fuit saeculo decimo tertio . Convenit nummus a du Cange publicatus cum raro nummo Borgiano xxxii. iam laudato , ab eodem principe cuso . In parte antica habetur figura
homi-

(80) Dissertatione XVI. *Histoire de S. Louis IX. Roi de France par Charles du Fresne Sicur du Cange* . Paris 1668. fol. pag. 238. dist. XVI. *Du nom & de la dignité de Sultan* .

(81) *Flavii Cresconii Corippi de laudibus Iustini Augusti minoris* , ex recensione P. F. F. Romae 1777. 4. lib. 3. v. 390. p. 87. & 480.

(82) Deguignes in historia Hunnorum tom. I. , Barthelemy in dissertatione de nummis Arabicis , inserta tomo XVI. actuum Academiae Parisiensis .

hominis equo infidentis , cum litteris , ni fallor , Gothicis , in orbe scriptis : in postica titulus Arabicus , titulo nummi Borgiani tam similis , ut vocum ordo , litterarumque ornamenta etiam conveniant , hoc modo , ut equidem existimo , legendus ضرب

بسيواس السلطان العظيم مهر غياث الدنيا والدين

كخسرو بن كيقبد *Cusus Sivasi* [antiqua Sebaste , Ca-

padociae urbe] *Sultanus Augustus , refugium mundi & religionis , Cai - Cofru , filius Cai - Cobad .* Cel. Barthelemius etiam nummum huius Selgiucorum regis Sivasi cusum se vidisse testatur . Nosmet more nostro ad ea nos convertimus , quae e nummis nostris sine ambiguitate intelliguntur . Antiquitus *Emir , principis* nomen maximae dignitatis titulus fuit , in primis si duae voces *princeps fidelium* coniungebantur . Sequebatur titulus *malek , regis .* Deinde *Sultani* cognomen tam vulgare evasit , ut nomen regis principibus tributariis , vel gubernatoribus relinqueretur .

XXXIV.

Nummus aeneus Turcomanorum Ortocidarum Maredini cum typis christianis , ineditus .

Turcomani , vel , cum nomen a *Turc & Coman* invenisse dicuntur , *Turci Comanenses* , Syriam petebant , cum Selgiuki Persiam invaderent , atque plures provincias expugnabant . Dux eorum erat *Emir Ortoc* , unde successores eius *Ortociidae* dicuntur . Ortoc reliquit duo filios , *Ilgazi & Locman* , quorum ille *Maredini & Miafarekini* , hic *Amidae & Kifae* novum regnum fundavit . Hic nummus ad dynastiam Maredinensem referendus videtur .

I. Ab una parte habetur figura cuiusdam sancti , nimbo coronati , ad cuius latus notae quaedam litterarum scriptae sunt , quas me non intelligere , libere profiteor .

II. Ab

II. Ab altera parte , ni fallor , crucis figura , animadvertitur , & ad utrumque latus duo homines stantes , & manum , ut videtur , ad crucem extendentes . Inscriptionis Arabicae detritae duae tantum voces supersunt ,

العادل *aladel* , & in altera linea , الدين *eddin* . Credo , eas non posse non pertinere ad nomen Regis Ortocidorum , *almalec aladel* (rex iustus) *Hufam eddin Timurtasc* , cuius alium nummum figuris christianis ornatum referunt P. Frolich (83) , & cel. Barthelemy (84) , in quo eodem cognomine regis iusti gaudet . Timurtasc urbes Mesopotaniae , Diarbecr , Maredin , & Miafarekin circiter xxx. annos gubernavit , mortuus anno 547. [1152.] (85) , atque , nisi obtutus me fallit , in margine sinistro obscura indicia nominis *Mardin* ماردین mihi observantur . Sed quid significant notae in margine dextro perscrutari non potui , nisi forte praeferant vocem Graecam compendiarium (ut IHC ΙΗΣΟΥΣ) ex eodem nummo Graeco , ut & cetera , ab Arabibus imperite transcriptam , vel etiam in ipso Graeco nummo pridem existentem , qui dein in Saracenorum moneta fuerit denuo , intactis typis anterioribus , signatus (76) . Hoc a Saracenis Siciliae incolis factum narrat cl. Gabriel Lancillottus Castellius princeps Turris Mutii (87) , ut antecedentium principum nummi recuderentur , sive ope typi cuiusdam Arabicae epigraphes in iis dumtaxat , intactis ceteris emblematis , signarentur .

XXXV.

(83) In annalibus regum & rerum Syriae pag.109. Venet.1750.

(84) Barthelemy in dissert. laudata p. 557.

(85) *Abulfaragii historia dynastiarum* pag 257.

(86) Exstat in museo Borgiano nummus aeneus eiusdem moduli , cufus a *Michaele VII. Duca* , qui ann. 1071. ad 1078. regnavit . A parte antica stantes exhibet a dextris *Michaelem Ducam* , & *Mariam Aug.* a sinistris , una crucem tenentes , cui nartheca insitit : in adversa *Servatorem stantem* & nimbo crucigero ornatum . Tituli attriti sunt . Hic forte est ille nummus , iterum in Turcorum moneta signatus .

(87) *Memorie delle zecche del regno di Sicilia* . Panormi 1775. pag.22.

XXXV.

Nummus aeneus Turcomanorum Maredini cum effigie principis , ineditus .

I. In una parte huius nummi nihil agnosco . Tum figura principis , tum litterae , quae eam circumdant ab Arabicis typis alienae mihi videntur .

II. Ab altera parte in margine legitur claris litteris Cuficis scriptum nomen principis Turcomanorum , cuius est nummus XXXIV, *المملك العادل* [*Rex iustus* , & *sapiens* , *Hufam eddin* . Itaque nummus hic ante annum 547. (1152.) cusus est . In area litterae ita deletae sunt , ut recte eas explicare nimis arduum sit .

XXXVI.

Monumentum Arabicum Turcomanorum Maredini exempla duo , diversi anni .

Idem hoc monumentum refert Barthelemy l. c. e museo regio , excusum a f. 587. (1191.)

I. A. *المملك العادل الامام الناصر الدين امير المؤمنين حسام الدين* Ita legendum : *Imam Naser eddin* (defensor fidei) *princeps fidelium* (nomen Chalifae) *Rex iustus Hufam eddin* .

In margine , litteris pessime formatis *حسام الدين ملك* *Hufam eddin* *ديابكر يولق ارسلان غازى ارتك . . . .* *وخدمه ماهيه* *eddin* , *Rex Diabecri* , *Iuluc arslan* , *filius Gazi* , *filius Ortoc* . . . . D. . . (ni fallor DLXXXVII.) Nomen quinti principis Turcomanorum Ortocidarum , qui Maredini circiter finem saeculi vi. post Muhamedem regnavit .

II. Ab

II. Ab altera parte quatuor figurae hominum animadvertuntur, quarum una sedet, duae manus supra caput eius extendunt, quarta abire videtur. Omnino ad res gestas Turcomanorum spectat, vel factum principis celebrat haec imago, sed tam obscura est huius gentis historia, ut nihil ad eius explicationem nobis dicendum suppetat, vel hinc quoque nunc innotescat.

XXXVII.

Nummus aeneus cum effigie principis, ineditus.

Ad Turcomanos, vel Arébecos referendum esse hunc nummum, e typis, titulisque colligo.

A parte prima animadvertitur effigies principis cum titulo Arabico, lectu difficili.

Ab altera in area scriptum legitur لا اله الا الله محمد

رسول الله الامام الناصر لدين الله امير المؤمنين Non est

Deus, nisi Deus, & Muhamed est eius legatus. Imam Nasfer eddin allah (defensor religionis Dei) princeps fidelium. Nomen Chalifae Bagdadensis in nummis Cuficis celebre. Itaque incidit aera nummi in tempora huius Chalifae, h. e. in spatium annorum 575. ad 622.

In imagine forte legitur .... الملك العادل حسام الدين

يولق Rex iustus, Husameddin-luluc. Tunc ad eundem Ortoctidarum Regem referendus esset nummus, a quo antecedens fuit excusus.

XXXVIII.

Nummus aeneus Turcomanorum Maredini cum effigie principis, duo exempla.

I. Caput principis, quod in hoc nummo cernitur, cum effigie principis Muhamedanorum nihil commune habet, & potius caput Imperatoris Romani, laurea coronatum esse videtur; a nummo quodam Romano male transcriptum, vel in eo iam

cubans , antequam denuo penes Turcomanos signaretur . In margine scriptum legitur nomen sexti Turcomanorum Ortocidarum Regis Maredini , & Miafarekini **ناصر الدنيا والدين اورثك** , *Defensor , vel protector mundi & religionis Ortoc arslan , Rex Diarbecri . . . .* Ortoc arslan , Corbeddini filius , mortuus est a. f. 636. (1238.): initium regni eius ignotum .

II. **الامام الناصر الدنيا والدين امير المؤمنين**
Imam Naser eddunia vaddin (defensor mundi , & religionis) *princeps fidelium* . Nomen Chalifae Bagdadensis , qui in aliis nummis , *Naser ledin allah* , defensor religionis Dei , cognominatur , defuncti a. f. 622. Itaque hoc anno iam regnavit Ortoc arslan , cuius historia celebri historico Deguignes etiam incerta est , & obscura .

XXXIX.

Nummus aeneus Turcomanorum Maredini , cum capite principis .

I. Caput principis , ut in antecedenti nummo , Romanum esse videtur . In margine legitur **ضرب . . . واحدة وثلاثين** *Cusus* (Maredini sine dubio) anno 631. aerae vulgaris 1233.

II. A. **الامام المستنصر بالله امير المؤمنين** *Imam Mostanser billah , princeps fidelium* . Nomen penultimi Bagdadi Chalifae , mortui anno fugae 640.

M. . . . **الملك الكامل . . . (ناصر) الدنيا والدين . . . .**

Rex Naser eddunnia vaddin (defensor mundi , & religionis) . . . . Ab eodem Rege cusus esse videtur , a quo proxime ante-

antecedens. Niebuhr duos huic similes in descriptione Arabiae publicavit Tab. x. 10., & Tab. xi. 1. In hoc nummo a parte adversa clare animadvertuntur vestigia anterioris nummi, denno recusi.

XL.

Nummu aeneus Turcomanorum Ortocidarum Amidae, cum capite principis Turcae, ineditus.

I. Principis caput, quod in hoc nummo habetur, Regis Turcae effigies mihi esse videtur, cidari, vulgo *turbante* obvolutum, cuius lacinia dependet. In margine legitur nomen Cha-

lifae Bagdadensis Naseredini الامام الناصر الدين الله.

II. A parte adversa in area habetur nomen principis ملك نور الدين بن قرا ارسلان . . . Rex . . . Nureddin (lux

religionis) *filius Cara Arslan*. Quod nomen quinto Ortocidarum Amidae regi fuit, mortuo anno fugae 581. aerae vulgaris 1185. Chalifa Nasereddin autem regnavit annis 575. ad 622. Itaque intra annos 575. ad 581. excusus est nummus. Patris huius principis, Cara arslan, nummos duos recenset cel. Barthelemy, in dissertatione de nummis Arabicis (n. xi. & xii.), sed noster, ut ceteri plurimi, ineditus est.

XLI.

Nummus aeneus cum figura principis Turcae, ambiguus.

In una parte huius nummi animadvertitur princeps quidam Turcarum; more orientalium, pedibus decussatim insidens. Cel. Niebuhr in descriptione Arabiae (Tab. x. 5. 6.) duos similes nummos publicavit, in quibus caput Regis luna crescente cingitur. Lunae in nummo nostro nulla vestigia supersunt: sed duae stellae ad latera capitis animadvertuntur. Voces Arabicae, quae in margine exstabant, detritae sunt.

Male etiam conservatus est titulus secundae partis , quem si placet, explices , الامام الناصر الدين امير المؤمنين الملك الكامل محمد *Imam Naser eddin, princeps fidelium . Malek alcamel, Muhamed* . Sed nullum huius nominis principem novi , nisi quintum Aiubitarum in Aegypto Regem , Abubecri laudari successorem , mortuum a. f. 635 . (aerae vulgaris 1238 .) : ad quem nummum referre nollem , quia inter tot huius dynastiae nummos nullum figura , vel effigie ornatum inveni .

X L I I .

Nummus aeneus Atabecorum Musulensium , cum figura Imperatoris Romani .

Nomen *Atabec* significat *patrem principis* , quod cognomen tertius Selgiucorum Rex Visiro suo *Nedham el mulc* primum dono dedit . Sequenti tempore multi potentes Emiri Imperatorum Selgiucorum hoc titulo usi sunt , seque provinciarum dominos absolutos asseruerunt , eo tamen discrimine , quod tum Chalifae , tum principis Selgiucorum nomen in precibus publicis , quae *cotba* (88) dicuntur , ante nomen ipsorum recitarent , quo-

(88) Toties harum precum mentionem fecimus , ut non abs re videatur de earum origine pauca adicere . *Cotba* خطبة oratio , vel sermo erat , qua Imami , vel principes templorum ministri preces die congregationis , vel veneris fundendas incipere solebant . Muhamedes , diebus congregationum ad populum dicere , atque , ut melius dicta intelligerent , in scabello stare solebat . Incipiebat sermonem a laudibus Dei , & gratiarum actionibus de victoria reportata , deinde res publicas in deliberationem proponebat . Chalifae , eius successores , hunc morem secuti , e cathedra , quae *manbar* منبر dicitur , ad populum dicebant , & sermoni Muhamedis laudes adiciebant . Creato novo Chalifa , prima vice , cum

quorum illum artificem superstitionis, hunc monarcham agnoscebant . Quatuor Arabecorum dynastiae exstiterunt , *Eraci* , vel *Syriae* , *Adherbigiani* , *Persiae* , & *Laristani* . Prima in varios iterum ramos abiit, *Musulensem*, *Alepinum* , *Arbelensem*, cet.(89) ad quorum priorem noster nummus pertinet . Eiusdem aliud exemplum a cel. Barthelemy in dissertatione de nummis Arabicis (num. ix.) publicatum est .

I. Caput diademate coronatum vel Alexandri Severi, vel Gordiani Pii, ut a cel. Barthelemy animadvertitur, in nummo Romano iam exstans, nimirum antequam denuo in Arabum moneta signaretur, addito dein titulo Arabico [بسم الله ضرب]
[وسقايه] *In nomine Dei cufus est Musulæ anno 608. (1211.)* Primas voces, & ultimam e nummo Barthelemyano restitui.

II. لا اله الا الله محمد رسول الله [الناصر] الدين امير
المومنين عز الدنيا والدين اتابك مسعود بن الملك العادل
ارسلان شاه *Non est Deus, nisi Deus : eiusque legatus Mu-*
hame-

cum cotba habebatur, populus manus tollebat, unam alteri imponentes, quae cerimonia fidei iusiurandi locum implebat . Sinistra manus manum Chalifae significabat, cui dextra fidem dabant . Deinde in consuetudinem abiit, Muhamedis nomini, nomen Chalifae, & denique Principis etiam addere . Ille, cuius nomine hae preces fundebantur, eo ipso ut dominus absolutus agnoscebatur; quam ob rem principes ii, qui a Chalifa defecerant, ipsorum tantum nomen, ceteri autem primum Chalifae, deinde ipsorum nomen recitandum curabant . Inde alius mos originem habuit, praemitendi scilicet in nummis nomini principis Chalifae nomen . Qui festam Sciitarum sequebantur, Muhamedis nomini nomen Ali addere solebant .

(89) Deguignes histoire des Huns T. I. par. I. p. 254.

bamedes . Defensor fidei , princeps fidelium . (cognomen Chalifae Bagdadensis) Gloria mundi , & religionis , Atabec Massud , filius Regis iusti Arslan Schah .

Hic titulus in nummo Barthelemyano mancus e nostro restituendus est .

Ultimae quatuor voces in margine scriptae sunt . Loco

المالك القاهر legere etiam posses الملك العادل , quod Regis Massud cognomen erat : sed tunc hae voces ante عز الدنيا inferendae essent .

XLIII.

Sex nummi aenei primi Atabecorum Regis Aleppi unius eiusdemque typi , inediti .

I. & II. in area الملك العادل محمود بن زنكي *Rex iustus*

Mahmud , filius Zenghi . Nomen primi Regis dynastiae Aleppinae , renunciatus anno 540 . (1145 .) mortuus a . 569 . (1173 .)

Quae in circumferentia scripta erant , detrata sunt .

XLIV.

Nummus aeneus eiusdem Regis , ineditus .

Ad eundem Regem referendus est nummus XLIV. , licet nomen omnino diversum exhibeat . Piores nummi praeferunt nomen germanum principis , hic vero cognomen , quod , cum in imperio suo se confirmasset , more Arabum acceperat . Integrum igitur nomen ei est *Nureddin* , vel *Lumen religionis* , *Mahmud* , *filius Zenghi* .

I. Caput cuiusdam principis . Aera , quae in margine habebatur , est detrata .

II. A. الناصر الدين الله امير المؤمنين الملك العادل
 نور الدنيا والدين *Naser ledin allah , princeps fidelium . (Nomen*

men Chalifae) *Rex nureddunia vaddin* . (lumen mundi , & religionis) . Cetera non leguntur .

XLV.

Nummi tres aenei secundi Atabecorum Regis Aleppi , inediti .

I. & II. in area *المملك الصالح اسمعيل بن محمود* *Rex felix , Ismael , filius Mabmudi* . Nomen secundi Aleppinorum Regis ex Atabecis : regnavit ab an. 569. ad 577. (1174. ad 1181.)

In margine primae partis lego . . . . *ضرب حلب سنة* . . . . *Cusus Aleppi , anno DLXX* . . . . In altera parte etiam *خمسماية* , *quingagesimo* . . . . scriptum videtur .

XLVI. XLVII. XLVIII. XLIX. L. LI.

Nummi aenei , cum figura Servatoris mundi .

Sex horum nummorum in museo Borgiano exstant titulis diversi , quorum primus , & secundus ad illum prope accedunt , quem cel. Niebuhr in *descriptione Arabiae* Tab. x. num. 4. publicavit . Omnem diligentiam , cogitationem , mentem omnem in his nummis defixi , verum haud mihi contigit esse tam felici , ut eos ex omni parte intelligerem .

In eo sex conveniunt , quod ex una parte figuram hominis stantis exhibeant , quae , ut ex omnibus indiciis apparet , Servatoris nostri effigies est , e nummis Byzantinis descripta , vel ex iisdem , cum in Turcarum moneta denuo recuderentur , asservata . In nummo XLVIII. in primis perspicuus est nimbus , quo caput eius circumdatur ; manu volumen explicatum tenere videtur , & quidem in solo nummo XLVIII. manu dextra , in ceteris omnibus , & in Niebuhriano , sinistra . Ab adversa etiam parte typi nummorum Byzantinorum animadvertuntur , in plerisque crucis figura , vario modo formata , gradibusque innixa , ut in nummis
Tibe-

Tiberii Absimari, Leonis Sapientis, Romani Lecapeni, aliorumque reperitur; in unico ΛΙ. littera maiuscula M, cum Δ infra crura, eodem modo scripta, quo illam in nummo aeneo Tiberii Mauricii in museo Borgiano formatam vidi (89).

Figuras tituli Arabici circumdant, in singulis fere nummis diversi, & in omnibus imperite excussi, lectuque difficiles.

A prima parte, ubi Servatoris effigies est, haberi videtur in primo nummo XLVI., ad sinistram figurae, nomen عبد الله *Abdalla*, ad dextram vero inter alias litteras iterum الله *Ala*,
Dei

(90) Nummi huiusmodi, in quibus litterae G. I. K. M. maiori forma in media area sculptae sunt, animadvertente Bandurio, Anastasii Imperatoris tempore coronati anno 491. primum occurrunt (Vid. Anselmi Bandurii *numismata Imperatorum Rom. a Traiano Decio ad Palaeologos* tom. II. pag. 631. Paris. 1718.) Probabile, has litteras pro numeris adhibitas nummorum valorem indicavisse, nempe E quinque, I decem, K viginti, M quadraginta. Harum ex museo Borgiano Velitris exempla quaedam, quae apud Bandurium desiderantur, referre iuvat. E reperitur in nummo *Iustiniani* cum epigraphe VICTORIA AVG. & ex altera parte caput Imperatoris sinistrorsum cum diademate D. N. IVSTINIANVS P. P. A. In alio nummo aeneo eiusdem Imperatoris a parte antica exstat caput eius sinistrorsum cum diademate D. N. IVSTINIANVS P. P. A. . . . a postica K magnum in area, a sinistris Δ, a dextris crux, & litterae ΘΥ ΠΟΛΙΣ, nomen urbis Antiochiae, quae *Theupolis* dicta est temporibus Imperatorum inferioris saeculi. Nummus aeneus *Tiberii Constantini* ex una parte exhibet caput Imperatoris a fronte gemmis cinctum pendentibus teniis, dextra involucrum, laeva scipionem aquiligerum, attrito titulo ΠΙ ΤΙ . . APPI; a parte adversa M magnum in area, a dextris

ANNO, a sinistris U, in exergo THEUP (*Theupoli*). Sed aliae etiam litterae Graecae, praeter Romanorum numerandi notas, in nummis occurrunt, ut Δ. H cet., quibus littera Ϛ, quae numerum VI. denotat, e nummis tribus aeneis rarissimis hactenus ignotis ex eodem museo Borgiano addimus, in quorum una parte nihil praeter litteram Ϛ, ab altera crux aequilatera tribus gradibus innixa cum titulo detricto animadvertitur. Beda lib. III. *de indigitatione* scribit, Graecos tres numeros expressisse propriis notis, quae ex Alphabeto non sunt. Prima est Ϛ nota numeri VI. Altera G, quae vocatur *Cophae*, & valet inter notas numericas XC. Tertia est Ϟ *enneacofia*, quae valet DCCCC.

Dei nomen , litteris perspicuis scriptum legitur . In nummo XLVII. & in Niebuhriano totus titulus , paucioribus vocibus constans , explicandus videretur *عبد الله أمير المؤمنين Abdalla* , princeps fidelium . Chalifae hoc nomen esset , sed cuius ? *Caim* ? an *Moctadi* ? an *Mostafem* ? aliorumque , quibus idem nomen germanum fuit , ambiguum relinquitur . Eundem titulum , quantum e paucis litteris residuis intelligere est , exhibet nummus LI. In XLVIII. & XLIX. in quibus satis deformes sunt litterae , nomen principis Turcomanorum Ortocidarum *Husam eddin* legere mihi videor , quod eodem fere modo in nummo xxxv. scriptum invenitur .

A parte adverfa in omnibus , quos laudavimus , nummis legitur tritum illud Muhamedanorum *لا اله الا الله وحده محمد رسول الله* *Non est Deus , nisi Deus unicus , cuius legatus est Muhamed* . Sed in uno L. eadem verba leguntur in parte antica ad latus Servatoris , & in adverfa nomen . Rara & singularis commixtio lucis , & tenebrarum ! Denique in nummis XLVI. & XLVII. item in Niebuhriano ad latus crucis legitur nomen urbis , ubi cusi sunt nummi , ceteris omnibus sane distinctius *بكنسرين Kenesrini* , Mesopotamiae urbe , & e regione , nisi omnia me fallunt , cifrae vel numerorum notae , quibus annus forte 585. (aerae vulgaris 1189) , vel si nummum invertas , 679. (1280.) indicatur . (Vid. supra pag. 37.)

In tanta horum nummorum ambiguitate nihil , nisi coniectura , mihi relinquitur . Figurae , quae in iisdem animadvertuntur , documento mihi sunt , illos in provincia cufos fuisse , quae partim Arabibus , partim Graecis Christianis subdita , vel quae Graecorum provinciis contermina fuisset , cuiusque incolae cum Christianis commercio , & consuetudine essent coniuncti . Figura & crux forte eos in solvenda pecunia acceptos reddebant Christianis : tituli Arabici Turcis . Itaque , quantum coniecere licet ,

eos a quodam Turcomanorum , vel Arabecorum principe , qui praeterea frequenter pecuniam figuris ornabant , tempore Chalfae cuiusdam Abdallae signatos fuisse existimo .

LII.

Nummus ornatus figura hominis , equo insidentis , incertus , ineditus . Exempli duo .

Ab una parte cernitur princeps Turca equo insidens, cum tiara, vulgo *turbante* in capite, & manu lanceam tenens, & duae stellae; ab altera habetur titulus Arabicus, cuius in uno exemplo nihil,

in altero paucae hae litterae leguntur ... السلطان المعظم
 . . . بن . . . بن . . . رو *Sultan maximus . . . roc . . . filius . . . bin .*

Incertus sum de hoc nomine, sed tamen forte a veritate non alienum foret; si *Barkiaroc* explicaretur. Hic Imperator Irani fuit e posteris Selgiuki, atque ab anno 485. ad 498. (1092. ad 1104.) regnavit. Sultani titulo hi principes gaudebant; ab alio eorum nummum figuris ornatum supra (num. xxxiii.) exhibuimus, atque forma litterarum huius nummi in tempus Barkiaroki, h. e. in duodecimum saeculum circiter incidit. Si quis alium horum nummorum integriorem possideret, is, fallax nec ne, definire posset.

LIII.

Nummus aeneus figura hominis ornatus , equo vecti .

Cum plures adhuc nummos figuris signatos examinaverim, hunc addendum putavi, licet litteris Arabicis recentibus scripti sint tituli, eo magis, cum ad ratiore nummos pertineat.

I. Princeps equo insidens cum inscriptione السلطان
 ابو سعيد ابن السلطان *Sultan Abu - Said , filius Sultani .*
 De

De cognomine *Sultani*, quo hodie in nummis utuntur Sultani Constantinopolitani supra disseruimus pag.60.

II. Avis silvestris figura, & in margine ضرب ارزگان
Cusus . . . .

Tres nobis innotuerunt Sultani recentioris aevi, quibus nomen *Abu Said* fuit, unus Rex Persiae, & Astracani e posteris Timuri, annis 861. ad 873. (1456. ad 1468.) alter Abu-Said Bahadur Chan, ultimus Mogolorum in Persia Rex, defunctus 736. (1335.), & Abusaid Barcoc, primus Mamlucorum in Aegypto princeps. Cui potius tribuendus sit nummus, dubius haereo: ceterum typi ex historia Mamlucorum bene quidem explicari potuerunt. Equo vehi apud nationes orientis dominii, & maiestatis signum est: quam ob rem in variis urbibus, ut Caiti, tantum principes equo incedunt, ceteris omnibus vetitum est. Avis forte symbolum Mamlucorum fuit. Fuerant enim hi homines servi, a Rege Aegypti empti, ut in milites instituerentur, qui Regis corpus custodirent: iisque Rex arma regia, variis avium silvestrium imaginibus ornata, quibus distinguerentur, dono dedit (91).

L J V.

Nummus aureus Mogolorum Persiae.

Dynastiae Mogolorum in Persia primus fundator erat *Hulagu chan*, dux Imperatoris Sinarum. Is primus possessionem Persiae sibi vindicavit, & domicilium sibi *Scirazi* constituit. At tamen non erat Rex absolutus, neque nomen ipsius, sed nomen Imperatoris Sinarum in nummis excudebatur. *Argun*, unus ex posteris eius, suum nomen nomini Imperatoris addere incepit, cuiusque filius *Mahmud* eo processit, ut nomen Imperatoris penitus eliminaverit. A secundo Mahmudis successore excusus est nummus noster.

K 2

I. A.

(91) Deguignes *histoire des Huns* tom. 1. part. 1. pag. 264. 265.

I. A. لا اله الا الله محمد رسول الله *Non est Deus, nisi Deus :
Muhamed est legatus eius .*

In margine nomina quatuor Chalifarum secundum Sciitas

أبو بكر عمر عثمان علي *Abubecr , Omar , Otman , Ali ,* leguntur .

II. A. السلطان العظيم أبو سعيد بهادر خان خلد الله ملكه *Sultan augustus , Abu Said Bahadur Chan , cui Deus regnum confirmet .* In prima & ultima linea ضرب تورز *Cusus Taurizi .*

M. ضرب تورز سنة أربع . . . . . وسبع مائة *Cusus Taurizi anno DCC. . . . IV. , vel anno 724. , vel 734. Bahadur enim regnavit ab anno fugae 716. ad 736. (1316. ad 1335.) Censleo , 734.*

Idem nummus a cel. Niebuhr in descriptione Arabiae tab. x. num. 1. delineatus est : sed immerito e numero Cuficorum exclusus .

L V.

Eiusdem principis nummi duo aurei .

I. A. Ut supra , *Non est Deus* cet. , & in margine nomina quatuor Chalifarum , quos Sciitae colunt .

II. In media area stella , & circum eam titulus السلطان *Sultan Abu said , Bahadur Chan , cui Deus regnum confirmet .* In prima , & ultima linea ضرب تورز *Cusus Taurizi .* (Hae voces ad titulum marginalem pertinent .)

M. في سنة ثمان وعشرين وسبع مائة (*Cusus Taurizi*) anno 728. (1327. aerae vulgaris .) Alterum exemplum Borganum

gianum in omnibus cum hoc convenit , nisi quod nomen urbis sit سلطانیه *Sultania* , de cuius magnificentia vide Deguignes in historia Hunnorum T. II. pag. 279.

LVI.

Eiusdem principis nummus argenteus .

In omnibus conveniunt tituli huius nummi cum praecedenti LV. , nisi quod forte pro ثمان legas ثلاث , unde annus 723. orietur . Cusus est Sultaniae .

LVII.

Nummus vitreus , albus .

احمد *Ahmed* . Forte nomen cuiusdam gubernatoris , qui in fide , & ditione Chalifae fuit . Deinde , quantum ex obtusis litteris intelligi potest , الامام المستكفي بالله امير المؤمنين

Imam Mostecfi billah , princeps fidelium . Nomen Chalifae Abassidae , qui solo anno 333. (944.) regnavit . Inde autem non efficitur , vitrum hoc eiusdem esse antiquitatis ; contra satis recens esse videtur , & ad modulum nummi multo antiquioris efformatum . Sed cui usui , nescio .

LVIII.

Vitrum albi coloris , cum titulo Arabico .

Tantum in una parte , ut antecedens , signatum est hoc vitrum , altera laevigata . Titulus legendus est الملك ابو على الحاكم بامر الله امير المؤمنين *Rex Abu Ali, Rex iubente Deo, princeps fidelium* . Nomen regis Fatemidarum , cuius in nummo XXI. meminimus . Regnavit xxv. annos , ab anno 386. ad 411. *Rex Abu Ali* est nomen ; quo ut Monarcha usus est ; *Hakem beamrallah , princeps fidelium* , cognomen , quod tamquam Chalifa gessit .

LIX.

Vitrum viridis coloris, cum titulis Arabicis.

Duos titulos genere, & aetate diversos hoc vitrum comprehendere videtur. Ab una parte titulus vitro minor, litteris antiquis Cuficis simplicibus exaratus legitur, **الحاكم بامر الله**

laudati Fatemidarum regis nomen. Ab altera parte titulus vitro maior, quam ob rem litterae nonnullae deficiunt, scriptus litteris Cuficis recentioribus, variis lineolis ornatis, quas vulgo

caromaticas vocant **لا اله الا الله محمد رسول الله على ولي الله**

Non est Deus, nisi Deus, cuius legatus est Muhamed, amicus Ali. Symbolum Sciitarum, in nummis Fatemidarum frequens. (Vid. pag. 53.)

LX.

Vitrum albam, cum titulo Arabico.

Incertus sum de huius vitri titulo, qui in fusione obtusus evasit. Forte in exteriori margine inter cetera legitur nomen

المعز لدين الله الامام *Imam*, in inferiori **Moëz ledin allah**,

cognomen celebris illius Fatemidarum regis, qui Siciliam expugnavit. Ab altera parte nullus titulus exstat.

LXI.

Vitrum cum titulo Arabico, viridis coloris.

Vitrum hoc satis antiquum, ab una parte titulo signatum, *talismanus* esse videtur. Sed non intelligo titulum litteris nimis implexis signatum: in secunda linea forte nomen Dei **الله** *Allah* habetur.

Nescio, quid de his vitris censendum sit. Ea nummos non fuisse, neque instar pecuniae valorem habuisse, ex titulorum ratione verisimile est. Nonnulla enim, quae titulos in pecunia
obvios

obvios impressos habent , ut LIX. , nummos , & aetate , & inscriptione formaque diversos in uno exemplo coniungunt : alia titulos in nummis omnino insolitos exhibent . Neque apta videntur , quae superstitionis forte causa appensa gestarentur . Interim ex ipso oriente in Europam missa sunt haec exempla ; & in Sicilia , ubi Fatemidae regnarunt , quorum in quibusdam nomina leguntur , saepe pecunia vitrea Arabica e terra effossa dicitur (92) . Eruditorum erit has ambiguitates dignoscere , atque diluere .

LXII. LXIII.

Nummi duo aenei ignoti .

In duobus his nummis nihil legitur , nisi formula vulgaris : *Non est Deus , nisi Deus , socii expers , Muhamed est legatus Dei* . Manifestum est ex forma litterarum , eos ad recentiorem aetatem referendos esse , sed ad quam dynastiam pertineant , ambiguum relinquitur .

NUMMI ARABICI A CHRISTIANIS CUSI

NUMMI SICULI CUFICI .

Nummi Siculi Regum Christianorum , tum Arabici , tum Arabico-Latini , & Arabico-Graeci ex auro , ex argento , & ex aere inveniuntur . Aurei circiter dimidium *scutatum* valent , atque antiquitus in Sicilia *floreni* dicebantur . Argentei , sed magis magisque aerei quam argentei , a Rogerio in locum pecuniae *Romesinae* , ut dicebatur , substituebantur . Aenei *oboli* dicuntur , idemque fere valent , quantum hodie *grani* Neapolitani .

Omnes nummi Siculi , qui Arabicos titulos exhibent , a Normanorum regibus excusi sunt , quibus extinctis , Arabica lin-

(92) Vide *le antiche iscrizioni di Palermo raccolte , e spiegate sotto gli auspizj dell' eccellentissimo Senato Palermitano* . In Palermo 1762. fol. pag. . . adnot.

lingua eliminata videtur . Itaque intra spatium LXVI. annorum, quibus Normani Siciliam, & Neapolim possederunt, continentur . Litterae in iisdem, excepto unico Tancredi, *Cusicae* sunt, vel Arabicae antiquae .

ROGERIUS

MORTUUS ANNO MCLIV.

LXIV. aureus .

I. Littera T cum titulo Arabico . . . رجا رامير Rogerius Dux .

II. Ex altera parte tritum illud Muhamedanorum لا اله الا الله وحده لا شريك له *Non est Deus, nisi Deus, cui socius non est*, vocibus transpositis, ut in recentioribus nummis Cusicis ob iustam linearum proportionem, & elegantiam frequenter accidit .

Hic nummus desideratur in museo Vergarae (93), sed alius Rogerii cum littera T reperitur, quam cel. auctor *Trinacriam* explicandam censet .

LXV. LXVI. aurei .

Litteram T cum iisdem vocibus Arabicis exhibent hi nummi, at vario modo transpositis . In margine etiam ab utraque parte tituli Arabici exstant, sed nimis attriti .

LXVII. LXVIII. aurei .

I. Littera T, & inscriptio Arabica in circumferentia, lectu difficilis .

II. For-

(93) *Monete del regno di Napoli da Rogerio fino a Carlo VI. raccolte, spiegate da D. Cesare Antonio Vergara. In Roma 1515. in 4.*

II. Formula Muhamedanis celebris , vocibus transpositis
 لا اله الا الله محمد رسول الله *Non est Deus , nisi Deus , cuius
 legatus est Muhamed .*

LXIX. aureus .

Eandem formulam ab una parte exhibet hic nummus , ab
 altera loco T nomen *Rogerii* arabice .

LXX. aureus .

Hic nummus ob varias lineas , quibus litterae continen-
 tur , eademque attritas , lectu difficilis est , sed ad eundem Re-
 gem mihi referendus videtur . Antica parte legitur لا اله الا الله
 محمد رسول الله *Non est Deus , nisi Deus , cuius legatus est
 Muhamed* , eodem modo scriptum , quo in nummo *Rogerii* LXIX.
 Postica parte , nisi omnia me fallunt , voces أمير رجار *Dux
 Rogerius* agnosco .

LXXI. LXXII. exempla duo , aurei .

Prioribus e regione oppositi , quantum lux & tenebrae ,
 sunt haec exempla , & tamen eiusdem principis nomine signati .

A parte antica legitur in area المعتز بالله الملك رجار المعظم

Qui gloriatur in Deo , Rex Rogerius augustus . Ex adverfa in
 area crucis figura cum vocibus IC XC NIKA *Iesus Christus
 vincit* . In margine aera forte scripta fuit , sed detrita est . Hic
 nummorum *Rogerii* dissensus eodem modo explicandus , quo ty-
 pi Christiani in nummis Muhamedanorum explicantur . Principes
 nimirum , ut pecunia eorum ab omnibus regni incolis , tum Chri-
 stianis , tum Muhamedanis sine obstaculo admitteretur , minime
 dubitabant , in quibusdam nummis titulos Muhamedanos , in
 aliis Christianos excudere , vel in uno eodemque nummo utrof-

que coniungere. Accedit, id quod non praetereundum videtur, nummos istos cum symbolo Muhamedis a Rogerio *Duce* cusos fuisse, cuius imperium forte vacillabat (94); hos autem a Rogerio *Rege* cusos, qui in potestate confirmatus Turcarum invidiam minus timebat. Omnes hi nummi desunt apud Vergaram, & explicati sunt, quantum scio, a nemine.

LXXIII. *aeneus.*

I. ROGERIVS REX.

II. Titulus Arabicus, qui a Vergara explicatur *regis thronus* (pag.4.); malle, *المالك روجير* *Rex Rogerius.*

LXXIV. *aeneus.*

Nummus minoris moduli, cum iisdem titulis.

LXXV. *aeneus. Exempla duo, inedita.*

Hic nummus ab utraque parte Arabicus est, variisque lineis ornatus. Ab una parte habetur in medio nummo stella, & in margine voces *رجار المعظم بامر . . .* Vox, quae desideratur, supplenda est *المالك* *Iussu Regis Rogerii augusti.* A parte adversa, ubi voces ludrico modo dispositae stellam formant, intelligo voces *... سنة . . . ضرب ب . . .* *cusus . . . anno . . .* Nummus ineditus est, & rarus.

Muhamedani Rogerio pro eius indulgentia non ingratos, neque beneficii immemores fuisse, ex inscriptione Arabica pluvialis Imperatorii Norimbergae adservati apparet. (confer. pag. 10.) Veram absolutamque huius tituli explicationem primum

(94) Ea etiam conditione Panormus a Roberto Giufcardi anno 1072. expugnabatur, ut Muhamedani in omni sectae suae exercendae libertate relinquerentur. Robertus deinde totam Siciliam fratri Rogerio tradidit, exceptis Panormo, & Messana. Guilielmus Apulus *de Normanis* lib 3. p. 266. Gaufredus Malaterra *in historia Sicula* lib. II. cap. 45. p. 574. tom. v. *rerum Italicarum scriptor.* Muratorii.

mum invenit doctissimus vir *Olaus Gerardus Tychsen*, Buzovii orientalium linguarum professor cel., eamque pro sua in nos

humanitate, & benevolentia nobiscum communicavit. ذو عمل

بالحرارة الملكيه المقمورة بالسفط والاجلال والمجد والكمال
والطول والافضال والقبول والاقبال والسماحة والجلال والفخر
والجمال وبلوج الامير والامال وطيب الايام والليال بلا
زوال ولا انتقال بالعز والدعاه والحفظ والحمايه والسفط
والسلامه والنصر والكفايه بمدينة صقلية سنة ثمان

Dedicatum regiae maiestati, quae ex-

splendescit benevolentia, dignitate, gloria, humanitate, indulgentia, mansuetudine, libero accessu, adituque, commiseratione, magnificentia, luxu, pulcritudine, splendore principis, divitiis, felicitate dierum, noctuumque continua & non interrupta, potestate, votis [civium], protectione, defensione, praesidio, prosperitate, victoriis, abundantia, in urbe [terra] Siciliae anno 528. (Muhamedis, aerae vulgaris 1133. conf. num. LXXX.) Itaque hoc est pallium, addit cl. vir, quod Rogerio, Siciliae expugnatori, a subditis suis Arabis, postquam Rex renunciatus fuisset, ex acclamatione, & obsequio fuit oblatum. Rogerii filia, Constantia, uxor fuit Henrici VI. Imperatoris, quae cum regios thesauros hereditate accepisset, hac occasione pallium illud inter insignia imperii fuit relatum.

WILLELMVS I.

REGNAVIT ANNIS MCLIV. AD MCLXVI.

LXXVI. *aeneus.*

I. Beata Maria cum Iesu infante.

L 2

II. REX

II. REX W. In margine titulus Arabicus lectu difficilis, qui forte nomen urbis, & aeram exhibet. *Vergara* Tab. II. 1.

LXXVII. *aeneus*.

I. الملك غلیم المعظم *Rex Willelmus augustus*. Crux in area.

II. In area crux ornamentis aucta, in margine titulus Arabicus. Deest apud *Vergaram*.

LXXVIII. *aeneus, ineditus*.

I. الملك غلیم المعظم *Rex Willelmus augustus*.

II. المعترز بالله *Qui gloriatur in Deo*. In area crux.

WILLELMVS II.

REGNAVIT ANNIS MCLXVI. AD MCLXXXIX.

LXXIX. *aureus, rarus, ineditus*.

I. Crux, ut in postica parte nummi LXXVII. cum titulo

غلیم الثاني *Willelmus secundus*.

II. Eadem crucis forma, & inscriptio ناصر النصرانيين *Protector Christianorum*. Dignus fuit hoc titulo Willelmus, qui non tantum ob clementiam *bonus* cognominabatur, sed de re Christiana in primis bene meritus fuit (vid. *Vergaram* pag. 9.) cum contra antecessores eius, praesertim Rogerius, Muhamedanis nimis forte favissent.

LXXX. *aureus*.

I. In circulo interiori الملك غلیم المعترز بالله *Rex Willelmus, qui gloriatur in Deo*.

In circulo exteriori ضرب بمدينة صقلیه سنة سبعین

وخمسمائة *Cusus in urbe Siciliae anno 570.* [aerae vulgaris 1174.]

II. Crux

II. Crux, cum titulo Graeco $\overline{\text{IC}} \overline{\text{XC}} \text{NIKA}$, ut in nummis aureis Rogerii regis.

In circumferentia eadem verba, quae a parte priori leguntur, *cusus in urbe Siciliae anno 570.*

Duae in hunc nummum observationes faciendae sunt: una, nomen urbis non indicari, eamque vel eodem nomine, quo insula, *Siciliam* nominari, vel, si mavis مدينه *in urbe* mendose scriptum esse pro مدن *in terra, in regno*. Altera, in his nummis Siculis non aeram Christianam, neque Hispanam, ut in nummis Alfonsi, postremo explicandis, sed Muhamedanorum haberi.

Verisimile est, Willelmum I. etiam, qui inter Rogerium, & Willelmum II. intercedit, similes nummos signavisse, sed nullum eorum inspicere mihi contigit.

LXXXI. *argenteus.*

I. Arbor, forte palma, cum litteris W. Rx (*Willelmus Rex*), quae a Vergara (l. c. pag. 7.) minus recte leguntur W. PV.

II. A. المك غليم الثاني *Rex Willelmus secundus.*

M. † TERCIA . . . . SIS
Vergara Tab. II. 2.

LXXXII. *argenteus.*

I. A. مدينه صقلية *In urbe Siciliae*. In margine . . الله . .

II. TERCIA DUCALIS. Deest apud Vergaram.

Verba *tercia ducalis*, ut erudite animadvertit doctissimus huius musei possessor (*memorie istoriche di Benevento* Part. III. vol. I. pag. 117.) sine dubio significant *tertiam partem ducati*. Rogerius nimirum, sublata pecunia Romana, *edito totius Italiae partibus abhorrendo*, novos nummos argenteos instituit, quos *ducatos* nominavit.

LXXXIII.

LXXXIII. *aeneus* .

I. A. REX W SCDS *Rex Willelmus secundus* .

M. † OPERATA IN VRBE MESSANE .

II. A. الملك غلیم الثاني *Rex Willelmus secundus* .

M. ضرب بامر الملك العظيم مسعنه *cusus iussu regis augusti Messanae* . Exstat in museo Parutae .

LXXXIV. *aeneus* . *Exempla duo* .

I. Caput leonis .

II. الملك غلیم الثاني *Rex Willelmus secundus* .

Refertur a Paruta . Vide supra adnotationem 7 .

TANCREDUS .

REGNAVIT ANNIS MCLXXXIIX. AD MCXCV .

LXXXV. *aeneus* .

I. Titulus litteris Arabicis recentibus scriptus , in quibus nomen *تنقريد Tancredi* agnoscere credo . Alium nummum Tancredi , litteris Arabicis recentibus signatum refert Vergara tab. iv. 2 .

II. REX SICIL .

Ab ultimo Normanorum Rege *Willelmo tertio* , Sicilia profugo , & tertio regiminis anno interfecto nummos excusos non reperi ; neque a Vergara proferuntur . Et Vincentius Iohannes Lastanosa , qui primus de nummis Cuficis egit , in recensione regum Siciliae , qui Arabicos nummos signarint , confidenter eum excludit (95) .

LXXXVI .

(95) *In museo de las medallas desconocidas Españolas p. 114. Los Reges de Sicilia usaban en sus monedas de los caracteres Goticos i Arabes, como vemos en las de Rugero, primer Re di aquella Isla, Guillelmo primero, i segundo en el nombre, i de Tancredo, que falleció por los años de ciento noventa i cinco.*

LXXXVI.

A Rege Christiano cufus est hic obolus, sed ignoro, an Sículus sit, vel Hispanus. Antica parte legitur nomen, Arabice **الملك صرب**, quod explicare nequeo: postica crux, & titulus Arabicus aequè difficilis in circumferentia.

NUMMI HISPANIAE CUFICI.

LXXXVII. LXXXVIII. LXXXIX. XC.

Nummi aurei Cufici Toleti cufi.

Nummi aurei Toletani, paucis noti, & a nemine explicati (96), magnam nummorum Borgianorum seriem claudent, ut egregius finis, ut dicunt, opus coronet.

Inscriptio in omnibus eadem est, excepta aera.

I. In area crucis figura; deinde ..... **المسيحيه** ..... Christianus, vel Christi .... & infra litterae ALE, quae nomen *Alfonsi* significant.

In margine **بسم الاب والابن والروح القدس الاله الواحد** In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Dei unius ....

II. Area. **امير الفرنقيين (الققولقين) الفنش** (vel **شخه بيد** *Rex (Dux) Francorum* (vel **الله وفضله** (vel **يحكم**))

(96) Lastanosa unicus est auctor, qui horum nummorum meminit, & unum, sed male delineavit: *Museo de las medallas desconocidas Españolas*. En Huesca 1645. 4. num. CLXX., vel rectius CLXIX. Refert de his nummis p. 114., eos in Sicilia etiam inventos fuisse; atque tria exemplaria Borgiani musei Romae effossa sunt. *En el Castillo de Moncon*, inquit, este anno 1644., entrando un soldado a una concauidad de los peñascos, sobre que esta fundada la fortaleza le cayó a sus pies una moneda de oro, i alçando los ojos viò un resquicio entre la tierra, i pareciendole que de alli se auria despeñado, abrió camino con la espada è hizo caer de tropel mas de 300 monedas de oro de 24 qualites, todas de un cuño e peso, es a saber dos adarmes i ocho granos, de las quales tengo algunas. Su dibujo se hallará en este museo en el numero CLXIX.

(vel , *Catholicorum*) *Alfons ben Sancho* (*Alfonfus , filius Sanctii*) *per manum* (vel *providentiam*) & *gratiam Dei* .

In margine nummi LXXXVII. ضرب هذا الدينار بمدينة Cufus طليطله سنة ثلاث وعشرين وماتين والى الف الصفر *Cufus est hic aureus in urbe Talitala* [*Toleti* (97)] *anno 1223. aerae Safarenfis* [vel *Hispanae ; aerae vulgaris 1185.*]

In margine nummi LXXXVIII. ضرب هذا الدينار بمدينة Cufus طليطله سنة اربع وعشرين وماتين والى الف الصفر *Cufus est hic aureus in urbe Talitala anno 1224. aerae Safarenfis* (*aerae vulgaris 1186.*)

In marg. nummi LXXXIX. ضرب هذا الدينار بمدينة طليطه Cufus طليطله سنة تسعة وعشرين وماتين والى الف الصفر *Cufus est hic aureus in urbe Talitala anno 1229. aerae Safarenfis* (*aerae vulgaris 1191.*)

In margine nummi cx. ضرب هذا الدينار بمدينة طليطله سنة ثلاثين وماتين والى الف الصفر *Cufus est hic aureus in urbe Talitala anno 1230. aerae Safarenfis* (*vulgaris 1192.*)

Toletum , urbium Hispaniae hoc tempore facile princeps , a Gothis diu possessa , anno aerae vulgaris 715. Muhamedanorum armis victricibus cessit (98) . Deinde variis vicissitudinibus , & turbis agitata fuit . Anno 147. , aerae vulgaris 764. eam

(97) *Toletum Talitala* arabice nominari discimus ex *Abulfaragii historia dynastiarum* p. 241. & passim .

(98) Vid. *Ambrosio de Morales la Coronica general de España* tom. II. en Alcalá 1577. fol. 207. B. Tomus I. impressus est Alcalae 1574. in fol. Tom. III. Cordubae 1586.

eam expugnabant Nader , & Taman , Chalifae Hispani Abderachmani duces. Descivit anno 213., aerae vulg. 828., cum multis aliis urbibus, duce Hasciano quodam : sed mox (a. 223. aer.vulg.837.) a Chalifa ad obedientiam redacta fuit, & punita. Extinctis regibus Omniadis, urbs Toletana suos sibi renunciavit Reges Muhamedanos, qui *Beni Dulnum* vocantur, eandemque XLIII. annos (ab an. 435. ad 478., vel 1043. ad 1085.) gubernarunt. Deinde Alfonso, Rex Christianus Castellae, urbem e manibus eorum eripuit, atque ab hoc tempore, brevi tamen intercedente intervallo ab anno 1195. ad 1212., in Christianorum potestate perpetuo mansit (99). Alfonso VIII. filius Sancti III., a quo nummi Borgiani signati sunt, in Castellae, & Toleti regnum patri successit anno 1158., regnavit annos 55., obiit anno ineunte 1214.

Quemadmodum plerumque accidit, ut victi victorum leges accipiant : ita Arabes in Hispaniam linguam, & litteras suas intulerunt. Hispani ita strenue & alacriter ad litteras Arabum incubuerunt, ut omnes etiam linguae Arabicae elegantias calle- rent, carmina ab ipsis Arabibus exculta concinnarent, & vernaculam linguam eo usque negligenter, ut e mille vix unus epistolam latine scribere potuerit (100). Nec poetica laus viris dumtaxat communis fuit, quin multae etiam feminae Musas coluerunt, inter quas *Maria Alfaisuli Sevilensis* undecimo saeculo in primis claruit, & ut Sappho Arabicae poëseos celebrata est (101). Mirandum igitur non est, principem Christianum

M in num-

(99) Vid. Deguignes *histoire des Huns* tom. I. part. I.

(100) Testis est *Alvarus de Corduba* in libro ms. ecclesiae Cordubensis edito opera P. Florez in *Espana sagra* tom. II. p. 274. . . . ita, ut in omni Christi collegio vix inveniatur unus in milleno hominum numero, qui salutaris fratri possit rationabiliter dirigere litteras, & reperiantur absque numero multiples turbae, quae erudite Chaldaicas (lege Arabicas) verborum explicent pompas.

(101) Opera eius mss. exstant in bibliotheca Escorialensi. Floruit anno Muhamed. 411. Vid. Michaelis Casiri *biobl. Arabica Hispana Escorialensis* tom. II. pag. 150.

in nummis etiam lingua Arabica, qua tantopere delectabatur, usum fuisse. Sed audax forte videbitur, qui huiusmodi inscriptionem pecuniae suae aptaverit, qua mentes Arabum, a quibus cingebatur, non potuerint non exacerbari. Nobis hoc quidem non videtur. Mauri enim (ita Muhamedanos in Hispania vocant) in iis etiam urbibus, quae eorum dominio subiectae erant, Christianis omnem plenamque religionis suae exercendae libertatem concesserant (102). Et si forte minus cautus fuerit Rex, qui pecuniam signavit: virtutem, animumque intrepidum huius principis ex illis etiam litteris novimus, quibus anno 1194. regem Africae Iacobum ad pugnam lacescit, cuius deinde fortitudini succubuit (103). In eo tamen morem Arabum secutus est; quod figuras, in nummis Latinis Lusitaniae, aliisque hoc tempore obvias, eliminaverit, & loco effigiei suae solum nomen scripserit (104).

Rex Francorum, vel *Catholicorum* in nummis nominatur. Utroque enim modo explicari possunt litterae Arabicae, & utraque vox minus recte cum littera *káf* ق loco *caf* ك scripta reperitur, pro *كاتوليكيين*, *فرنكيين*. *Francorum* nomine, ut docte animadvertit illustris huius musei possessor (105), a tempore bellorum sacrorum, Europei, cuiuscumque sint nationis, a Turcis appellari solent, vel quia Francorum numerus in illis

(102) De Morales l.c. fol. 207. D. *Los Moros dexaron a los Christianos con sus dignidades sacerdotes y grande uso e libertad en su religion.*

(103) Leguntur hae litterae apud Abulfaragium pag. 412. Lat. vers. pag. 277.

(104) Nummi Lusitaniae a Rege Sanctio ad Alfonso IV., vel ab anno 1185. ad 1357. excusi, ab una parte nomine, & effigie Regis signati erant, ab altera cruce, & quatuor stellis, cum titulo in margine INNE PATRIS ET FILII SPS SCI A. *Emanuelis Severini Faria noticias de Portugal.* Journal étranger par Mr. l'Abbé Prevost Mars 1755 pag. 52. seq.

(105) Clar. Stephanus Borgia in orationem Pii II. Pont. M. de bello Turcis inferendo, tom. II. *Anecdotorum Romanorum* pag. 265.

illis expeditionibus semper maior erat, vel quia Franci aliquo tempore Palaestinam ipsam retinere. Unde forte evenit, quod in Indiis quoque orientalibus Francorum nomine Itali, Angli, Hispani, Lusitani, aliique Europaei designentur.

Nomini additur formula *per providentiam, & gratiam Dei*. En huius formulae, regibus celeberrimae, in nummo Arabico primum, ni fallor, exemplum. A tempore Caroli VII. ad hunc usque diem signum absolutae potestatis, in Gallia praesertim habetur, quod monarchiam, integramque includat auctoritatem; quam ob rem Carolus anno 1442. noluit, ut comes de Armagnac eodem uteretur. Sed non a prima eius institutione idem significasse, recte animadvertit cel. *Bonamy*, qui illius epocham ad regnum *Pipini* retulit, quo tempore non modo a principibus, sed a comitibus, episcopis, abbatibus ex sensu venerationis divinae, & religionis adhibebatur (106). Iam ulterius progredimur, eamque formulam a *Toleti* regibus, vel ob venerationem Dei, vel forte dominationis causa adhibitam esse, e nummo Borgiano concludimus. Eodemque fere tempore a Willelmo II., Siciliae rege, adhibebatur, cuius nummum cum hoc titulo *W DEI GRA REX* a Vergara publicatum habemus.

De *aera Safarensi*, in his nummis obvia, & Arabibus Hispanis tum in libris, tum in tabulis publicis astronomicis, & geographicis frequentissima, scriptores Latini prorsus silent, si paucos excipias, qui illam confidentius aeram Christianam, vel aeram martyrum dixere. Sed aeram Safarensis non aliam, quam *Hispanam* esse, patet tum ex analogia vocis Hebraicae ספרד *Safard*, quae Hispaniam significat, tum e mutua utriusque aerae collatione in inscriptionibus codicum Arabicorum Hispanorum, ubi Safarensis Christianam xxxviii. annos excedit (107).

M 2

Spa-

(106) *Memoire sur l'origine & la significatibn de la formule pas le grace de Dieu par Mr. Bonamy, dans les mem. de l'acad. des inscript. tom. xxvi. p. 660.*

(107) E. c. Codex DCCCLXV. Escorialensis exaratus est in *urbe Vadi*

Spatium in tabula reliquum implet numisma argenteum Imperatoris Persiae, omni, quo fieri potuit, cultu & scripturae elegantia excusum. Huiusmodi numismata ab Imperatoribus Persiae, cum imperii possessionem ineunt, inter populum spargi solent; atque cum instar pecuniae usitata non sint, a vulgo ornamenti, & boni ominis causa ob symbolum Persarum, quod in iis exaratum est, in pectore gestantur. In parte adversa numismatis nostri vestigia anasarum videntur, quibus illud appendunt. Tituli hoc modo explicandi sunt:

I. لا اله الا الله محمد رسول الله على ولى الله *Non est Deus, nisi Deus; Muhamed est eius legatus, Ali eius amicus.* Symbolum Sciitarum, & Persarum, ut supra animadvertimus. In circumferentia exarata sunt nomina duodecim Imamorum, qui a Sciitis coluntur: *Ali, Hassan, filius Ali, Hussain filius Ali, Ali, Hussaini filius, Muhamed Baker, Giafar, cognomine iustus, Musa, Ali ridha, Musae fil. Muhamed, fil. Ridhae, Ali askeri, Hassan askeri, & Muhamed, director cognominatus.*

II. Nomina, & cognomina Imperatoris. السلطان العادل الكامل . . . . سلطان حسين شاه بن السلطان ال. . . السلطان بهادر خان حلد الله ملكه وسلطانه ضرب سلطان اصبهان ۱۱۳۲ *Sultan iustus . . . . Sultan Hussain Schah, filius . . . . Sultani Bahadur Chan, cui Deus regnum conservet. Cusus Ispehani 1132. (1719. aer. vulg.)*

Vadi Albagera [Hisp. Guadalaxera] feria 6. die 16. nov. anno aerae Saffarensis 1463., nativitatis 1425. Michaelis Casiri Bibliotheca Arabica Hispana Escorial. tom II. pag. 295.

MACRIZI

*De nummis Arabicis Muhamedanorum observationes, excerptae
ex eius historia monetae Arabicae a Michaele Casiri
in Bibl. Arabica Escurial., tom. II. p. 173. (108)*

اول من ضرب في الاسلاميه
المعاملة عمر ابن الخطاب في
سنة ثمانية عشر من الهجرة
على نقش الكسرويه وزاد
فيها الحمد لله محمد رسول
الله . وفي بعضها لا اله الا
هو . وعلى جزء منها اسمه

عمر

عبد الله بن زيد . ضرب
بمكة دراهم مستدورة وهو
الاول من ضرب هذه الدراهم
ونقش

Primus , qui Muhamedano-
rum pecuniam ad Persicae ex-
emplar cudit , fuit Chalifa O-
mar , Chatabi filius , anno fu-
gae 18. (aerae vulgaris 639.)
quam titulo signavit , *Laus
Deo , Muhamed est Dei lega-
tus* , vel , *Non est Deus nisi
ille* , & in parte adversa nomi-
ne suo Omar (109) .

*Abdalla , Zobairi filius (110)
omnium primus nummos ar-
genteos rotundos Meccae si-
gnavit , incidens in area Ab-
dalla , & ab una parte Muba-
med*

(108) Unicum forte quod Romae nunc exstat huius bibliothecae exemplum possidet clar. Praeful, Rotae Romanae xivir, *Iohannes Maria Riminaldius* . Dulce mihi nomen , & perpetua observantia , & grato animo colendum . Historia Macrizi scripta est anno fugae 818.

(109) Sed nihil de his nummis dicit antiquior , & celebris Mac-
cinus , qui originem nummorum Arabicorum ad annum fugae 76.
refert , cuiusque auctoritatem secuti sumus . Vid. supra pag. 12.
Nummos Omari , de quibus Macrizi , rotundos non fuisse , ex se-
quentibus patere videtur , forte pro simplicitate primae pecuniae
quadrati erant .

(110) *Abdalla Zobairi* f. Chalifa Omniadarum occisus fuit anno
fugae 71. , aerae vulgaris 690. : regnavit annos novem .

ولقش بدورها عبد الله .
 وباحد الوجهين محمد رسول
 الله . وبالاخر امر الله بالوفاء
 والعدل ۞

*med Dei legatus, ex adverſa,
 Deus iuffit reſtitutionem, &
 iuſtitiam.*

الامير محمد بن هرون
 الرشيد نقش في السكه باعلى
 السطر ربي الله . ومن اسفلها
 العباس بن الفضل ولما عهد
 الامين الى ابنه موسى ولقبه
 الناطق بالحق المظفر بالله .
 ضرب الدنانير باسمه ونقش
 عليها كل عز ومغز لموسى
 المظفر ۞

*Elamin Muhamed (111),
 filius Harun Raſcid in parte
 ſuperiore pecuniae ſcribi iuffit,
 Dominus meus eſt Deus, in
 inferiori, Abbasida filius Al-
 fadl. Quum autem Elamin
 filium Muſam, quem vocavit
 Alnatek bilbak almodfer bil-
 lab, ſucceſſorem designaſſet,
 nummos aureos eius nomine
 ſignatos cudit, cum titulo,
 omnis gloria & honor Muſae
 al-modfero (112).*

لما دخل ابو الحسين جوهر
 الكاتب الصقلي الى مصر
 بعساكر

*Abu Huſſain Giaubar Sicu-
 lus, poſtquam cum exercitu
 principis fidelium Moëz - le-
 din-*

(111) Integrum huius nomen, *abu Muſa Muhamed alamin abu abdal-
 lab.* Fuit Chalifa Abaffidarum, annis 193. ad 198. vel 809. ad 813.
 aerae vulgaris. De titulo, quo nummi eius ſignati dicuntur, ſu-
 ſpicio mihi ſuboritur. Vix enim credere poſſum, eum in pecunia,
 omiſſo ſuo nomine, ſcribi iuſſiſſe, *Abbasida*, h. e. unus e poſteris
Abbaſi, *filius Alfadl.* Neque memini, me patrem eius umquam *Alfadl*
 cognominatum legiſſe.

(112) Sed deest *Muſa* in ſerie Chalifarum apud Deguignes tom. 1.
 part. 1. pag. 323. Amino ſucceſſit frater eius *Mamun*, anno 198,
 aerae vulgaris 813. Omnium quos adhuc recentuit auctor, num-
 morum veſtigia neque inter nummos Cuſicos mihi cognitos, ne-
 que apud alios auctores inveni.

بعساكر امير المؤمنين المعز
الدين الله في سنة ثلثمائة
وثمانية وخمسين وبني
القاهرة المعزية وصرب الدينار
المعزي ونقش عليه باحد
وجهيه ثلثة اسطرا احدها
دعا الامام معز لتوحيد
الاحد الصمد وتحتة سطر فيه
المعز لدين الله امير المؤمنين.
وتحتة سطر فيه ضرب هذا
الدينار بمصر سنة ثمانية
وخمسين وثلثمائة . وفي
الوجه الاخر لا اله الا الله
محمد رسول الله ارسله
باليهدى ودين الحق ليظهره
على الدين كله ولو كره
المشركون هـ

وفي سنة سبعة وستين
وخمسمائة

din-allah in Aegyptum venisset, anno CCCLVIII. (aerae vulgaris 958.), & Cairum Moezinum condidisset, denarios (aureos) moezincis cudit, in cuius parte priori tres versiculi scripti erant ; primus : *Invitat Imam Moez ad cultum unius, aeterni* ; secundus : *Moez ledin-allah, princeps fidelium* ; tertius : *cusus est hic denarius (aureus) in Aegypto anno CCCLXXXV. A parte adversa : Non est Deus, praeter Deum, & Muhamed est legatus Dei, quem cum vera fide misit, quacumque fide clariori, invitit etiam infidelibus (113)*.

Praetera anno 567. (1172.)

Cairi

(113) Hi aurei Moezini, quorum duo exempla museo Borgiano accesserunt, in supplemento explicanda, eiusdem moduli sunt, cuius nummi Siculi eorundem principum, inter Borgianos XXI. XIII. ab una parte legitur : *Moez ledin allah, princeps fidelium, & Invitat*

وخمسة ضربت المعاملات
بالقاهرة باسم الملك الناصر
صلاح الدين يوسف بن ايوب
امير المؤمنين المستضي بأمر
الله وباسم السلطان الملك
العاذل نور الدين محمود
زنكى

يوسف بن تشفين ضرب
المعاملة في الاندلس ونفش
عليها لا اله الا الله محمد
رسول الله وتحت ذلك امير
المسلمين يوسف بن تشفين
وفي الدائرة ومن يتبع غير
الاسلام دينافلن يقبل منه
وهو في الاخرة من الخاسرين وفي
الصفحة

Cairi signata fuit pecunia no-
mine regis *Saladini Iosephi*,
fili Iobi, & principis fide-
lium (Chalifae) *Mostadi be-*
amr - allah (114): eodemque
tempore (Aleppi) nomine *Sul-*
tani almalek alaael (regis iu-
sti) *Nur eddin* (luminis reli-
gionis) *Mahmud Zenghi* (115).

Ioseph filius Tesfin pecu-
niam in Hispania signavit his
titulis: *Non est Deus praeter*
Deum: Muhamed est Dei le-
gatus, & subinde, *Imperator*
Muslemorum, *Ioseph filius*
Tesfin. In circuitu: *Qui aliam,*
praeter Muhamedis sequitur
fidem, Deo placere nequit, &
in altero mundo peribit. Ex
adversa parte, *Emir Abdal-*
lab, princeps fidelium, Abba-
sida

Invitat Imam Moex ad cultum unius, aeterni. Ab altera, *Non est Deus,*
nisi Deus, Muhamed est eius legatus, Ali eius amicus, & in margine
æra.

(114) Moris enim est, ut ex nummis nostris scimus, & supra
(pag. 14.) animadvertimus, ut nonnulli principes in pecunia Cha-
lifae nomen cum eorum nomine coniungant. Huiusmodi *Saladini*
nummus est *Borgianus* xxiv., nomina *Saladini*, & *Chalifae Nazer*
exhibens.

(115) Huius etiam nummus in museo *Borgiano* exstat num. XLIII.
Mahmud fuit rex *Atabecorum Aleppi*, sed in pecunia *Sultanus* non
salutatur, quod tamen *Macrizi* credidisse videtur.

الصفحة الاخرى الامير عبد
الله امير المؤمنين العباسي
وفي الدائرة سنة ضربه
وموضع سكته

معويه بن ابي سفيان
ضرب دنانير عليها الله
مقلدا سيفا

عبد الملك سنة ست
وسبعين ضرب بالعراق على
يد الحجاج الدنانير والدرهم
وكان فيها نقشا وصورة:
والصانع كان يهوديا يقال له
سمير ونقش على احد وجهي
الدرهم الله احد وعلى الاخر
لا اله الا هو وفي الطوق
الواحد

aida, & in circumferentia cu-
lae pecuniae tempus, & lo-
cus (116).

Moavia filius Abi Sofian
(primus Omniadarum Chal-
ifa, mortuus anno LX., aerae
vulgaris DCLXXX) nummos au-
reos cudit, in quibus erat eius
effigies expressa, virum gladio
cinctum referens (117).

Similiter *Abd elmalek* an-
no fugae 76., praefide *Hegias*,
artifice Iudaeo, nomine *Samir*,
nummos aureos, argenteosque
Iracae cudit, symbolo effigie-
que signatos, ex quorum una
parte legebatur, *Deus unus*,
ex altera, *Non est Deus, nisi*
ipse. In priori in margine, *Cu-*
sus est hic nummus in urbe
N. ab adverfa, Muhamed est
Dei

(116) Huius Iosephi pecuniae titulos supra pag. 17. adnotat. (23)
recensui. Macrizi eos minus intellexisse viderur: & re vera paucissi-
mi sunt inter Arabes, qui antiquas litteras Cuficas cognoscant. Vox
Muslemiorum in nummis, quos vidi, omittitur. Deinde pro *Emir*
Abdallah legitur *Imam Abdallah*, & vox *Abbasida* iterum desideratur.
Nescio, an Ioseph in Hispania monetam constituerit: in Africa au-
tem nummos excusit.

(117) Mihi omnino ignoti, & suspecti sunt hi nummi. In illis tem-
poribus, & in primis in pecunia Chalifarum nulla vestigia figura-
rum inveni. Conf. supra pag. 25.

﴿ ٩٨ ﴾

الواحد ضرب هذا الدرهم
بمدينة كذا وفي الآخر محمد
رسول الله أرسله بالهدى
واسم المجاج ٥

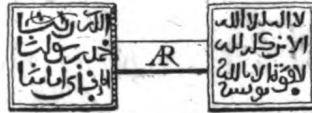
أما الملك الظاهر ركن
الدين بيبرس البنداقداري
الصالحى الجمى ضرب دراهم
طاهرية وجعل على الدرهم
صورة سبع ٥

*Dei legatus, quem cum et-
ra fide misit, & nomen He-
gias (118).*

*Denique Almalek eddaber
Rucneddin Bibars (Aegypti
rex e Mamlukis, mortuus anno
676. vel 1277.) nummos,
quos a nomine eius *Daberinos*
nuncupant, leonis effigie signa-
vit (119).*

(118) Diverfa est relatio Macini de his nummis, quam nos secuti
sumus pag. 12.

(119) Ignoti mihi sunt hi nummi.

In Museo Borgiano.

SIGILLA

SIGILLA ARABICA

Sigilla quaedam Arabica e museo Borgiano e pluribus selecta nummis adiicimus , non quidem ea ratione , quod illa cum nummis ob praestantiam exaequare velimus , sed tamen , quod ipsa ad percipiendam calligraphiam Arabicam , & mores gentis observandos prodesse plurimum videamus .

Maximum sigillum aeneum , quod in tabula *ix.* delineavimus , rarissimum est . Vexillis militum imprimi solet , atque descriptionem corporis Muhamedis continet , parum ab illa diversam , quam Lud. Maraccius in *vita Muhamedis* refert cap. *xxvi.* p. 31 .

Prodromo in Coranum praemissa بسم الله الرحمن الرحيم وما
اسلناك الا رحمة للعالمين امح ازهر اللون ببياض ارج
ابلج اهدب اشهل رجب الجبهة صغرا الادنين اقنى
الانف افلج مدور الوجه والحية طويل اليدين رقيق الانامل . .
القد ليس في يديه شعر الا الخط من الصدر الى السرة وبين
كتفيه ختم النبوة مكتوب فيها توجه حيث شئت
... فانك منصور . . . *In nomine Dei misericordis . Nihil petimus*

a te , nisi misericordiam pro mundo , a te , qui albescentes habes capillos , vividi coloris es , lacteo mixti , praeditus pectore alto , superciliis distantibus , longis ciliis , ampla fronte , auribus parvis , naso gibboso , rotunda facie & barba , manibus longis , mollibus digitis , statura quadrata , sine pilis in manibus , sed pilosus e pectore ad umbilicum , & inter scapulas impressum habes sigillum prophetiae , cui inscriptum est , Abi quo vis , & semper eris victoriosus .

Sigilla vulgaria , quibus ad signandas epistolas utuntur Arabes , & quae annulis includere solent , vel formulam quamdam ,

plerumque e Corano sumptam , quae ad nomen spectat , vel solum nomen , vel utrumque continent .

Prioris generis est sigillum primum tabulae ix. Cuficum , hoc titulo signatum , *حسبى الله ونعم الوكيل* *Chasbi Allah unaam elwakil* , h. e. *Sufficit mihi Deus suavis meus protector* . Nomen homini fuit *Naame* نعمة : formulam hanc vero in lapide scalpi curavit , quae vocem unilem , eiusdemque radicis *naam* referret .

Solum nomen exhibet sigillum secundum Cuficum *حسبى الله ونعم الوكيل* *Hoffain* , *filius Ali* .

Tertium exaratum est litteris , quas vulgo *Carmaticas* (120) vocant , omnibus , quibus fieri potuit , ornamentis exornatis , sed cum mire intricatae sint , lectu difficilioribus .

Inftar quarti denique , quod solum nomen *صالح* *Salah* continet , hodie Persarum , & pleraque Arabum sigilla scalpuntur .

Sed multo frequentior est usus annulorum sigillarium apud orientis populos , quam apud nostrates . Plerique , tum Christiani , tum Muhamedani , nomen suum annulo inclusum gestant : & nobiles etiam , atque principes loco insignium solo nomine addito interdum symbolo suo utuntur . Iuvat hic prae ceteris refer-

(120) *Carmatae* erant gens impia vagabunda , quae anno 277. , aerae-vulgaris 892. primum prodiit , & per dimidium saeculum *Asiam* omni scelere vexavit . Historiam eius referunt *Gregorius Abulfaragius in historia dynastiarum* , Oxonii 1663. pag. 274. Arab. velp. 179. 180. vers. Lat. *Macinus in historia Saracenicæ* editionis Erpenii pag. 174. , aliique . Sed nulla auctoritate comprobatum legi , litteras *Carmaticas* ab hac gente nomen invenisse . Contra *Firusabadensis* in Lexico

suo Arabico in voce *carmat* scribit *القرمطة دقه الكتابه*

القرمطة دقه الكتابه *Carmat* significat subtilitatem scripturae , unde hoc scribendi genus *Carmaticum* dicitur . E quo etiam apparet , litteras Cuficas ornamentis auctas ob magnam earum molem , male a nostratibus *Carmaticas* appellari .

referre sigillum feminae nobilis Mardinensis , *Maani Gioeridae* , uxoris celeberrimi peregrinatoris , equitis *Petri della Valle* , defunctae in itinere anno 1623 . , atque hac occasione utriusque memoriam revocare (121) In medio sigillo Syriace ita legitur :

سما ارفع الاعلى الست معاني بنت السيد حبيب المارديني من

h. e. *SERVA DEI MAANI* . Has voces circulo circumdat titulus Arabicus , litteris arte intricatis , & transpositis , اسم الاشرف الارفع الاعلى الست معاني بنت السيد حبيب المارديني من *Nomen nobile, praecclarum excelsum dominae Maani , filiae domini Habib Mardinensis, e familia Gioerida, stirpe insulae in terra antiqua, h. e. ex veteri , & illustri familia prognata .*

Sultani etiam Constantinopolitani insigne , quo in litteris , & in pecunia utitur , *Tugra طغرة* nominatum , nihil aliud nisi nomen continet , figura quadam inclusum . Cuius originem ab interprete Regis Daniae in aula Ottomanica , *Pol Eremian*

بول ارميان , vel *Paullo Ieremiae* , cum annis elapsis in Dania proficiscere ur , accepi . Antiquitus , inquit , Sultani neque nomine , neque sigillo litteras confirmabant , sed tres digitos manus dexterae , pollicem & duo proxime sequentes rubro colore intinctos iis hoc modo imprimebant , ut pollex lineam transversam , ceteri digiti perpendicularem formarent . Sequenti tem-

(121) Delineationem huius sigilli , quod sine explicatione exstat in libro , cui titulus : *Funerale della Signora Sitti Maani Gioerida della Valle , celebrato in Roma l' anno 1627 . , e descritto da Girolamo Rocchi . In Roma 1627 . in 4 . mihi obtulit cl. meique amicissimus Abbas Ioh. Christophorus Amadutius* , cui pro tanta eius in me , in mea studia , & in hoc meum opusculum merita publice maximas , & sinceras gratias ago .

tempore nomen in eius signi locum substituere incipiebant , sed ita tamen ad veteris moris memoriam dispositum , ut hasce tres lineas tamquam fundamentales semper referret .

In eadem tabula additur in fine delineatio templi Meccani , ut in patera magica Borgiana supra adnot. 47. laudata exhibetur . Figura oblonga celebrem *Cabam* refert , ad quam Muhamedani , ubicumque sint , cum preces fundunt , facies convertunt . Cingitur versus apicem pretioso panno , cui in hac patera inscriptum

est : لا اله الا الله محمد رسول الله *Non est Deus , nisi Deus ,*

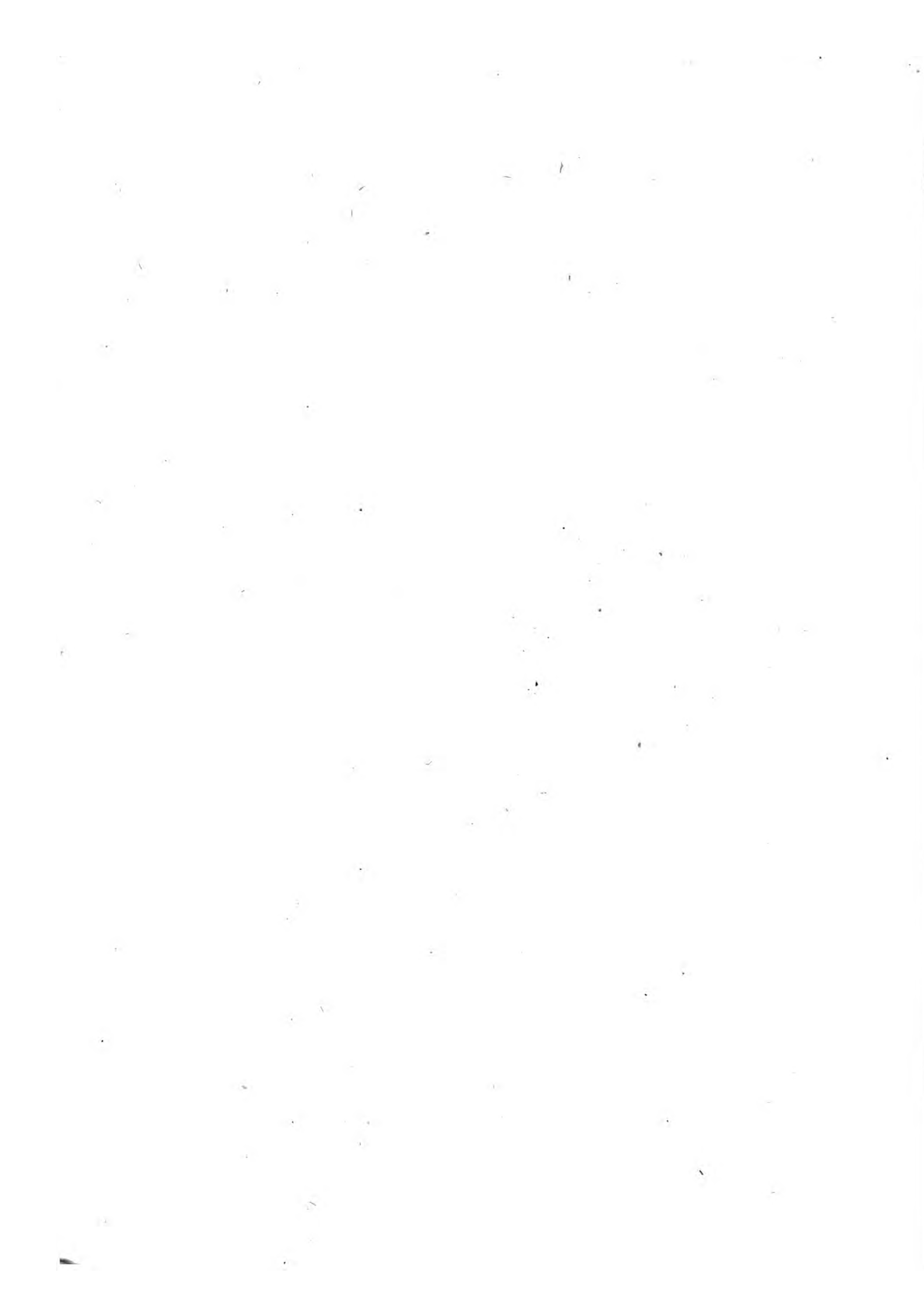
cuius legatus est Muhamed . Infra ad laevam petra nigra cernitur , quam a Gabriele angelo ad Cabam exstruendam caelo demissam esse somniant . Ad latera denique huius aedificii exstant semicirculus , qui ruinas Cabae antiquae refert , & varia facella . Patera , quae delineationem illam exhibet , intrinsecus & extrinsecus titulis , atque figuris signata est . Extrinsecus inter alia legitur , eandem afferre medicinam , si laborans ex ea bibat , contra morsum serpentis , scorpionis , canis , colicum dolorem cet. Intrinsecus ter sexdecim loculi quadrati templum , quod centrum occupat , circumdant . Quorum alii titulos Arabicos Cuficos continent , vel versiculos Corani , vel formulas magicas ; alii figuras , cifris Arabicis cinctas exhibent , quibus vim arcanam inesse putant . Hae figurae sunt octo , ad usum paterae spectantes , nimirum canis , scorpionis , hominis pedibus decussatim insidentis , stellae , animalis quadrupedis , serpentis , iterum hominis , & lunae crescentis . Qua occasione observamus , Muhamedanos lunae figura in memoriam fugae Muhamedis ex urbe Mecca uti , utpote quae teste Scaligero lib. II. *de emendatione temporum* pag. 137. (Coloniae 1629.) accidit *corniculante luna*. Numquam cultum lunae exercuerunt Muhamedani , qui ipso Corano illis vetitus fuit his verbis (Sura xli. vers. 35.) *Ne adoretis solem , neque lunam , sed adorare Deum , qui creavit ea , si eum colitis .*

MONUMENTUM

CUFICUM DRUSORUM

MONUMENTUM
CUSIFICUM DRUSORUM.

Accessit museo Borgiano, cum ad nummos Cusicos explicandos incumberemus, pretiosius quam quod aliud monumentum, simulacrum aeneum vituli, scriptura arcana Arabica exornatum. Illustris Praesul, pro singulari, quo litteras fovere, & propagare curat, studio, illud cum eruditis communicare, & nummis Cusicis adiungere cogitavit: nobisque eius examinandi, & quantum fieri potest, explicandi facultatem benigne elargitus. Ubi primum illud intrueri nobis licuit, dubitatio incessit, an simulacrum ad Muhamedanos spectaret, licet nonnullos eorum figuras, effigiesque peramare, non ignoremus. Cui igitur nationi sacrum, quidve significaret hoc simulacrum investigare arduum nobis videbatur. Accepimus deinde a monachis Maronitis, Romae degentibus, cum quibus consuetudine iuncti sumus, *Drusos*, populi genus, quod montem Libani occupat, simulacra bouum, vel vitulorum secreto colere, eademque occulto quodam caractere, qui a nemine, nisi arcanis eorum initiato, intelligatur, exornata. Eodem tempore amplissimus Praesul pro consueta sua humanitate nobiscum communicavit libellum manuscriptorum, Italice loquentem, in quo multa ad Drusorum historiam pertinentia ex ipsis eorum libris explicantur, atque cultus, quem simulacro, vitulum exhibenti, impendunt, confirmatur. Itaque hisce notionibus instructi in simulacri significationem, & in arcana gentis penetrare potuimus; ac proinde omnia, quae usque adhuc ignota dicturi sumus, clarissimi Borgiae benevolentiae nos debere, primum grato animo profiteamur. Interim quae in laudato libro de Drusis dispersa leguntur, cum omnia nova sint & fidelia, colligere, & ordine quodam disponere,

nere, iisque insuper disquisitionem de eorum origine adicere studuimus, qua disquisitione eruditis pergratum nos facturos esse, atque ad simulacrum ipsum explicandum viam multo faciliorem paraturos existimavimus. Primum ergo de origine, & historia gentis Drusorum, deinde de eorum sacris, denique de quibusdam eorum legibus agemus.

I.

De origine, & historia Drusorum.

QUOD ad originem Drusorum attinet, sunt, qui nimis remotam antiquitatem iis tribuant, alii, qui in contrarium errorem lapsi, nimis recentis originis eos esse putent: adeo huius nationis historia est obscura, ut vel in ipso gentis nomine pronunciando plerique alucinentur. Inter primos insignes sunt auctores Londinenses historiae universalis orbis terrarum, qui loco quodam Herodoti innixi, ubi gentis *Δηγουσιαίων* meminit, eisdem multis ante Christum natum saeculis existisse dicunt. Recenset Herodotus *Derusaeos* inter gentes Persas, quas Cyrus deficere a Medis coegit, eoque agricolas esse ait (1). Sed si e sola nominis affinitate, cum nulla alia indicia existant, gentes coniungere, & commiscere liceat, eodem iure dixeris, *Derseos* [*Δερσηες*] Traciae populos, quorum idem auctor meminit (2), Drusorum esse parentes.

In alium errorem lapsi sunt eruditi Galli (3), & qui eodem sequuntur, referentes, Drusorum gentem originem trahere

(1) Herodoti lib. I. cap. cxv. pag. 54. edit. Londin. 1679. fol. *Εἰσι δὲ Περσέων συχνὰ γενεὰ καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κύρος σάβαλισε καὶ ἀνεπέισε ἀπίσταθαι ἀπὸ Μηδῶν; εἰσι δὲ ταῦτε . . . . Δηγουσιαῖοι, Γερμανιοὶ. ἔτι μὲν πάντες ἀργηρῆες εἰσι.*

(2) Lib. viI. cap. cx. pag. 418.

(3) Histoire des Druses peuple du Liban formé par une colonie de François; liber hos ante annos impressus.

re a superstitibus Christianorum Gallorum cruce signatorum, qui in terram sanctam duce quodam *de-Dreux* profecti fuissent. Sed si ea gens, de qua agimus, iam tempore celebris viatoris Beniamini Tudelensis, ut ipse testatur, exsistebat, qui Castellam redux mortuus est anno 1173. (4), manifestum est, eam originem non trahere ab anno 1227., neque, quod idem est, quadraginta annis post perditam Hierosolimam, h. e. post annum 1187. in montibus Palaestinae primam sedem statuisse. Error inde forte ortus, quod Beniaminus gentem *Dogsin* דוגיאין vocet; ita enim in suo libro ab amanuensibus imperitis, ut credimus, corruptum est nomen Drusorum. Eos x. milliaribus a Sidone in altis montibus, & rupium antris habitare, & ad montem usque Hermon pertingere dicit, iis neque regem, neque principem imperare; in incestus effusos proprias filias sibi iungere, animarumque post mortem in alia corpora transmigrationem credere (5). Quae cum omnia fere cum authenticis Drusorum relationibus conveniant, eum de Drusis loqui, nullum est dubium.

Certiora nobis reliquit *Macinus*, auctor historiae Saracenicæ, sed neglecta adhuc ab eruditis, quia ex amanuensis negligentia in nomine commissus est error, & *Darari*, pro *Drusi*, scriptum (6), unde de alia gente illum agere existi-

O 2

ma-

(4) Iuchasin, vel Chronicon Abrahami Zacuti, edit. Cracoviensis fol.

רבי בנימין בעל המסעות גפטר תתקל"ג הוא אור הגדול אשר זרח 131. שמשו לכל ישראל h. e. R. Beniaminus viator obiit anno 933. (aerae vulgaris 1173.) magnum illud luminare, cuius sol toti Israel exortus fuit. Conf. etiam R. David. Gans in suo Chronico צמח דור P. I. fol. 55. Eodem anno absoluerat itinera, ut e praefatione libelli eius בנמינ' מסעות ד' animadvertimus.

(5) V. Itinera R. Beniaminis edit. Constantini Imperatoris Lugd. Bat. 1633. pag. 34.

(6) Puncta diacritica litterarum Arabicarum in editione historiae Macini, facta opera Erpenii Lugduni Batavorum 1625., saepius omit-

marunt. „ Anno 408. aerae Turcicae , inquit , venit impostor
 „ e Persia in Aegyptum , cui nomen erat *Muhamedo filio Ismae-*
 „ *lis* , & cognomen *Druso* . -- Hic , cum a Hakemo , Aegyptio-
 „ rum Rege , benigne acceptus esset , eundem esse Deum , qui
 „ universum creasset , divulgabat . Hakem , qui blanditiis illis
 „ delectabatur , ea omnia libenter confirmavit , impostoremque
 „ honoribus auxit : sed damnavit ea populus , cui odiosus erat
 „ Rex , & interficere Drusam studuit . Irruitque in eum Turca
 „ quidam curru Hakemi vectum eumque occidit . Inde tumul-
 „ tus Cairi a populo excitatus , qui tres dies duravit : claustrae
 „ fuerunt portae urbis , direpta domus Drusi , & multi asecularum
 „ eius caesi . Deinde Turca etiam ob culpam commissam appre-
 „ hensus , & occisus fuit . Paulo post hanc seditionem prodiit
 „ dece-

tuntur . Inde error ortus ; درری sine puncto litterae ر , pro
 درزی scriptum est . Deinde etiam Darari , ut Erpenius vocem
 mendosam latine effert , arabice non scribendum esset درری , sed
 دراری . Addunt auctores historiae universalis Londinenses tom. xvi.
 pag. 333 edit. Gallicae aliam rationem , ob quam Dararos Macini
 a Drufos diversos purant , quod Drusi Hakemum non colerent ut
 Deum . Sed contrarium omnino discimus e libris Drusorum .

Verba Arabica Macini haec sunt pag. 264. 265. وفي سنة ثمان

واربع مایه ورد الی مصر داع عجمی یسمى محمد بن
 اسمعیل وتلقب بالدرری (بالدرزی lege) وقصد خدمة
 الحاكم واحسن اليه وانعم عليه فدى الناس ان يعتقدوا
 في الحاكم انه الاله الذي صنع العوام واعلن هذه الدعوة
 واشهرها ولم ينكر الحاكم عليه بل احسن اليه وشكره
 على ذلك وانكر الناس هذا الاعتقاد وعملوا على قتل
 الدرری

» deceptor alius *Hamze* , *filius Ahmedis* , cognomine *Alhadi* ,
 » e Persia oriundus , & in pago quodam , Cairi vicino , habi-
 » tans . Is Drusi pravas sententias inter populum divulgavit , at-
 » que doctores Mizram (Cairum ,) & in varias Syriae urbes mi-
 » sit , ut easdem propagarent . Isti , ut homines allicerent , licen-
 » tiam iis dabant , sorores , filias , matres in uxores ducere ,
 » omniaque pietatis opera , ieiunium , preces , & peregrinationem
 » Meccanam auferebant : multi Muhamedanorum pro gentis huius
 » prava libidine illos libenter sequebantur . Abstinit Hakem ab iis ,
 » quae muneris eius erant , precibus scilicet , & concione in tem-
 » plo

الدرري (الدرزي) ووثب عليه بعض الاثراك في مركب
 الحاكم فقتله ونهب داره وافتتن الناس وغلقت ابواب
 القاهرة واستمرت الفشة ثلثه ايام وقتل جماعة من الدررية
 (الدرزية) وقبض بعد ذلك على العركي قاتل الدرري
 (الدرزي) وحبس وقتل على ذنب خلق له وظهر بعده
 ذلك الدرري (الدرزي) داع اخر عجمي يسمى حمزة بن
 احمد ويلقب بالهادي ونزل بظاهر القاهرة في الموضع
 المعروف بمسجد ببيروني الناس الى مقاله الدرري (الدرزي)
 واقام جماعه من الدعلة وثبتهم في مصر واعمالها والشامات
 ودعوا الى الاباحة وقتحو نكاح الاخوان والانسات والامهات
 واسقطوا جميع التكلفات من الصوم والصلاة والحج
 واستجاب لهم خلق كثير وكان الحاكم يعتنى بالهادي
 ويساله عما حصل من اهل بعوته وعددهم وقطع الحاكم
 ما

„ plo die veneris habenda (7); sustulit ieiunia mensis Ramadan
 „ duorumque festorum , quae *Beiram* dicunt , item peregrina-
 „ tiones Meccanas , in cuius locum alias Talabiam Arabum insti-
 „ tuit , nec denique , ut antecessores , velum e serico , & auro
 „ contextum , templo Meccano in donum misit . „ Ceterum Ha-
 kem fuit homo inconstans , crudelis , impius , vel ut Macini ver-
 bis utar , *in eo concurrebant atheismus & insania* . Urbem Mi-
 fram incendio delere iussit , quia incolae sub iugo eius plorabant :
 ipse huic spectaculo interfuit , plebe ei acclamante : *O Deus no-*
ster , auctor vitae & mortis (8)! Infidiis occisus est a sorore
 mense sceval anno ccccxi. (aerae vulgaris mxx.) cum regnasset
 annos xv. & dimidium mensis , natus esset annos triginta se-
 prem (9) .

Confirmatur haec Macini relatio de origine Drusorum
 ipso gentis testimonio , quod in laudato libro bibliothecae Bor-
 gianae profertur , licet veris falsa admisceantur , quae a sapienti
 lectore facile dignoscantur . Drusi , ex fide huius libelli , nomen
 & ori-

ما جرى به رسمه من صلواته وخطبه في الجوامع في ايام
 الجمعة وفي شهر رمضان والعبيدين وعطل الحج الى مكة
 عدة سنين واحتج بدعلب العرب وانقطع حمل الكسوة
 التي جرت العادة يتجهيزها الى الكعبة اليمانية واستشعر
 المسلمون بما ظهر من هذه الامور لانحرافه عن دين الاسلام هـ

(7) Vide , quae de *Corba* in explicatione nummorum Cuficorum
 fuse disseruimus .

(8) Macinus l. c. pag. 260. وكان خلق من الجهال والرعاة

يعتقدون في الحاكم الالهية وكانوا اذا راوه صاحوا يا الالهنا

يا محبي يا مهيت هـ

(9) Macinus loc. cit. pag. 258.

& originem trahunt a Druso quodam (10), natione Persa, qui anno ccccviii. (aerae vulgaris mxviii.) in Aegyptum profectus, Chalifam hoc tempore regnantem, a quo multis donis, honoribusque auctus fuerat, Deum esse praedicavit. Chalifa, libenter talia audivit, & semet accepto corpore humano a caelo in terram descendisse, gloriatus est. Conscripsit etiam codicem legum, a suis cultoribus observandarum, quem ut testamentum iis reliquit, atque a terra subito evanuit, ubi eius cultores, qui

ab eo tempore *Drusorum*, vel المتوحدين *unitariorum* (venia sit

verbo) nomina acceperunt, eum reducem expectant. (11) ,, Sapientiae eius impenetrabilis esse dicunt, quod preces, pietatem, ,, ieiunia itinera Meccana, sacrificia prohibuerit, quod e fenestra ,, cantus populares auscultaverit, chorosque aspexerit, atque equi- ,, tum iocos, qui cum lanceis, flagellis & lucta coram eo decer- ,, tarent; quod res antea prohibitas permiserit, ut illegitimum ,, concubitum; & denique quod quotidie ad fontes *ezzabik*, & ,, *el cufra* redierit, forte lavandi corporis causa. Sublato Chalifa, servus

(10) In libro manuscripto error est in nominibus, e negligentia auctoris commissus. Chalifam Aegypti nominat, *Muhamed filium Ismaelis*: & Drusorum impostorem, *Drusum*. Sed Chalifa Muhamed Ismael numquam extitit in Aegypto, & accuratior est Macinus, qui nomen illud, Druso tribuit.

(11) Ms. من حكمته ما لم يعرفه احد التي بها منع الصلوة .
والزكاة والصوم الحج والنكر ووقوفه في الصوفية يسمع
الاجاني والرقص من المشعبددين والركابية يلعبون قدامه
باعصي والمقارع والصراع وذكره الاحاليل ونكاح الفروج
ورجوعه الى بيت الربيق وبير الحفرة في كل يوم وكل ذلك
من حكمته ما لم يعرفه احد ❖

servus eius *Hamze حمزة*, qui Druso successerat, domini laudes, & leges omnibus viribus propugnare incepit, nomen principis, & sacerdotis fidelium *امام المؤمنين* sibi arrogans, seque *Hakemi* successorem ab eo ipso denunciatum esse praedicans (12).

A Drufis cognominatur *امام الزمان Dominus temporis*, *دكتور الزمان director temporis*, & *ولي الزمان Rex temporis*.

Recentioribus temporibus, Drufis auctoribus, celebres fuerunt inter magistros eorum *Carbacras* quidam Alexandrinus, strenuus sententiarum Drufi propagator, & in primis *Bicar*, qui anno aerae vulgaris mccccxiv. surgebat, seque Deum & Adamum rupem (de quo infra) *ادم الصفا* esse praedicabat. Discipuli eius gentibus omnibus nobiliores se gloriabantur, eamque ob causam ad insulam incultam pergebant, ut a ceteris hominibus, consuetudine eorum indignis, separati viverent, ibique omnes anno mccccxx. interierunt.

Hoc modo orta, & propagata fuit celebris secta Druforum, quae tam subitos, celeresque progressus fecit, ut teste Macino, iam anno 495. aerae Turcicae, 16000. Drufi in Aegypto numerarentur. Hodie plerique eorum in monte *Kesruano* habitant, quae pars est montium Libani ad mare mediterraneum

(12) Ita de se loquitur, ms. *افهموا هذه الاسرار فان مثلي عليكم سجل معظم فان مولانا لما ظهر بالملك واقامنى*
اساسه Accipite hoc secretum. Ego sum vobis instar sigilli magni: me Dominus noster, cum in regno suo apparuisset, eiusdem fundamentum constituit.

neum spectans: sed praeterea occupant parvas illas planities, quae inter mare & montem iacent: totumque litus a Byblo (hodie Gabail) ad Sidonem (hodie Seida), item Heliopolim (Balbec) aliasque Syriae, & Palaestinae urbes (14).

Olim a septem principibus, quos *Emiros* vocant regebantur. Sed cum inter eos quot capita, tot sententiae plerumque essent, & saepe dissidia obtinerent; ob timorem Turcarum, qui facilius regnum turbis internis languens opprimerent, decem & septem circiter ante annos imperium in unum transtulerunt, quem *magnum Emirum* nominant, illudque in posteros eius, tamquam hereditarium transmiserunt. Ceteri *Emiri* a consiliis sunt; sed *magnum Emirus* solus sententiam dicit. Hic sedem suam Beryti habet: licet frequentius in parva urbe Dar-el camar (h. e. urbs Lunae), quae in montibus inter orientem & septentrionem Sidonis sita est, commoretur. Absolutum dominium exercet, etiam in Christianos, qui in ea Libani parte degunt: interim annum tributum pro arbitrio Sultano Constantinopolitano persolvere solet (15).

Drusi, ut viatores referunt, sunt homines robusti, pulchrae formae, corporisque venusti, ad quae multum conferrere videtur, quod infantes ab incunabilis labori assuescant. Sinceritatis laudem habent, & amoris in peregrinos, quos defendunt, multaque liberalitate hospitio excipiunt (16).

II.

De sacris Drusorum.

DE superstitione, & de legibus huius gentis pauca adhuc, sed certa fere nulla innotuerunt. Impenetrabile secretum viatoribus has nationes invidit, quia tum sacra, tum

(14) *Viaggi per l'Isola di Cipro, e per la Soria, e Palestina fatti da Giovanni Mariti dall'anno 1760. ad 1768.* Tom. II. Firenze 1769. 8. p. 29.

(15) Mariti l. c. pag. 37. seq. (16) *Ibid.* pag. 36.

tum libros suos maxima diligentia abscondunt . Nemini contigit esse tam felici , ut certa quaedam ab iis acciperet : & libellus bibliothecae Borgianae primus est , qui authenticas relationes ex eorum libris nobis communicet . Ex hoc fonte haufimus , quae dicturi sumus ; & ipsa verba Arabica , ubi ea inueniemus , in margine adiciemus .

Tota Drauforum gens in duas hominum classes dividitur , quorum alii جهال *ignorantes* (17), alii عقال *intelligentes* vocantur . Illi , qui longe maximam partem efficiunt , nulla fere legum cognitione imbuti , hoc tantum praecepto tenentur : *Oportet vos fidem dominantem qualiscumque sit sequi* (18) : cum aliis hominibus consuetudine iuncti cibos omnes , qui placent , comedunt , vinum bibunt , uxores alienas ducunt , verbo , omnia , ubi haud visi , vel agniti sunt , sibi licita habent , nec ullum Dei cultum observant . Sed *intelligentes* , arcanis fidei initiati , gravioribus legibus obstringuntur : uxores quidem , ut ignorantibus , ducunt : numquam vero iureiurando verba sua confirmant , sed

(17) Simili modo *ignorantes* vocavit Muhamedes , Pseudo-propheta , omnes eos , qui suarum legum cognitione carebant . Quamobrem maximopere errant ii , qui *ignorantiae tempus الجاهلية* , quod ante Muhamedem obtinuisse dicitur , ita describunt , quod in imperitia scribendi , legendi , omniumque bonarum artium stultissent Arabes . Pocoki specimen hist. Arab. p. 256. Eiusd. hist. compendiosa dynastiarum Abulfaragii Oxonii 1663 p. 16. vers. Lat. p. 101. Contra vere aurea linguae & poeseos Arabicae aetas erat illa , quae Muhamedem antecessit . Facit haec observatio ad explicandum , quare D. Paullus *Athenis* , quae litterarum , artiumque tunc mater erat , tempora praeterita χρόνος αγνοιας *ignorantiae tempora* nominaverit . V. Acta Apostol. cap. xvii. vers. 30.

(18) Ms. *ويجب عليكم ان تستمروا بالشرعة العالمية*
 كيفها كانت هـ

sed sola voce , قلت *dixi* : apud alios cibum, vel potum sumere nefas esse putant , quam ob rem in itineribus faciendis comectum semper secum portant , & plerumque molestam , tristemque vitam agunt . In vestitu etiam differunt inter se ignorantes , & initiati . Illi omnes stola uniformi , caerulei coloris induti sunt , quam breve vestimentum tegit , ad genua demissum , e pilis caprarum & lana contextum , variisque coloribus tinctum , atque in cingulo , quo vestem alligant , arma semper portant . Initiati contra colore simplici plerumque albo , nonnulli nigro utuntur , arma numquam gestant , & caput magno linteo albi coloris obvolvunt (19) . Inter feminas eadem distinctio obtinet , quarum aliae sunt *ignorantes* جاهلات , eadem libertate , qua homines gaudentes , aliae *initiatæ* عاقلات , quae modestis vestibus incedunt , a iureiurando abstinent , & cum nullis , nisi initiatis , accumbunt . Initiatorum aliqui ceteris sanctiores aediculas ab urbe remotas & solitarias in alto colle extruunt , quas خلوة

solitudinem dicunt , ubi ab aliorum commercio segregati vivunt . Huiusmodi aedes sacrae sunt Drufis , ut Christianis templa : atque in abdito earum loco in cista clavi inclusum tenent parvum idolum vituli figurae , quod Dei ipsorum , *Hakem beamrob* , h. e. gubernatoris absoluti (20) simulacrum , vel symbolum esse dicunt . Omnibus diebus veneris ad has aedes conveniunt ,

P 2

ubi

(19) *Mariti viaggi* pag. 40. Consentit libellus ms.

(20) Chalifae , quem adorant , nomen fuit *Hakem beamvallah*

حاكم بامر الله , h. e. gubernatoris per mandatum Dei . A Drufis , postquam divinum honorem ei tribuerant , nomen ita commutatum fuit , ut ab iis *Hakem beamrob* حاكم بامرة gubernator per semetipsum nominaretur .

ubi versus aliquot e libris eorum recitantur; & egredientes, merendam ex pane exquisito cum uvis passis, vel alio huiusmodi fructu sumunt, quo peracto, abeunt. Simulacrum vituli raro a seniore *intelligentium* detegitur, & tantum proVectis inter eos ostenditur. Emiri ex ignaris sunt: quam ob rem *Melben II.*, princeps Drusorum, qui tempore Ali beg regnavit, propterea quod ipsum pigeret ignorantia, & ambiguitate religionis suae teneri, thronum reliquit, ut in ordinem *intelligentium* recipi posset (21). Praeterea tum *intelligentes*, tum *ignorantes* summum praesulem, attamen ex *intelligentibus* selectum, sibi statuunt, qui *Imam* امام dicitur, quo renunciato, ut obedientiae ei praestandae signum prodant, ad manus eius osculandas accedunt. Is sacris praest, dies festos celebrandos indicit, & veluti summi sacerdotis munere apud eos fungitur (22).

Quicumque ex ignaris in ordinem *intelligentium* recipiuntur, primum vestes profanas exuunt, & cum aliis simplicioribus commutant; deinde longum examen subeunt, in quo principia fidei, seu potius delirantium somnia, comprehenduntur; quod totum hic referre e ms. Borgiano, non abs re, neque lectori ingratum erit.

Examen initiandorum.

سوال: من ای شی تعلم
انك معبود فی دین مولانا
الحاکم بامرہ

Q. Unde cognoscis, te unitatis asseclam esse (h. e. te Hakemum unicum Deum habere) secundum leges domini nostri, gubernatoris absoluti?

جواب:

R. Ex

(21) Gio. Mariti istoria della guerra accesa nella Soria l'anno 1771. dalle arme di Alibey. Edit. 1772. 8. pag. 208.

(22) Talis Imam principes, in itineribus in primis, comitari solet.

جواب : من ترك الحرام
واكل الحلال ۞

س ما هو الحرام وما هو
الحلال ۞

ج الحلال اكل العقال
والفلاحون والصايغية
الذين يتعبون بايديهم ۞
والحرام مال الحكام الرهبان
والمرتدين وكل الامم الذين
ارتدوا عن معرفة مولانا
الحاكم بامرة ۞

س ولاي سبب مال هولاء
حرام ۞

ج لان مالهم مال الظالم
ومال الرهبان من اكل مال
الموتى ولاجل ذلك ما قبلهم
مولانا الحاكم بامرة ۞

س ما ذا يدعى اسمه ۞

ج يدعى اولاحمزة تانيا
سلمان الفارسي الذي هو
المسيح الحي وتاليا يدعى
باسامي

R. Ex eo , quod omnia ab
eo vetita linquam , licitis fruam .

Q. Quanam sunt vetita ,
quaeve licita ?

R. Licita sunt cibi initia-
torum , aratorumque terrae ,
& operum , qui suis manibus
victum lucrantur . Prohibitae
opes Hükâm , Ruhban , &
alienorum , vel omnium , qui
legibus domini nostri repu-
gnant .

Q. Quam ob rem prohibi-
tae sunt eorum opes ?

R. Quia opes illorum (*Hükim*)
sunt opes iniquitatis : ho-
rum (*Ruhban*) facultates de mor-
tuis acquisite : idcirco eas acci-
pere noluit dominus noster .

Q. Quanam sunt eius no-
mina ?

R. Vocatur primum Ham-
ze , deinde Salomo Perfa , qui
est verus Christus , tertio loco
varia alia cognomina accipit ,

ut

باسامى مختلفة غير ذلك
 فيدعى دريس وشطنين
 وشعيب وباطشان والمقداد
 وقايم الحق ۞

س ولما دى بهذه الاسامى .
 ج يدى هكذا على تغيير
 الاوتات والشرائع كلها
 طهر نبي فكان يظهر من جملة
 اصحاب ذلك النبي ويغير
 اسمه ۞

س ولما ذا كان يفعل هكذا
 ج حتى يثبت الموحدين
 الذين اندرجوا تحت نواميسه
 ولا يعلم به احد غيرهم
 فلاجل ذلك اختفى عن
 المتوحدين برهة من الزمان
 وظهر في مدينة من بلاد
 الفرس

ut Dris , Sciatnin , Sciaib , Bar-
 scian , Moctad , & defensor ve-
 ritatis .

Q. Quare tot nominibus ap-
 pellatur ?

R. Ea secundum temporum,
 legumque mutationes accepit .
 Quoties enim propheta venit ,
 ille etiam inter amicos prophete
 tae , mutato nomine apparuit .

Q. Et quare haec fecit ?

R. Ut confirmaret cultores
 suos , legibus suis obedientes ,
 praeter quos nemo eum cogno-
 vit . Propterea oculis discipu-
 lorum suorum ablati apparuit
 in urbe Persiae *Gin-Magin* ,
 ubi a Persis *Barachda* (23) no-
 minatus fuit . Item hinc subla-
 tus apparuit in Mauritania in
 urbe

(23) Nomen Persicum *Barachda* , vel potius *Barchoda* , ut me do-
 cuit Rev. *Augustinus Antonius Georgius* , Eremitarum Augustinensium
 Procurator generalis , multiplici eruditione praeclarus , inique
 amicissimus , explicandum est *Dominus Deus* , vel etiam *Rex* , *Prin-*
ceps , e *Bar* & *Choda* compositum بارخدای , vel *Deus omnipotens*
 بارخدی .

الفرس يقال لها حين ما حين
واما اهل العجم يسمونها
بارخدا واختفى من هناك
وظهر في المغرب في مدينة
يقال لها المعلى وكان على
صورة رجل مكاري يكارى على
الفجل وينقل الحسانات
الى المتوحدين في دين مولانا
الحاكم بامره كما جا في رساله
البنات ومن هناك ظهر في
مصر وعمر الهرامات وعمر
مدينة يقال لها راشده وعمر
الجامع المعلق وكتب السجلات
والنواميس على المتوحدين
وعلقها في ذلك للجامع حتى
ينظرها المتوحدون
ويحفظونها

urbe *Maq*, ubi ductoris came-
lorum vestes induit; eique fue-
runt mille cameli, quos onera-
bat eleemosynis, quae cultori-
bus suis distribuere, ut
relatum legimus in epistola
filiarum. Inde in Aegyptum
translatus, extruit pyramides,
urbemque *Rasfidam* (24), &
templum condidit, quod ara-
bice الجامع المعلق *templum*
suspensum dicitur. Ibi testa-
mentum suum, legesque con-
scripsit, quas in eodem templo
affixit, ut a cultoribus suis
cernantur, observenturque.

من بعد

Q. Et ;

(24) *Rasfid*, urbs celebris Aegypti ad brachium Nili sita, Euro-
peis *Rosetta* dicitur. *Geographia Nubiensis* clim. II. parte III 18. h. e.

15., pag. 3. من دمياط الى رشيد يومان ومن رشيد الى

اسكندريه محرى h. e. *A Damiat ad Rasfid iter bidui; a Rasfid ad Ale-*
xan-

من بعد ما كتب النواميس
كيف عمل .

ج لبس السواد وركب على
الحمار لانه كان عالما بما يصير
الى الذين يعبدونه في غيابه
من الحزن والاهانة في ظهور
ابن مريم ابن يوسف النجار
الذي يقولون عنه النصارى
انه المسيح هـ

س فمن حيث انه البداية
كيف رضى باقامه ابن مريم
ابن يوسف النجار .

ج لانه هكذا اراد لكيلا
يزال المتوحدون مستورين
في دينهم وكان هو من جملة
تلاميذه واحق عنه الاهوته
وكان

Q. Et, conscriptis legibus,
quaenam egit ?

R. Veste nigra indutus, as-
sino vehebatur (25). Sciebat
enim, quam fortunam, & quem
contemptum experturi essent di-
scipuli sui, quando venturus
esset filius Mariae, & Iosephi
lignarii, quem Christiani Chri-
stum esse dicunt .

Q. Sed cum ille sit omnium
rerum principium, & finis,
quare sivit surgere filium Ma-
riae, & Iosephi ?

R. Quia ita voluit, ne di-
scipuli sui umquam cessarent
secretas tenere leges suas. Fuit
ipse e numero discipulorum
filii Mariae, divinitatemque
suam celavit, tunc nominatus

Sal-

xandriam navigatio diei . Et paullo post, a Rasud ad urbem Alexan-
driam habetur lx mille pass. Cf. Interpretationem Latinam Geogra-
phiae Nubiensis, Gabriëlis Sionitae, & Ioh. Hefronitae Paris. 1619. 4.
p. 100. Urbium Ginmarin, & Moal non meminit hic Geographus .
Nisi forte Moal est مغيلة Mogila urbs Africae, paullum a Fez
distans . Geog. Nub. plag. 1. h. e. 12. p. 1.

(25) Observa haec luctus signa, quorum aliud exemplum de gen-
tibus orientis me legisse, vel audivisse non memini .

وكان حينئذ يدعى سلمان
الفارسي وهو الذي نطق
بالانجيل ۞

*Salomo Persa ; idemque est ,
qui evangelia conscripsit .*

س واسم الدرزي من اى
شى مشتق .

Q Undenam oritur nomen
Drusi ?

ج من اربعة احرف درج
دارجا وخرج خارجا لانهم
خرجوا عن كل الامم
واندرجوا تحت نواميس
مولانا الحاكم بامرہ الذي
هو حمزة او سلمان الفارسي
الليخ وهو البداية والنهاية
والاول والاخر ۞

R. E quatuor litteris con-
stat, quae *egredi*, & *subire*,
vel *subiicere se* significant .
Egressi enim sunt Drusi a ce-
teris gentibus, seque subiece-
runt legibus domini nostri,
gubernatoris absoluti, qui est
Hamze, vel Salomo Persa, cet.
omnium rerum principium, &
finis .

س بعد ذلك ما ذا فعل
حمزة ۞

Q Posthaec quaenam egit
Hamze ?

ج ارتقى الى السما وتبرقع
بالضيما وتسلم الحكم
والسلطنة والعز والاكرام
وملك الى الدوام وضبط كنوز
الارياح والذي قد كان قال
لها كوني وكانت اخذها منه
حمزة

R. Ascendit in caelum, &
splendore circumdatus, sumpsit
dominium & imperium, glo-
riam & adorationem; atque in
aeternum regnat. In potesta-
tem suam redegit thesauros ven-
torum, idem, qui dixerat eis,
estote, & fuerunt: sed arri-
puerunt venti Hamzam, disse-

Q

cave-

حمزة واطلق عليه الارجاج caverunt eum, & abierunt (26).

فقطعه وراج هـ

س ما ذا يفعل حمزة حينها
يا تي في العجبة الاخرة .

ج اذا تي فيجدنا سهارى كما
قبيل في الاجيل المقدس طوبى
لاوليك العبيد الذين ياتي
سيدهم فييدهم مستيقظين
وتمدح صورته ويعطينا الحكم
والسلطنة ونبقى في الدنيا
باشاوات وامارة وسلاطين هـ

س واذا جا كيف يفعل
في الامم والمرتدين عن طاعة
مولانا الحاكم .

ج فيكونون تحت ايدينا
في اليسر والتعب ويكون
عذابهم اشر العذاب ويكون
في اذن كل واحد منهم حلقة
من الزاج الاسود تحرقه
بالصيف كالنار وفي الشتاء تبرد
عليه

Q Quenam facturus est
Hamze, cum in ultima hora
redibit ?

R. Inveniet nos vigilantes,
ut dictum est in sacro evange-
lio : *Beati servi illi, quos,
quando veniet dominus eo-
rum, vigilantes inveniet.*
Laudabimus personam eius, &
ille nobis dabit imperium, at-
que erimus in mundo paschae,
Emiri, & Sultani .

Q Et quenam faciet, quan-
do redibit, de ceteris gentibus,
obsequium domino nostro ne-
gantibus ?

R. Ab illo in fervitutum re-
digentur : & acerbissima erit
poena eorum . Auribus sin-
gulorum appendentur in aures
vitrioli nigri, quae aestate in-
star ignis eos urent, & hieme
ut nix refrigerabunt . Vestitus
eorum erit pileus e pelle por-
ci,

عليه كالتلج ويكون لبس كل
واحد منهم طرطور من جلد
خنزير طوله ذراع ويكونون
تحت ايدينا يتعبون كالمقر
والحمير واما النصارى يكون
عذابهم مثل ذلك ولكن
اخف هـ

س ولما ذا يكون عذابهم
اخف .

ج لانهم يذكرون اسم
المسيح الا انهم لا يعرفونه هـ
س ما ذا يحببهم اذا افتخروا
انهم يقرءون الانجيل الذى
هو من سلمان الفارسى الذى
هو المسيح الحى هـ

ج ولو قالوا ذلك لا يصح
مقالهم يقولون ولا يعرفون هـ

س ما ذا يفتخرون
بالشهداء والقديسين الذين
ماتوا على امانة المسيح هـ

ج لان سلمان الفارسى
الذى

ci , longitudinis cubiti , atque
sub iugo nostro laborabunt in-
star boum , asinorumque . Ea-
dem poena , sed leuiori tamen,
multabuntur Christiani .

Q. Hi quare leuiorem poe-
nam luent ?

R. Quia nominis Christi
mentionem faciunt , licet illum
non cognoscant .

Q. Quenam respondebimus
illis , si gloriantur , se euan-
gelium legere , quod a Salomo-
ne Persa , qui verus est Chri-
stus , conscriptum fuit ?

R. Gloriantur in vanum ,
nec intelligunt , quae loquun-
tur .

Q. Sed gloriantur martyri-
bus , sanctisque , mortuis pro-
pter fidem in Christum ?

R. Eosdem non accepit Sa-

Q 2

lomo

الذى هو المسيح الحى ما
قبلهم لانهم ماتوا على امانت
المسيح ابن مريم ابن يوسف
النجار

س وما قصدنا وقولنا فى
الانجيل

ج الانجيل حق وصدق
ومن قال غير ذلك كفر لانه
من قول سلمان الفارسى ومن
قول الاربعة الحرم

س وماهى الاربعة الحرم
ج هم يوحنا ولوقا
ومرقس ومتى

س لما دعيتوا حرم
ج لانهم كانوا عند مولانا
الحاكم بامرته الذى هو سلمان
الفارسى والمسيح الحى وكانوا
يطيعونه كما تطيع النساء
رجالهن وكان يقول لهم
اكتبوا ما كذا فكتبوا وكل
واحد منهم اندر المتوحدين
س سبع سنوات

lomo Perfa , qui est verus Chri-
stus : mortui enim sunt in fide
in Christum filium Mariae , fi-
lium Iosephi lignarii .

Q Quenam de evangelio
statuimus ?

R. Evangelium verax est ,
& verum : infidelis , qui aliter
sentit . Dictatum enim est
Salomone Perfa , & a quatuor
suis ministris calamo exceptum.

Q Quatuor ministri qui-
nam sunt ?

R. Sunt Iohannes , Lucas ,
Marcus , & Marthaeus .

Q Quare ministri appellan-
tur ?

R. Quia apud dominum no-
strum Hakem erant , qui est
Salomo Perfa , & verus Chri-
stus ; cui obediebant , ut uxores
obediunt maritis . Iussit eos
eo modo scribere , quo scri-
pserunt : & unusquisque eorum
leges eius septem annos divul-
gavit .

Q Quid

س وبعد ذلك ما ذا فعل

بابن مريم

ج كان يعرض عليه السؤال
والهدى الى معرفته اى الى
معرفة الحاكم بامر فابى عن
ذلك قالقى في قلب اليهود
بغضه فمسكوه وصلبوه

س وبعد صلبه كيف

صار فيه

ج انزلوه التلاميد عن
الصليب ووضعوه في قبر فاتي
سلطان الفارسي هو المسيح
الحى ليلا فسرقه من القبر
س ولما ذا فعل هكذا

ج حتى يقوم دين
النصرانية قايلا لهم ان
المسيح قام من بين الاموات
وما هذا الا حتى تبقى
المتوحدون مستورين في
دين مولانا الحاكم ولا يقبل
غيرهم

س وما

Q Quid deinde accidit fi-
lio Mariae ?

R. Hakemus per quaesita
sui cognitionem illum docuit :
sed cum eam reprobaverit , lu-
daeos contra eum excitavit ,
ut eum cruci affigerent .

Q Et postquam cruci affi-
xus esset , quid porro accidit ?

R. Sumpserunt eum disci-
puli eius de cruce , & sepelie-
runt eum . Sed venit noctu Sa-
lomo Perfa , qui verus est Chri-
stus , eumque e sepulcro ab-
stulit .

Q Quare eum abstulit ?

R. Ut confirmaretur fides
Christianorum , qui eum a
mortuis surrexisse dicunt , &
quidem eo fine , ut abscondi-
ti viverent cultores domini no-
stri , nec alium praeter eum ,
Deum agnoscerent .

Q Quae-

س وماذا نقول عن محمد

Q. Quatenam verò de Muhamede statuimus ?

ج هذا شيطان وابن زنى

R. Hic daemon est , & filius fornicationum .

س لماذا نقرأ في كتابه ونستقر فيه ونهلل في الجنازة مثلهم

Q. Sed quare legimus librum eius , eumque prophetam confitemur , & plangimus sicut Muhamedani in exsequiis (27) ?

ج هكذا لزمنا الامر لان مذهبه قائم بالسيف ولاجل ذلك نقر فيه باللسان وليس بالقلب ولا علينا انكار بذلك من مولانا الحاكم بامر

R. Vi ad illud cogimur : lex enim eius confirmatur gladio . Confitemur eum ore , nequaquam corde : nec vetitum id nobis est a domino nostro Hakem .

س لماذا نصلى على محمد قدام الامم

Q. Quare in conspectu hominum ad Muhamedem preces dirigimus ?

ج لما نصلى على محمد نصلى على محمد المقداد الذى هو سلمان الفارسى المسيح

R. Si Muhamedem exoramus , intelligimus Muhamedem , cognomine Mocdad , qui idem est Salomo Persa , & verus

(27) Apud Muhamedanos cadavera feretro imponuntur , & ad coemeteria , quae extra urbem sunt , ingenti comitatu efferuntur . Feretrum feminae plorantes , maestaque voce , ac lugubri eiulantes usque ad sepulcrum comitantur .

المسيح الحى واما محمد
القرشى فهو شيطان وابن زنى
ملعون هـ

س وكيف نعمل حتى
نعرف اخوتنا المومنين اذا
كانوا غرب وبعيدين عن
بلادنا ونظرناهم من على
الطريق هـ

ج فهذا يمكن ان نعرفه
من نوع الخطاب وبدء الكلام
واخر الاسلام فقد يجب ان
نساله قايلين يا رجل هل
فى بلادكم يزرعون حب
الهلاليج فان اجاب وقال نعم
مزروع فى قلوب المومنين
فيكون منا وليس غربيا
فيجوز

rus Christus . Sed Muhamedes
Corascita daemon est , filius
fornicationum , maledictus .

Q Quomodo cognoscemus
fratres nostros fideles peregrinos ,
longe a civitate nostra dif-
fisos , si eis forte in via occur-
rimus ?

R. Cognoscimus eos ex con-
suetudine , ex exordio sermo-
nis , & ex fine salutationis . No-
bis enim interrogantibus : *Seminantne , amice , in urbe tua semen Halalig (28) ?* Si respondet : *seminatum est in corde fidelium* , noster est , nec peregrinus habendus , sed honore excipiendus . Quod si aliter respondet , alienus est a nobis , nec honore dignus .

Fra-

(28) *Halalig* pluralis a *Habilag* هليلج , *myrobalana citrina* denotare solet , Perfice *Halila* هليلجة . Ceterum هليلج , ut Golius observat in Lexico Arabico pag. 182. est nomen commune *myrobalanorum* , quorum quatuor genera commemorat Zeinatthar *Persa* صفرا *citrina* , كابلج *cebula* , اسود *nigra* , vel *Indica* , صيني *Sinensis* nobis ignota .

فيجوز عليه الحسنه والاكرام
وان لم يجب هكذا فلا يكون
منا ولا يجوز له الاحسان
والاكرام واما ان تخففنا انه
منا فناخذة على الخلوة
ونكشف عليه السر المكنون
الذي هو حمزة المصون فيصير
لنا بذلك لاجر والثواب
س وما قصدنا وقولنا في
الثمار المتسلسلة من البشر
هل يجوز اكلها ام لا
ح فيجوز اكل جميعها
س يجوز اكلها كلها ولو
اكل الانسان من اثماره
ج نعم انه جائز بحيث انه
لا يعلم بذلك احد البشر ولو
كان

Fratrem hoc modo explora-
tum , ad solitudines nostras ad-
ducimus , eique detegimus abf-
conditum , quod est Hamze :
(29) atque hoc nobis meritum
erit .

Q. Quid de fructibus homi-
num tenemus ? estne nobis li-
citur eos comedere (30) ?

R. Omnino licitum est .

Q. Omnes ne comedere , li-
citur ? sui ipsius etiam fru-
ctus ?

R. Omnino . Sed curam ha-
beamus , ne quis alius rem co-
gnoscat , ne quidem homo car-
nis

(29) H. e. figuram vituli , symbolum Dei ipsorum , quem pro ar-
bitrio interdum Hakem , interdum Hamze , cet. nominare viden-
tur . Quam figuram cum nemo Drusorum umquam videat , nisi
initiatum , ut supra animadvertimus , sequitur , signa illa etiam in-
ter initiatos tantum obtinere .

(30) In hoc & sequenti quaesito aenigmate loquuntur . De puel-
lis & mulieribus sermonem esse , facile intelligitur . Nec enim Drusi
cum filiabus suis incestum committere nefas esse putant .

كان من لحمه ودمه واما اذا
شعر بذلك احد البشر فهو
حرام علينا ولا يجوز اكلها
س لماذا يجب ان نفعل
هكذا بالخفى

ج قلنا ان نفعل ذلك
تبييناً لقول مولانا الحاكم
بامرة الذى هو سلمان الفارسى
او حمزة او دريس او المسيح
الذى قال لتلاميذه
لا تعلموا احدا انى انا المسيح
فاذا ليس علينا انكار بذلك
لانه اراد ان يظهر حاله الى
العالم انما الى المتوحددين فقط
ولا ان يعلم بهم احد او
يفعلهم

س ما معنى قولنا العذارى
الجاهلات والعذارى الحكيمات .
ج العذارى الحكيمات هم
المتوحدون فى دين مولانا
الحاكم بامرة فهؤلاء
يدخلون

nis & sanguinis nostri . Si enim
intervenit quisquam , vel arca-
num intelligit , omnino illicitum
nobis est & peccatum .

Q. Et quare tam secretum
illud tenere debemus ?

R. Quia dominus noster Ha-
kem, qui idem est Salomo Perfa,
vel Hamze , vel Dris , verus
Christus cet. dixit discipulis suis:
nemini dicite , me esse Chri-
stum . Efficimus ex eo , ope-
ra quidem licita esse ; sed cum
ille nemini notus esse voluerit ,
nisi discipulis eius , nostrum
etiam esse , acta nostra homini-
bus abscondita tenere .

Q. Quenam sunt illae, quas
virgines stultas, & sapientes di-
cimus ?

R. Virgines sapientes sunt
cultrices domini nostri, guber-
natoris absoluti , & hae ad nu-

R

prias

يدخلون معه الى العرس

س وما هو العرس

ج هو الحكم والسلطنة

في هذا العالم

س والجاهلات ما الذى

يصيبهم (يصيبهن lege)

وكيف يكون عملهن

ج سيطردهم مولانا الحاكم

الى البرارى الى زق الطيب

وخدمة المتوحدين وبنقوا

هكذا دائما فى اليسر والتعب .

س ماذا يجيب النصارى

الذين ينكرون علينا كل

هذا ولو كان مسطرا

الاجمىل ويقرونه كل يوم

ويعلمون ان المسيح قال

لتلاميذه لا تعلموا احد

البشر انى اذنا هو ومع ذلك

يقولوننا قائلين ان المسيح

الحى هو ابن مريم يسوع

الناصرى

ج فعن

prias cum eo celebrandas ingredientur .

Q. Quales sunt hae nuptiae ?

R. Sunt dominium , & imperium huius mundi .

Q. Fatuis autem quid accidet , & quis erit labor earum ?

R. Propulabuntur a domino nostro ad silvas , ut fidelibus lignum colligant : & semper in illa servitute manebunt ?

Q. Quid respondemus Christianis , qui omnia ista negant , quia in evangelio scripta non sunt , quod singulis diebus recitant ; sciunt , Christum dixisse discipulis , nemini dicite , me esse Christum , sed affirmant , verum Christum esse filium Mariae Iesum Nazarenum ?

R. Re-

ج فعن هذا بقول ان
سلمان الفارسي الذي هو
المسيح الذي طمس على
عيونهم واعشى قلوبهم وذلك
تثبيتا لما قيل في الفرقان
اننا مكرنا بهم وطمسنا على
عيونهم وقلوبهم هـ

س لماذا نستشهد الفرقان
على راس علم ثم ننكرة
بيننا هـ

ج فننكرة لان محمد
القريشي ملتمس فيه الا انه
بهذا الخصوص قوله حق لانه
مشتق من الانجيل الذي
نطقت فيه الحرم الاربعة كما
لقنهم سلمان الفارسي
ولاجل ذلك تقول الامم في
يوم اتيان الحاكم بامر ياليتنا
كنا ترابا تحت ارجل
المتوحدين

R. Respondeamus , Salomonem Persam , verum Christum , oculos eorum , & corda tenebris obduxisse , ut in Corano etiam scriptum legitur : „ Nos eos seduximus , tenebrisque ofudimus oculos & corda eorum . „

Q. Quam ob rem publice in testimonium adhibemus Coranum , quem inter nos negamus ?

R. Negamus illum , quia Muhamedes Corascita (31) in eo laudatur . Sed haec verba eius , quae laudamus , vera sunt : sunt enim ex evangelio sumpta , quod a quatuor ministris scriptum est ex ore Salomonis Persae . Quamobrem dicent populi , die quo redibit gubernator absolutus : *Urinam essemus pulvis sub pedibus*

R 2 bus

(31) Turcarum Pseudopropheta , e tribu Arabum Corascitarum oriundus , qui provinciam Hegiaz , الحجاز , urbibus Medina , & Mecca celebrem , incoluerunt .

المتوحدين كما شهد بذلك
الفرقان ۞

س وما رأينا وقولنا عن
النصارى وباقي الامم الذين
يعتقون الطوفان بقولهم انه
غرق الدنيا ۞

ج بحيب قايلين ولو قالوا
ذلك فلا صحة لقولهم لانهم
لا يفهمون ولا يعلمون شيئا
لان بالطوفان يفهم محمد
القريشي وملته الذين على
العالم فهذا المفهوم بالطوفان .
س ومن ارسل هذا
الطوفان ۞

ج ارسله الحاكم بامر
الذي هو المسيح الخي او
سلطان الفارسي الذي كان
حاضرا في ذلك الوقت من
جملة اصحاب القريشي ۞

س لماذا عمل هكذا
واقام هذا الملة ۞

ج حتى

*bus cultorum unitatis ! ut re-
statur Coranus .*

Q Quenam censemus de
diluvio universali , quo mun-
dum interiisse credunt Christia-
ni , aliaeque nationes ?

R. Respondemus , falsa esse ,
quae dicunt , eosque nihil sci-
re nec intelligere . Diluvium
enim nihil aliud est , quam
Muhamed Corascita , & fe-
cta eius , quae in mundum
veluti exundavit .

Q Quisnam hoc diluvium
mifit ?

R. Mifit dominus noster ,
qui verus Christus est , & Sa-
lomo Persa , qui hoc tempore
in mundo praesens , & inter
amicos Muhamedis Corascitae
erat .

Q Quam ob rem ita extu-
lit hanc gentem ?

R. Ut

ج حتى ينستر المتوحدون
 في دينهم ولا يعلم بهم احد
 لان في ذلك الوقت قد كان
 تغلب النصارى على
 المتوحدين ولاجل ذلك اقام
 الحاكم بامرته ضدا لهم
 وعليهم هذه الملة كما فعل
 باليهود ايضا الذين من
 كونهم قد كانوا تعلموا على
 المومنين المتوحدين بدين
 مولانا المذكور اما هو فاقام
 ضدا لهم وعليهم يسوع
 الناصري ابن مريم وهو كان
 معه من جملة تلاميذه هـ

س ولما ذا فعل هكذا هـ
 ج حتى يخلص المتوحدين
 من كل امة قوية بدون ان
 يعلم احد بسرهم لانه يفعل
 ما

R. Ut latentes viverent discipuli eius in eorum fide, nec ullus eos cognosceret. Item, quia hoc tempore Christiani regnabant in cultores Hakemi, insurgere fecit illam gentem contra eos, ut olim contra Iudaeos, qui fideles opprimebant, insurgere fecit Iesum Nazarenum, filium Mariae, inter cuius discipulos ipse dominus noster erat (32).

Q Et quare haec ita fecit?

R. Ut liberaret discipulos suos ab omnibus populis fortibus, nec quisquam arcanarum intelligeret. Facit enim, quae

(32) Ne mireris, Hakemum inter discipulos Iesu, & Muhamedis, ut somniant Drusi, & ubique terrarum praesentem fuisse. Dicunt enim *لانه يظهر باية صورة شاه*, eum qualibet larva indutum in mundo apparere.

ما يشا وكما يشا ويهدم
ويبنى ويعلى ويوطى كيفها
شا كغوله للاشيا كلها
كونى وكانت لانه البدايه
والنهاية ۞

quae vult , & sicut vult , di-
ruit & extruit , deiecit & ex-
tollit , prout vult , quemad-
modum omnibus rebus dixit :
Estote , & factae sunt . Ille enim
est principium & finis .

Peracto hoc examine alta voce recitat initiandus symbo-
lum fidei Drusorum , quod *testamentum* ميثاق ولى الزمان
domini temporis inscribitur , atque his verbis continetur :

توكلت على مولانا الحاكم الاحد الفرد الصمد المذرة
من الازواج والعدد ۞

*Confido in dominum nostrum , gubernatorem unicum , solum ,
aeternum , expertem copulae , & numeri (33) .*

Absolutis demum omnibus *initiationis* caerimoniis , pro-
fessionem emittit , & scriptam reddit in hunc modum .

Instrumentum initiationis Arabice .

اقر فلان ابن فلان اقرارا اوجبه على نفسه - واشهد
به على روحه في صحة من عقله وبدنه وجواز امر طوعا
غير مكره ولا مجبر انه قد تبرى من جميع المذاهب
والمقالات والاديان والاعتقادات كلها على اصناف
اختلافاتها

(33) Ita haec explicanda puto . *Copula* innuere videtur mytholo-
giam gentilem , qua Diis uxores tribuuntur : *numerus* ad Christianos
spectare , qui tres personas in uno Deo veneramus . Auctor libelli ,
cui has relationes debemus , explicavit : *expertem numerorum , parium
& imparium* . Sed minus recte .

اختلافاتها وانه لا يعرف شيئا غير طاعة مولانا الحاكم جل
ذكرة والطاعة هي العبادة وانه قد سلم روحه وجسمه وماله
وولده وجميع ما يمكنه لمولانا الحاكم جل ذكره ورضى
بجميع احكامه له وعليه غير معترض ولا منكر لشي
من افعاله ساء ذلك ام سره ومتى رجع عن دين مولانا
الحاكم جل ذكره الذى كتبه على نفسه واشهد به على
روحه او اشار به الى غيره او خالف شيئا من اوامره كان
بريا من البارى المعبود واحترم الافادة من جميع الحدود
واستحق العقوبة من البارى العلى جل ذكره وقد اقر ان
ليس له فى السما اله معبود ولا فى الارض امام موجود
الا مولانا الحاكم جل ذكره كان من الموحدين الفايدين
كتب فى شهر كذا فى سنة كذا من سنين عيد مولاة جل
ذكرة ومملوكه حمزة بن على بن احمد هادى المستحيدين
المنتقم من المشركين المرتدين بسيف مولاة جل ذكره
وشدة سلطانه وحده

Confitetur N. N. & testatur per animam suam, mente sana, & corpore sano, ex impulsu proprio, neque coactus, neque persuasus, semet exiisse ab omnibus gentibus, religionibus & sectis, & a singulis earum, quotquot exstant varietate distinctae, seque nihil aliud cognoscere, quam obedientiam in dominum nostrum Hakemum, quae in cultu eius consistit, eique animam & corpus, opes, filiosque, & omnia sua tradidisse, contentum cum omnibus, quae vel pro ipso, vel contra ipsum facere illi videbitur, nec umquam operibus eius

eius repugnaturum, vel ea abnegaturum, sint sibi utilia, nec ne. Si umquam relicturus sit cultum domini nostri Hakemi, quem scripserit in corde suo, totoque animo confiteatur, vel quancumque speciem proditurus, se aliam fidem sequi: relinquendum se esse a creatore excelso, indignum omni felicitate, & poena merita a creatore optimo maximo afficiendum. Cum itaque confessus sit, sibi nullum Deum esse in caelo, nec dominum in terra, praeter dominum nostrum Hakemum, gloriosae memoriae: inter numerum cultorum eius selectorum receptus est. Datum mense tali, anno tali, ex annis (34) servi domini nostri, Hamze filii Ali, filii Abmedis, ducis exauditorum, & vindicis renegantium gladio Domini, & vi virtutis eius.

III.

Quaedam Drusorum praecepta, & dogmata.

Libri legis Drusorum, quantum e libello nostro manuscripto intelligimus, duobus voluminibus continentur. Unum ab ipso Hamze ex ore Hakemi conscriptum esse dicitur, & a nemine nisi principe initiatorum conservatur, & legitur. Volumen aliud, in duas partes divisum, inscribitur, كتاب المشاهد والاسرار التوحيدية *Liber documentorum, & arcanorum religionis Drusae*, variosque libellos comprehendere videtur, inter quos الرسالة الموسومة بالقسطنطينية المنفردة إلى قسطنطين النصرانية *Epistola, quae Constantiniana dicitur, missa*

(34) Aeram igitur particularem inter se adhibent Drusi, in memoriam Hamze, qui principalis gentis, vel sectae fundator fuit. Nescimus, utrum ab anno, quo in Aegyptum venerat Hamze, an ab anno mortis eius incipiat: neque legimus, quo anno venerit, quoque mortuus sit.

missa ad Constantinum Imperatorem Christianorum, in qua dicta ss. evangeliorum oppugnantur ; *vita السيرة المستقيمة* ; *recta* , libellus de miraculis loquens : *الرسالة البنات* : *epistola filiarum* , & *الرسالة الموسومة بالاسرار* : *epistola de secretis* .

His libris comprehenduntur praecepta Drusorum , quorum praecipua , teste libello nostro saepe laudato , recensimus . Docebunt nos , quantum paullatim aberraret mens , quae ab initio a pravis libidinibus abstracta veritatem intelligere , eiusque candorem agnoscere , & fateri renuit .

Primum & maximum praeceptum ceteris omnibus sanctius , est silentium . Praestat Drusis , centies iuramentis uti , quam minimum propriae sectae secretum prodere . Maximumque peccatum illud esse dicunt , detegere homini , quicumque sit , arcana suae religionis . Quam ob rem in parte secunda documentorum religionis , & in epistola de secretis ita scriptum legitur :

ان الكبر الوصايا واعظمها ان لا تظهر لاحد خبر مولانا لان اظهار هذه الصفة صفته يكون اكثر اشيا وشرا هما يكون وايضا ان من اشهر شيئا من هذه الاسرار فليقتل جهارا قدام كافة الموحدين ولا يرحم وكان خارجا من جملة الموحدين داخل في عذر الكافرين وعليكم في دفن هذه الاسرار تحت الجدار بل ولا يجوز ان يقرأ هذه الاسرار الا الامام في مكان منفرد على الموحدين الذين بلغوا في التوحيد برهة من الزمان وكذلك لا يجوز ان يخرج هذا الكتاب ولا الصندوق الذي فيه رسم ناسوت مولانا الاجل

من بيت خزنة الامام وليكن رسم ناسوت مولانا الاجل
من الذهب والفضة وان وجد هذا الكتاب او بعض هذه
الاسرار في يد كافر او مارق او مشرك او سارق او ماكر او مرتد
عن كلمة التوحيد عنادا او له اطلاق على بعضها يتحلى من
مولانا فليقطع اربا اربا فاعليكم يا كافة الامة والموحدين
والراغبين والمانونين بالمحامة على هذه الاسرار واظهار
العبادة عنها

*Prima & principalis lex esto , ne quemquam de domino
nostro certiore faciat . Nam detegere arcana illa , erit ma-
xima iniquitas , & peccatum . Quicumque prodet minimum
horum arcanorum , sine misericordia coram omnes Drufos pu-
blice trucidetur , habeaturque ut homo , qui relicta fide Dru-
forum ad aliam transferit . Quam ob rem maximo studio ad
hoc incumbite , ut arcana nostra tenebris sepeliatis . Neque
licitum esto cuiquam , eadem legere , nisi principi initiatorum ,
& quidem in loco remoto , ubi nemo intervenit , nisi initiati ve-
terani , qui iam olim professionem fecerunt . Item vetitum
esto , extrahere librum illum , vel cistam , qua figura huma-
nae naturae domini nostri reconditur , e domo primi initiati ,
ubi conservantur . Figura illa domini nostri ex auro fit & ar-
gento . Si umquam invenirentur liber ille aut quaedam arca-
norum nostrorum apud infidelem , vel incredulum , vel idolola-
stram , vel latronem , vel deceptorem , vel desertorem , aut si
quis qualicumque modo notitiam domini nostri habuerit : hunc
in partes minutas discinditote . Haec diligenter observate ,
fideles , quorum est , arcana protegere , & zelum vestrum ma-
nifestate . Propter hanc silentii legem , qua tenentur Drufi ,
valde arduum & periculosum est alienis in arcana eorum pene-
trare . Apud Christianos se Christianos esse mentiuntur , apud
Maha-*

Muhamedanos , Muhamedanos se fingunt . In Mesqitis non solum , sed & in ecclesiis Christianorum simulata modestia orant : iciunia Muhamedanorum quandoque observant : beatae Mariae aequae ac Pseudoprophetæ Muhamedis nomina cum veneratione ore usurpant , licet inter se utrosque convitiis afficiant .

Divinum honorem , ut supra diximus , tribuunt *Hakemo* , quondam Aegyptiorum Regi : atque de eo multa absurda , & nefaria tradunt . Ingerunt , illum esse causam causarum , gubernatorem unicum , separatum , aeternum , summum bonum , omniumque rerum creatorem (35) . De creatione alio loco

لاهوت البارى المعبود . لا هوت فى ناسوت مولانا الحاكم وانه لما اراد ان يخلق هذا العالم الموجود فخلقه مثلما ترى فى هذا اليوم من ذكر وانثى وشيوخ وشبان وصغار وكبار واطفال الوف وربوات شى لا يعد ولا يحصى عدده الا هو واورا هم فى عقولهم انه كان لهم اباء واجداد . . . . . والناس انوجد لهم اولا كبار وصغار . . . . . وان ادم ثلثه وليس بواحد ادم العصا الجزى ومن ذونه ادم الناس الحرمانى وبعدهما ادم الصفا وكلهم من ذكر وانثى . . . . . وهو همام سبعين دورا بين كل دور ودور سبعين اسبوعا وبين كل اسبوع واسبوع سبعون عاما والعام الف سنة همتعدون . . . . . وان ابليس كان داعيا فى الجن وكان اسمه حارث واسم ابيه ترماخ وكان اصله من اصبهان

S 2

مولانا معل علة العلل الحاكم الاحد الفرد Ms. (35)

الصمد العلى الاعلى وبارى كل شى ه

اصبهان وهو ساكن بلاد اليمن ولما المولى سبحانه امر
الملايكه ان يسجدوا لادم الصفا واطاعه الجميع ما عدا
حارث اى ابليس وكثر المومنون فصار البلد حزبين
موحدين ومشركين فامرهم بالتبرى منهم اى من ابليس
واما الموحدين لهم اسلاف بنى زماننا الموحدين ۵

*Divina Dei natura , aiunt , obvelata erat natura huma-
na domini nostri Hakemi , cum mundum creare vellet . Crea-
vitque eum , quem ad modum illum hodie videmus , mares
& feminas , senes iuvenesque , parvulos & adultos , & infan-
tes , millia atque myriades , quae a nemine praeter ipsum
numerari queunt ; docuitque singulos , quis illis esset pater ,
vel avus . Ab initio enim fuerunt parvuli , & aetate prove-
cti . Tres Adami iexistere , non unus , quibus nomina fuerunt ,
Adamo baculo fisso , Adamo oblitiscenti , & ultimo Adamo
rupi ; omnes e mare & femina prognati . . . . Haec omnia ab-
soluta sunt septuaginta circulis , & quidem circulus unus LXX.
hebdomadas , hebdomas LXX. annos , annus mille annos vulga-
res continet . . . Diabolus inter daemones erat ; nomen ei est
Haret (36) , & patri eius Turmach , ex Ispaban oriundus in-
te rra Iaman [Arabiae felicis] habitat . Cumque dominus an-
gelos Adamum rupem adorare iussisset , omnes obedierunt prae-
ter illum Haret . Ab eo tempore multiplicati sunt fideles , &
inco-*

(36) Diabolus arabice *Eblis* nominatur . Nomen e Graeco *δσα-
βολος* corruptum . Tribuitur tantum principi daemonum , qui
شیطان etiam dicitur , vel *fatanas* . *Haret* significat aratorem , no-
men est , inter Turcas celebre . — *Ispabani* secundum vulgarem Tur-
carum traditionem punitus fuit serpens , a quo primi parentes de-
cepti fuerunt . *Herbelot Bibliothèque orientale* pag. 55. edit. Paris .
Convenit haec traditio quodam modo cum sententia *Druorum* ,
qui multa a Turcis didicerunt .

incolae terrae in duas classes divisae , affectas unitatis (h. e. Hakeni , & affectas multitudinis , (quo nomine omnes aliae gentes comprehenduntur). Illos ab his , vel a diabolo se separare iussit Adamus , ab iisque , qui nostro tempore unitatem constituentur (Drusi) originem trahunt . Simili modo somniant de tota historia Patriarcharum . Enochum in infidelium numerum recensent , eumque cum super Adamum rupem extollere se veller , cecidisse , & periisse aiunt , quemadmodum infideles omnes pericuri sunt (37). Deinde a Deo Hakemo missum fuisse Noam , Enochi adversarium , qui homines ad adorationem vani , & cultum idoli persuaserit : eius legem durasse , usque dum ab Abrahamo commutata fuerit ; Abrahami deinde leges a Mose abrogatas fuisse ; Mosis leges a Iesu ; Iesu legem obtinuisse usque ad Muhamedem , Abdallae filium , qui superbia super omnes gentes se extulerit , omnes leges absolverit , & vi homines coegerit vana colere ; denique apparuisse Muhamedem Ismaelis filium (Drusorum prophetam) atque ab illo Abdallae legem deletam , atque obsignatas fuisse leges omnes (38) .

Cum

.... واقوالهم تشير الى الشرك من قبل دعوتهم (37) Ms. التي دعاها اخنوخ انه اعلى مرتبة من ادم الصفا فمن هذه الحال سقطوا من الدعوة التوحيدية كما سقط اخنوخ لما تكبر وطلب الدعوة على نفسه هـ

.... واطهر لهم نوح... عندما كان اخنوخ (38) Ms. ودعاهم الى عبادة العدم وتوحيد الصنم فلم تنزل يرشعة قايمة لك ان ظهر ابراهيم وغير شرعة نوح لك ان ظهر موسى وغير شرعة ابراهيم الى ان ظهر عيسى فغير شرعة موسى

Cum Pseudopropheta non existat sine fictis miraculis, mirum non est, Drufos Hakemo, Deo hominis larva vestito, ea etiam tribuere cogitasse. Audiamus Hamze, servum eius, de eo loquentem. قد انتصر على عدايه في محل الكون ولو فاقوا على. قومهم بكثرتهم وزيادة سلاحهم وانه ما ابحرح وكان يمشى انصاف اللبلى في وسط درارهم واولادهم بلا سيف ولاسكين وانه يركب في ظاهر الامراى صحرا الحب ويرجع وما في الموكب من امرا الا وقد دمعت عيناه من الغبار والريح وكلت السننتهم النطق ونالهم من المشقة والتعب ما لا يقدر عليه احد ومولاهم على حالته التى خرج بها ولم يراه احد قط فد اسود له وجهه ولا الحقه شى من تعب ولا يقدر احد يقول بانه شرب ما او اكل طعاما ولا راه احد مذبول ولا غايضا. *Superior fuit in bellis, inquit, inimicis eius, licet numero copiosiores essent, melioribusque armis muniti; numquam feritus fuit, etiamsi media nocte inter inimicos sine gladio, vel cultro ambularet. Equo vehebatur in spatiosis campis, & si omnes, qui eum secuti essent, ob pulverem & ventum oculis laborarent, lacrimasque funderent, & lingua eorum*

موسى الى ان ظهر محمد بن عبد الله فقام على العالمين بعنفة ونسخ جميع الشرايع بشريعته وبنى الناس الى عبادة العدم فلم تنزل شريعته قايمه الى ان ظهر مولاهم الحاكم محمد بن اسماعيل الذى ختم الشرايع وطمها واسرع بتبطليل دين محمد بن عبد الله ٥

eorum prae lassitudine haereret; ille in eodem statu redibat, quo abierat, nec quisquam vidit faciem eius nigrescere a sole, vel eum lassum esse, aut esurientem, vel sitientem, vel tristitia, & moerore affectum.

Negant, eum insidiis interfectum esse, ut ex historia Macini didicimus; scilicet Deus mori non potuit: sed miraculo, vel arte magica a terra ablatum, in canali subterraneo

(سرداب) absconditum esse dicunt. Homine omnibus libidibus inquinato nulla profecto dignior mansio! Eum reducem cum gloria, & maiestate, atque cultores suos omni felicitate remuneraturum expectant.

Longe absurdiora sunt, quae de Christo somniant Drusi: partim e libris sacris Christianorum sumpta, sed omnia fabulis obvoluta. Tradunt, Christum servum esse Dei Hakemi, naturamque eius cum natura verbi unitatis (Hakemi) coniunctam (39). Tum eum, tum Iohannem, atque discipulos eius de Hakemo eiusque Apostolo testimonium dedisse. Eundem cruci non fuisse affixum, sed *Simeonem Carnunti*, quem sui larvam induere iussit (40). In quo mire sibi contradicunt, alio loco dicentes, duos hoc tempore fuisse Christos, unum nomine Iesu, Iosephi filium, alterum Eleasarem, vel Simonem, quorum primus, non autem Simon cruci affixus. Hunc Eleasarem verum esse Christum, in evangeliiis Iudam Iscariotem nominatum. — Misereamur perditae gentis, non indignemur! — Iohannem Apostolum, os aureum, apparuisse, ut Christo (a morte in vitam redituro) opem ferret, Christumque propter obedi-

ان السيد المسيح عبد المولى الاله الحاكم الجبار Ms. (39)

فجوهره صار متحدا بجوهر الكلمة التوحيدية الصريح

مخ شبهه لسيمون القبرنوطى ليصلب مكانه Ms. (40)

dientiam erga Hakemum, summum creatorem, divina maiestate auctum fuisse (41). In alio libro iterum contraria obtrudunt, Iudam scilicet occidisse Christum, deinde eum rapuisse, atque tres dies occultavisse; postea Christum apparuisse mundo, & dixisse: Ego sum Christus, surrexi a mortuis (42). Et alia similia, tam absurde prolata, ut ipsi, quae loquuntur, haud intelligere videantur. Sed curiosi omnino, & rediculi sunt in explanatione quorundam sancti evangelii effatorum. Verba Christi: *Contendite intrare per angustam portam*, hoc modo interpretantur: **ان المسيح اعنى بالاجواب الضيقة صعوبة التوحيد** *Christus his verbis significare voluit, difficile esse sequi unitatem [religionem] domini nostri*. Alio loco dicunt: **ان النور الذى ذكره يوحنا المعمدان هو عبد مولاكم الحاكم**. *Lux, cuius meminit Iohannes Baptista [Evangelista potius cap. III.] (43) profecto est servus domini nostri Hakemi*. **ان المسيح قال**

ان قم الذهب يوحنا الحواري ظهر لتسهيل (41) Ms. ولقيام المسيح المتاله لطاعة المولى الحاكم البارى ه
يوضاس قام على المسيح وقتله تم جافسرقه (42) Ms. واختلفى ثلثة ايام ثم ظهر للعالم وقال انا المسيح وقد قمت من بين الاموات ه

(43) Eundem errorem Christiani etiam interdum commiserunt. In eximio *Lectionario Syriaco-Palaestino*, *Bibl. Vaticanae cod. xix.*, titulus lectionum ex evangelio S. Iohannis ita se habet, Carsciun.

Lectiones evangeliorum ex Iohanne Baptista.

قال الحق الحق أقول لكم ان من يحفظ قولي لا يرى الموت أبدا ولم يقل ان من يعمل عملي لا يرى الموت أبدا والقول هو كلمة التوحيد الحقيقية والدليل على ذلك انها هوانه امر حواريه ان يعمدوا الناس بالما المعين والما دليل على حقيقة التوحيد وعلم الدين وكذلك المواضع التي يعمدون الناس فيها تسمى البيعة المذبح وانما اعنى بالمدح انه يدح فيه عقايد الناموس ومحر المشركين ويوقفهم بالتوحيد على الطريق المستقيم والبيعة فهي يمين وميثاق وتشديد التي هي الكلمة المتحدة بالسيد المسيح لان جوهره صار متحدا
 Item, Christus dixit: Vere,

vere dico vobis, quicumque observat verbum meum, non videbit mortem umquam: Non dixit: Qui opera mea facit, non videbit mortem. Verbum eius est verbum verum unitatis [h. e. verbum cultoris Hakemi] Documentum rei est, quod apostolos suos iusserit baptizare homines aqua fontis, & aqua signum est, & praesidium religionis nostrae. Item loci, ubi baptizantur infantes, dicuntur ecclesia & altare: quia in eodem altari sacrificari debebant [h. e. cessare] leges & oblationes gentium, ut recta via ducerentur ad cognitionem unius [Hakemi]: ecclesia autem significat dextram [in fidem datam], iusiurandum, & foedus, atque eo significatur verbum, quod in Christo coniunctum est; eius enim natura coniuncta fuit cum natura verbi unitatis revelatae (44). Tres dies, quibus Christus in sepulcro fuit, ut unum adhuc exemplum addamus, my-

T

(44) Quae de verbo, vel verbo unitatis, tamquam persona, Drusi affirmant, ex evangelio sancti Iohannis sumpsisse videntur: neque Turcae hanc formulam ignorant.

stice hoc modo interpretantur . انه اراد باليوم الاول واعنى دعوته للخلايق الى دعوة التوحيد وان اليوم الثاني هو ظهور البارقليط وهو محمد وهو احد اصحاب النواميس اعنى نوح و ابراهيم وموسى الذين ظهوروا قبل السيد المسيح واليوم الثالث فهو قيامة المهدي اعنى حمزة صلى الله عليه لدعوته للخلايق الى باطن الكتب الاربعة الدالة لاهل الحقايق على التوحيد اعنى الزبور والعزراة والانجيل والقران وقد وصلت رسالته ودلالته الى قسطنطين ملك

Prima die, quo se abscondit, significatur vocatio gentium ad fidem unitatis, secundo adventus paracliti (45), qui est Mubamedes, unus legislatorum, scilicet Noae, Abrahami, & Moysi (46), qui ante Christum venerant, tertio denique resurrectio Mohadi, vel Hamze (47), cui Deus propitius sit, qui vocavit gentes, ut intelligerent praecepta quatuor librorum, quibus fides unitatis continetur (48), psalterii

(45) Vox Graeca *παρακλητος* a Christianis orientalibus, tum in Arabico البارقليط, tum in Syriaco *ܩܘܡܕܝܗ*, & in Coptico *παρακλητος* adhibetur, ad significandum Spiritum sanctum, cui hoc nomen, quod *monitorem* optime explices, in evangelio S. Iohannis tribuitur. Drusi talia verba a Christianis acceperunt, vel forte leges ipsae Drusorum maximam partem a Christiano quodam impio dictatae sunt.

(46) H. e. ut equidem puto, unus legislatorum, instar Noae cet. Vide quae supra de Drusorum sententia circa Patriarchas diximus.

(47) Mohadi cognomen esse Hamzi, iam animadvertimus.

(48) Ab omnibus igitur quaedam acceperunt, a Iudaeis pentateuchum, & psalmos, a Christianis evangelia, a Turcis coranum, atque ex illis concinnatus est codex legum eorum. E pentateucho, evangelio, & corano multa sumserunt: quem vero psalterii usum faciant, ignoramus.

rii nimirum , pentateuchi , evangelii , & corani , de quibus agit in epistola missa ad Constantinum , Imperatorem Christianorum .

Ita de Christo sentiunt , Muhamedis inimicissimi sunt , licet multa eius praecepta in sua transtulerint . Pro civili etiam prudentia Turcis magis quam Christianis blandiuntur : hos enim illis multo fortiores esse sciunt , & gladio infideles invadere solere ; contra a Christianis , eorum subditis , damnum nullum inferri eis posse , facile intelligunt . De Iudaeis tandem quid teneant , quorum etiam somnia quaedam accepisse videntur , ob relationum defectum ignoramus .

Quamquam multum absit , quin abstinentiae , castitatisque studiosi sint Drusi , tamen unam tantum , ut viatores referunt (49) , e sua gente uxorem ducere solent . Praeter eam servas , peregrinas maximam partem , & concubinas sibi coniungunt . Libidines omnes , omniumque generum , fornicationes , stupra , incesta , dummodo secreto committantur , licita eos habere , iam supra diximus . Verbo , nulla ipsi vitae agenda praecepta , & plebs nullam etiam religionis cognitionem habent , atque pro arbitrio quisque vivere , & agere videtur .

Cum in illa libera vita summum bonum ponant , in eadem felicitatem post mortem futuram consistere putant . Corpora hominum mortuorum omnino interire , animas autem in alia corpora transmigrare credunt (50) , & quidem animas fidelium corpora hominum , qui eodem momento mortis nascuntur , infidelium vero canum occupaturas . Denique redibit , ut sperant , Hakemus , Deus eorum , atque tunc ab omni molestia liberati , laetitia & voluptate terrena perfecta , numquam inter-

T 2

mo-

(49) *Mariti viaggi* loc. cit. pag. 39.

(50) Ms. أن الاجساد بعد موتهم لا تعود وان الانفس
تعود إلى اجساد اخره

moritura gaudebunt (51); infideles vero perversitatis poenam luent, gladioque eius trucidabuntur.

Originem horum errorum investigare non difficile foret, sed ab instituto nostro alienum est. Animadvertimus solum, maximam inter Drusorum, Muhamedanorumque leges similitudinem intercedere, & utrorumque in primis de Christo sententias ex erroribus Christianorum haereticorum orientis, Cerinthi, Carpocratis Alexandrini, & Manichaeorum compositas fuisse. Verisimillimum insuper videtur, Hakemum vel Drusum, vel quicumque librorum eorum auctor fuerit, in consilium habuisse Muhamedanum quemdam, & Christianum, eodem modo, quo Muhamedem plura a Iudaeo, & Christiano, eius intimis, accepisse scimus. Eorum ope primas Drusorum leges ille conscripisse videtur, quibus forte postea ab aliis nova etiam deliramenta addita fuerunt. Ab eodem Christiano, cuius consilio utebatur, sine dubio plurimas initiatorum, ut dicunt, constitutiones, legesque accepit, quae ordinis, vel sodalitatis cuiusdam speciem prae se ferunt, a rudibus, barbarisque illis Persia profugis Druso, & Hamze probabiliter ignoratas.

Quae usque adhuc diximus, ut ea brevibus comprehendamus, ad haec potissimum rediguntur. Drusi sunt populus Asiae, qui a Druso quodam Persa ab anno MXXVII. originem trahunt, & in primis montem Kesruan, optimam Libani partem, incolunt. Religionis eorum primum principium est, quod Hakemus, quondam Aegypti Rex, divino honore, ut mundi creator, colendus sit; alterum, quod cuique pro libidine sua vivere liceat, & quod in eadem libertate, & impunitate vitae futurae principalis felicitas consistat. Ceteras leges tum a Christianis haereticis tum a Tur-

(51) Haec promisit deceptor Hakemus cultoribus suis, ان لما يظهر سيف توديه وتكونون انتم المالكين الجائزين الى الابد
Vos eritis regnantes, & gaudentes in aeternum,

a Turcis acceperunt , licet haereticos potissimum sequantur . Dividuntur in duas classes . Una , quae *imperitorum* dicitur , nullam legum cognitionem , nulla vitae agenda praeccepta habere videtur . Altera ordinem , vel sodalitatem *initiatorum* efficit , lege maximi silentii conjunctam , gradibusque distinctam . Ab illis , qui signis quibusdam inter se dignoscuntur , quique neminem alienum ad sua mysteria admittunt , arcana , legesque custodiuntur , congregationes celebrantur , atque figura vituli , quam Hakemi ab iis colendi symbolum esse dicunt , diligenter servatur .

Haec est illa figura , cuius exemplum in museum Borgianum feliciter pervenit , quod exhibet Tab. x. & cuius explicandi causa haec omnia praemisi . Sed me quidem frustra illustrationem eius tentasse , libere profiteor . Praestat enim mihi incertitiam fateri (cum tantum sit , quod nescimus) quam arroganter de ignotis rebus iudicis , arbitrique personam gerere , ac pro explanationibus cerebrosas prorsus proponere vel interpretationes , vel coniecturas . Interim observationes quasdam , quas in hoc simulacrum , & praesertim in titulum , quo exornatum est , instituere commode potui , referre non dubitabo , ut alios sagaciores , instructioresque reddam ad illud explicandum .

Simulacrum Drusorum , ut supra a Drusis didicimus , ex auro vel argento constatum esse oportet : nostrum vero ex aurichalco est . Sed tamen hoc falsi suspicionem haud inducere debet , cum illud a viro rerum orientalium peritissimo , atque inter eruditos celeberrimo , ex ipso Drusorum regno Romam asportatum esse certo scimus : atque etiam aurichalcum colore tam prope auro accedit , ut illusionem interdum inducere queat .

Certissimum est , titulum huius vituli maximam partem notis occultis , vel siglis scriptum esse . Haec arcana scribendi ratio , quam *κρυπτογραφία* vulgo dicunt , ab antiquissimis inde temporibus apud omnes fere gentes invaluit , & nisi falluntur viri eruditi (52) , cum ipsa scriptura , vel paullo post eius inventionem

(52) Montfaucon. in Palaeogr. Gr. Troz in Hugonem p. 153. al.

tionem obtinuisse patet . Arabes vero compendiarie huius scripturae ceteris gentibus fere amantiores , ac peritiores etiam esse videntur . Ea saepissime utuntur in litteris familiaribus , cum secreta , vel res domesticas cum amico communicare ipsis curae est . Ianisseri , milites Sultani , in libris acceptorum , & expensorum , ne ab alio res ipsorum intelligantur , scriptura ignota utuntur , quam *stake* nominant . Imamus , iudicesque , & eruditi frequenter cifris , notisque nomina sua scribunt , ne facile a deceptoribus imitentur . Ars magica etiam ab Arabibus , in primis ab incolis Omani exercetur , qua ligaturas instar Iudaicarum , variis secretis characteribus , vel cifris loco litterarum ornatas , conficiunt , quas *Ismallab* اسم الله *nomen Dei* nuncupant (53) :

tum etiam pateras magicas , cultra (54) , cet. iisdem siglis ornant . Simili modo scriptus videtur titulus simulacri Drusorum , ut quae forte ad leges eorum pertinentia continet , sicut & cetera omnia huius gentis , impenetrabili secreto obvolvantur .

Arabica sine dubio est inscriptio ; ea enim lingua familiaris est genti , & in eadem omnes eorum libri scripti sunt . Characteres etiam manifeste Arabici sunt , & quidem duplicis generis , alii *cifrae* , alii *elementa litterarum* .

Cifris , vel numerorum notis , quas , ut alio loco observavimus , ab Indis acceperunt Arabes , constant ea , quae in pedibus simulacri , & in tertia linea a ventre (in tabula nostra xi. *quarta*) exarata animadvertuntur . Quae notae cum inter litteras etiam interdum inscriptae reperiantur , ad ipsas litteras pertinere , atque litterarum loco adhibitas fuisse facile arbitraretur . Solent nimirum cryptographi Arabum cifris pro litteris alphabeti , quae iisdem respondent , uti : & quidem iuxta ordinem al-

pha-

(53) Niebuhr description de l'Arabie . Copenhague pag. 90. 91. 105. seq.

(54) Exstat in museo Borgiano Velitris cultrum ex aere magicis characteribus , tum & Arabicis litteris notatum .

phaberi Arabici antiqui , Hebraico , & Syriaco conformem , ita ut *alif* respondeat primo numero , vel eius cifrae , *be* secundo , *gim* tertio , *dal* quarto , *he* quinto , *vau* sexto , *se* septimo cet. Sed si ad hoc praeceptum titulos simulacri Drusorum examinemus , alternemus notas , transponamus pro omni ingenii lubitu , numquam ne vestigia quidem vocis Arabicae inveniemus .

Nec minor difficultas est in enodandis , vel assequendis litteris Arabicis , maximam partem Cuficis , hinc inde cifris insertis . Paucae voces sine occulta nota scriptae reperiuntur , quae sine his sensum non produunt . Semper impedimento sunt legenti notae occultae , quarum , qui prius indicem invenerit , cetera facile intelliget . Nolo aliis adnotationibus , vel coniecturis , ingeniosis forte , sed minus veris , patientia lectoris abuti , cui cum mihi otium non sit , omnem insignis huius monumenti illustrationem relinquo .

ex Lapide Lazuli
Musci Borgiani.

SUPPLEMENTUM
NUMMORUM CUFICORUM

XCI.

Nummus argenteus, ad nummos Chalifarum Omniadarum referendus, ineditus.

HIC nummus magis quidem aeneus, quam argenteus, ad antiquissimos nummos Cuficos referendus.

I. Titulus primae partis est **عماد الدولة الامام هشام** hoc modo legendus, & explicandus, *Imam*

Hesciam [nomen Chalifae] *Emad eddaulat* . . . . *Ahmed* [nomen cuiusdam gubernatoris, Chalifae subditi, qui nummum signavit] *Hesciam*, Omniadarum Chalifa, Damasci sedens, mortuus est anno 125., aerae vulgaris 743.

II. **لا اله الا الله وحده لا شريك له** *Non est Deus, nisi unus, cui non est socius.* In margine unicam vocem **واسط** *Vaseti* cognosco. Conf. dissert. praeliminaris de nummis Cut. p. 13.

XCII.

Nummus argenteus, ad nummos Chalifarum Abassidarum referendus, ineditus.

Nummus, adeo male & incite excusus, ut fideliter eum in delineatione reddere vix potuerim, ideoque lectu difficillimus. Titulos hoc modo explico:

I. A. **محمد رسول الله المأمون أمير المؤمنين**

Muba-

Mubamed est Dei legatus . Mamun , princeps fidelium . Mamun , Chalifa a posteris Abasi , regnavit annis 198. ad 218. , aerae vulgaris 813. ad 833.

M. محمد رسول الله ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره

Mubamed est Dei legatus , quem cum directione , & vera fide misit , ut eam splendere faceret . . . Defunt ob spatii defectum ultima verba على دين كله cet.

II. A. . . . لا اله الا الله وحده لا شريك له . . . *Non est Deus , nisi Deus , unicus , socii expers . . .* (nomen ignotum gubernatoris .)

M. بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينه سلام سنة . . .
*In nomine Dei cusa est haec drachma
 in urbe pacis anno 211. , aerae vulgaris 826.*

Urbs pacis , ut supra monui (pag. 51.) cognomen est Bagdadi , ubi Chalifae Abbasidae sedem habuerunt . Aedificata fuit a Chalifa Almanfur anno 150. , vel aerae vulgaris 766. Nummus hic manifesto ab imperito , & rudi opifice excusus fuit , atque unum primorum tentaminum monetae Bagdadensis esse mihi videtur .

XCIII. XCIV.

*Nummi duo aurei a Fatemidis in Aegypto cusi ,
 inediti .*

Haec sunt duo exempla nummorum , quos Macrizi , ut supra adnotavimus (pag. 95.) aureos *Moëzinos* دينار معزى nominat , & Cairi excusos dicit . Tituli iidem sunt in utroque exemplo , sed vario modo exarati , & in altero integrioris .

I. In circulo inferiori , المعز لدين الله أمير المؤمنين
Moëz ledin allah , princeps fidelium . Cognomina regis Fate-
 midae . Expugnavit Aegyptum anno 362. , aerae vulgaris 972. ,
 teste cl. Deguignes , vel , ut habet Macrizi , anno 358. , nempe
 968. , ibique Cairum aedificavit . Mortuus anno 365. , aerae
 vulgaris 975. .

In circumferentia exteriori دعا الامام معز لتوحيد
 الاحد الصمد *Invitat Imam Moez ad cultum unius ,
 aeterni .*

II. In circulo interiori لا اله الا الله ومحمد رسول الله
 Non est Deus , nisi Deus , & Mubamed est
 eius legatus , & Ali vices eius gerens .

In margine exteriori جسم الله ضرب هذا الدينار
 بالقاهرة (ut legit Macrizi) سنة . . . .
*In nomine Dei cu-
 sus est hic denarius [Cairi] anno . . . . Incidit aera num-
 mi in annos a 362. ad 365. elapsos .*

XCV.

*Nummus Siculus Fatemidarum , aureus , ineditus
 referendus ad nummos XXI. XXII.*

I. لا اله الا الله محمد رسول الله على ولي الله
*Non
 est Deus , nisi Deus ; Mubamed est Dei legatus ; Ali vices Dei
 gerens .*

II. . . . (ومالوفه) ابو على الامام الحاكم
 (Es amicitia cum eo iunctus) بامر الله أمير المؤمنين
Abu - Ali , Imam Hakem - beamr - allah , princeps fidelium .
 Abu

Abu Ali Hakem mortuus est anno 411., aerae vulgaris 1020.

Tituli, qui in margine exarati fuerunt, abscissi sunt.

In eo differt hic nummus a duobus supra explicatis, quod ante cognomen Chalifae exhibeat nomen, *Abu-Ali*, vel *pater Ali*. Moris enim est apud Arabes, eoque maxime delectantur, ut pater filii primogeniti nomen, mater nomen filiae nomini suo praepoant. Deinde addere solent nomini nomen patris & gentis cet. cum quibus principes, si integrum nomen scribunt, cognomen regium coniungunt. Principi laudato integrum nomen est, *Hakem beamr allah*, *abu-ali*, *mansur*, *ben Aziz*, vel *gubernator iubente Deo*, *pater Ali*, *Mansur*, *filius Azizi*. Interest nomina & cognomina principum animadvertere, quia pro arbitrio, nunc uno, nunc altero, reliquis omissis, appellantur.

XCVI.

Nummus, ut videtur, Hispanus, aureus, ineditus.

I. Titulus transpositus, hoc modo legendus محمد رسول الله *Mubamed est Dei legatus. Imam al-Caiem billah, princeps fidelium.*

Caiem billah, vel, ut alibi nominatur, *Caiem beamr-allah*, Chalifa Bagdadensis, regnavit annis 422. ad 467. fugae, aerae vulgaris 1031. ad 1075.

II. Voces iterum transpositae, legendae لا اله الا الله *Non est Deus, nisi Deus, unicus, socii expers. Muhamed Abu-lca-sem, el-mahadi ledin allah* [vel dirigens ad fidem Dei, cognomen regium.]

Tituli in margine scripti, sunt abscissi.

Nullum alium principem, cui nomen Muhamed Abulca-sem fuit, tempore Chalifae Caiem regnantem, celebrat historia,

quam regem Seviliae , dynastiae Ebaditarum fundatorem . Ex-
 tincta in Hispania regia familia Ommiadarum, incolae Seviliae re-
 gem sibi elegerunt iudicem (Cadi) Abulcasem Muhamed , filium
 Ebadi . Posterius eius Corduam etiam expugnarunt , atque a fun-
 datore regni , *Ebaditarum* nomen acceperunt (1) . Itaque ad
 hanc dynastiam nummum referendum , eumque ab ipso fundato-
 re excusum puto , id quod a similitudine , quae inter hunc &
 alium Hispanum supra exhibitum (num. xx.) intercedit , magis
 confirmatur .

Surripit mihi hic nummus , si equidem recte Seviliae eum
 tribuo , dubium , quod in explicando nummo xx. incertum me
 tenebat , Bagdadensis Chalifae nomen in pecunia Hispana reperi-
 ri . Chalifae Bagdadenses , etsi omni dominio exuti , & ex urbe
 etiam , in qua sedebant , expulsi fuissent , eam tamen auctoritatem
 semper conservasse videntur , quod inaugurationis solemnia per-
 agerent , ipsique principes forte inaugurationem ab iis postula-
 bant , ne a populo iniqui regni possessores haberentur . Solemnis
 actus ita instituebatur . Chalifa , veste nigra , & reliquo regio or-
 natu indutus , magnatibus regni praesentibus , sedebat , & coram
 eo e cathedra diploma recitabatur , in quo regnum , & Regis ,
 vel Sultani nomen in principem transferebat . Diploma deinde a
 duce quodam belli capiti impositum auferebatur (2) . Principis
 hoc modo inaugurati erat , nomen Chalifae in precibus publicis
 [corba nominatis (3)] recitare , illudque in pecunia scribere .

XCVII.

Nummus aeneus Atabecorum Musulensium .

Antea publicatus a cl. Niebuhr in descriptione Arabiae .

I. Caput principis incogniti , laurea cinctum .

In mar-

(1) *Dequignes histoire des Huns* tom. I. part. I. pag. 361.

(2) *ibid.* tom. IV pag. 137.

(3) *Vid. supra pag. 68. adnot. (28)*

In margine . . . *cusfus* ضرباً بموصل سنة . . . تسعين . . .
Musulæ anno . . . XC . . .

II. In area, & in margine الناصر لدين الله أمير المؤمنين
Naser الملك العادل نور الدين والدين أتابك أرسلان . . .
Naser ledin allah, princeps fidelium (cognomen Chalifae Bagdadensis)
Rex iustus, Nur eddunia vaddin h. e. lumen mundi,
 & religionis *Atabec Arslan . . . .*

Nureddin Arslan Sciah, Atabecorum rex *Musulæ* regnavit annis 589. ad 607, aerae vulgaris 1193. ad 1210. Supra num. XLIV. fere similem nummum exhibui, quem forte, cum detritus esset, minus recte ad Nureddinum, Atabecorum regem *Aleppi* retuli.

XCVIII.

Nummus Aiubitarum, aeneus.

Exstat in museo Pembrochiano, sed male incisus.

I. In area, & in margine الناصر لدين الله أمير المؤمنين
 الملك العادل أبو بكر ملك ديار بكر . . . ناصر الدين بن
 . . . أيوب *Naser ledin allah, princeps fidelium.* Nomen Chalifae.
Rex iustus, Abu-beer, rex Diarbecri . . . . filius Aiub [Iobis.]

Seifeddin Abubecr Aiubita, rex Damasci renunciatus anno 594., aerae vulgaris 1198., Aegypti anno 596., aerae vulgaris 1200. utrumque regnum possedit ad 615. (1218.)

II. Monstrum, semihomo, arcum in faciem draconis intendens; typus e nummo quodam Graeco, vel alio desumptus.

In margine, & inter crura monstri ماردین سنة تسع
 وتسعين وخمسمائة *Mardini, anno 599. (1202.)*

Abu-

Abubecr, cuius nomen nummus exhibet, Mardinum mense Ramadan anni fugae 594. obsidione cinxit, suburbia prodicione cepit, sed anno elapso obsidionem solvere coactus fuit. Novam expeditionem tentavit filius anno 599., qui oppida omnia vicina expugnavit, sed ab urbe profligatus fuit, & in fugam datus. Ita Deguignes tom. II. part. II. pag. 145. & 241. 242. Itaque Abubecr, nisi fallitur cl. vir, numquam Mardinum tenuit, id quod tamen nummus laudatus probare viderur, nisi forte dicas, hos nummos vel in suburbio, vel in spe expugnandae urbis fuisse signatos.

XCIX.

Nummus argenteus Selgiucorum Isonii, ineditus.

Cusus est a patre regis Cai-Chofru, cuius nummum supra num. xxxiii. explicavimus, & in eadem etiam moneta, ut ex perfecta litterarum in utroque nummo similitudine apparet.

I. A. السلطان العظيم كيقباد بن كيزسرو *Sultanus magnus Cai-Cobad, filius Cai-Chofru.* Regnavit annis 616. ad 634. (1219. ad 1236.)

M. ضرب هذا الدينار بسيواس *Cusus est hic denarius Sivasi (Sebastiae.)*

II. A. الامام الناصر لدين الله امير المومنين *Imam Naser ledin allah, princeps fidelium.* Chalfae nomen.

M. سنة ثمان عشر وستمائة *Anno 618., aerae vulgaris 1221.*

C.

C.

*Nummus Arabico-Armenus regis Selgiucorum Iconii ,
& regis Armeniae argenteus , rarissimus ,
referendus ad num. XXXIII.*

Editus est a *du Cange* , sed minus exacte delineatus , & a nobis
laudatus p.6162. , ubi pro , *ni fallor* , *Gothicis* , legas , *Armenis* .

I. Titulus Arabicus السلطان العظيم غياث الدين
والدين كيقباد *Magnus Sultanus splendor
mundi , & religionis , Cai-Chofru , filius Cai-Cobadi . Selgiu-
corum princeps , a nobis in nummo xxxiii. laudatus , regnavit
annis 1236 ad 1244.*

In margine *Cufus* صرب بسيس سبع وثلاثين وسمايه
(in urbe) *Sis* , (anno) 637. , aerae vulgaris 1244.

Sis nomen est urbis , ubi reges Armeniae minoris sedem
suam habuerunt .

I Rex Armeniae equo insidens , lanceam manu tenens .
Ad laevam crux .

In circumferentia litteris Armenorum maiusculis scriptum
† ՀԵՏՈՒՄ ԹԱՐԿՆՈՒՄ ՀԱՅՈՑ *Hetom ta-
chavór hajos* , h. e. *Hetom* , rex Armenorum .

Hetom I. , vel ut pronunciant nostrates *Haiton* , Arabibus
Hatem , Leoni I. successit anno 1219. , vel iuxta alios 1225. ,
mortuus anno 1270. Celebris fuit bellis contra Muhamedanos
gestis , & nova Bibliorum sacrorum Armenorum ad vulgata La-
tina instituta revisione (4) .

Patet

(4) Scimus , minoris Armeniae , h. e. Ciliciae incolas saeculo xiii.
in communionem Latinorum transisse . Hanc ob causam rex He-
tom Biblia sua Armenica exegit ad Latinam versionem vulgatam ,
qui & praefationes omnes Hieronymi ex Latino vertit , & praefa-
tionem

Patet ex hoc nummo, regem Christianum Armeniae Regi Selgiucorum subditum, atque ab eodem inauguratum fuisse, cum pecuniam eius nomine signaverit, id quod ab historicis nostris relatum non legi. Accedit, quod hodie Armeni monetam non habeant, sed pecunia Persarum utantur. Ideoque magnae hic nummus est & raritatis, & praestantiae (5).

CI.

Nummus Siculus Arabico Latinus, argenteus, referendus ad num. LXXXII.

I. Crux, & in margine titulus *بِعُوْنَةِ اللّٰهِ ضَرْبَ مَدِيْنَةِ صَقَلِيْيَةِ* *Auxilio Dei cusus in terra Siciliae.*

II. QVARTA TERCENARII.

tionem metricam editioni suae addidit. Haec Hetomi editio ceteras omnes suppressit, quarum fere nulla exempla reperiuntur. Praestantissimum codicem Pentateuchi conservat Bibliotheca Casanatensis Romae, scriptum ante Hetomi correctionem, anno scilicet Armenorum 512., aerae vulgaris 1087., ad hunc usque diem, ni fallor, ignotum. Hunc totum examinare, omnino operae pretium foret, nec aliquid eruditus, qui ad Biblia sacra explicanda iucumbunt, gratus accidere posset.

(5) Figurae in nummis Christianorum, ad quos hic nummus Armenus refertur, non insolentes sunt. Eas vidimus etiam in nummis Muhamedanorum haud infrequenter signatas. Quid de his statuendum, diximus pag. 25. & seq. Propterea minus recte rem explicavit cel. Iohan. Leunclavius in *Pandect. Hist. Turcic.* pag. 322. Venet. 1729, ubi ait: *Causa, vel praetextus causae potius, cur Talismani, velut admodum religiosi, & accurati Muhamedanae legis observatores, usum nummorum veterum e medio tollendum censerent, explanationem minime difficilem habet. Quippe nota lex Muhamedis, qua statuas, simulacra, sculptas, & pictas imagines, ex interdicti divini praescripto severe prohibuit. . . . Itaque quum Romanorum, & Graecorum Imp. imagines in nummis, & aspris expressae conspicerentur, violari Prophetae legem clamabant, & abolendae monetae veteris auctores erant. . . . Hodie non amplius animos Turcarum illa religio tantopere tangit, ut signatos Christianorum principum caractere nummos aversentur.*

AD-

ADDENDA ET CORRIGENDA

IN NUMMUM XXXII.
BREVIS DISSERTATIO.

Oportis fortuna respondit . Feliciter inveni explicationem eximii huius nummi , adiutus eruditione Rev. P. Stephani Avurandil , natione Iberici , seu Georgiani , quo sane nihil exoptatius accidere mihi potuit . Non Aethiopicus , ut temere puraveram , sed Georgianus est titulus posticae partis , haec verba exhibens :

Georgii regis , Tamarae filii , totius Cartlidis & Kaketis domini .

Georgia ab antiquissimo tempore in tres partes divisa fuit , quae hodie duo regna constituunt . Una pars , quae nominatur *Imeret* , Graeciae vicina , diu imperio Otthomano parere coacta fuit , nunc libertate gaudet , a principe Christiano Salomone gubernata . Duae reliquae provinciae *Cartli* , & *Kaketi* , quae hodie in unum regnum coniunctae principi Heraclio obediunt , Armeniae maiori finitimae sunt , & iisdem semper , quibus hoc regnum fortunae vicissitudinibus expositae fuerunt . Cum Armenia a Persis (1) expugnaretur , hae duae etiam Georgiae partes eorum dominium subierunt , atque principes Georgiani ab eorum Sultano inaugurabantur .

Ab hoc tempore reges Georgiae praeter cetera hoc etiam subiectionis signum prodere coacti fuerunt , quod pecuniam , quae in urbe regia *Tbilis* , vel ut arabice dicitur , *Tiflis* ad hunc usque diem excuditur , regis Persarum nomine signarent , ea quidem lege , ut nummi aurei , & argentei ab utraque parte titulum Arabicum , vel Persicum , & regis Persiae nomen referrent ,

X

(1) A Graecis , & ab auctoribus historiae bellorum sacrorum , Selgiuci Iconienses etiam , quia Persia venerant , Persae nominantur .

rent , aenei autem ab una parte regis Persarum nomine Persice , ab altera nomine regis Georgiae , Georgice signarentur , quae lege hodie etiam princeps Heraclius tenetur .

Sed nihilominus apud nos rarissimi sunt isti nummi Arabico-Georgiani , extra regni limites vix cogniti : & nummus Borgianus , quem explicandum sumpsimus , ob antiquitatem maioris etiam est raritatis . Caractere enim Iberico , seu Georgiano *litterali* signatus est , qui post inventum vulgarem in sacris tantum adhibetur . Ille *Kuzuri* h. e. sacer , vel ecclesiasticus dicitur , ab Armenorum celebri doctore Mesrob circa medium saeculum quintum , eliminata scriptura Graeca , inventus . Eo libri sacri scribuntur , eodemque anno 1743. , vel aerae Georgianae 431. , biblia magna Georgiana in suburbio Moscoviae , cui nomen Svelenzcha , impressa sunt , quorum unum exemplum in bibliotheca collegii Urbani de Propaganda Fide conservatur (2) . Alter , *Kedvuli* nominatus , a Georgianis eo tempore inventus videtur , quo calendarium efformabant , anno 1312. , qui hodie , antiquiori litterali relicto , in consuetudine familiari , & in nummis signandis usurpatur . Itaque ex ipso scribendi genere concludatur , nummum anno 1312. esse vetustiore .

Praeterea observandum est , Georgianos in caractere sacro ob maiusculam eius formam , & magnum , quod occupat , spatium , compendiis litterarum frequenter , atque fere in singulis vocibus uti , iisdemque compendiis nummum Borgianum esse signatum . Solent primam , & ultimam tantum vocis litteram , ceteris eliminatis , scribere , vel , si vox longior sit , praeter illas unam aut duas e media voce , in primis consonantes , retinere , & vocales abicere . Titulus igitur nummi nostri has continet litteras , quibus , ut mihi videtur , crucis figura praemittitur .

(2) Meminit huius editionis cl. Praeful Stephanus Borgia in Commentario *de Cruce Feliterna* pag. 187. Romae , typis Propagandae Fidei 1780.

გ ი მ პ ს ტ მ რ ს ჯ ს კ ს ს ც ს დ ა კ ჩ ტ უ ი ს

vel si in characterem vulgarem transferantur ,

გი მ პ ს ტ მ რ ს ჯ ს კ ს ს ც ს დ ა კ ჩ ტ უ ი ს

quae respondent litteris Latinis

g i m p s t m r s z s k s s c s da k ch t u i s

Haec scriptio compendia hoc modo explicantur a P. Avutandil , quo sane in his litteris nemo peritior .

გიორგი მეფის • თამარის ძის • უკულის
საქართველო-ს ღ კახთ უფლის :

Ghiorghi mepis. Tamaris zis, kowlis sacartvelos da kakt uplis, h. e. Georgii regis, Tamarae filii, totius Cartlidis, & Kakettis domini.

Sed nunc ad difficiliora progredimur , nimirum ad aetatis nummi disquisitionem , e titulorum Arabici , & Georgiani inter se comparatione instituendam . Historia Georgiae parum nobis nota est , quia exteri scriptores pauca de hoc regno referunt ; domestici , si qui sunt probatae fidei , ob linguae minus nobis utilis incitiam a nobis ignorantur (3) . Seriem quidem regum Georgiae a clar. Deguignes (tom. I. part. I. p. 433 .) relatam inveni , sed epochae omnino desunt , e quibus anni regiminis principum constitui possint . Ambiguus etiam est titulus Arabicus posticae nummi partis , quem supra vel regi Malecsciah , vel Caicobad incertus tribui . Attamen nunc persuasum mihi habeo , nummum regi Selgiucorum Iconii Caicobad

(3) Librum unum voluminosum mihi celebravit P. Avutandil , Georgiae historiam complectens , cui titulus *Kartlis zchovreba* , h. e. *vita Kartlidis* .

tribuendum est , & ad saeculum XIII. referendum , idque ex his-
rationibus .

Apparet tum ex ipsa serie regum Georgiae , tum ex hi-
storia Selgiucorum , regem Georgium , filium Tamarae , cogno-
mine მეფე გიორგი ლაშა *mepe Ghiorgbi laschia* (vel ad
pronunciationem Germaniae *lascha*) h. e. *regis Georgii labrosi*
obiisse circiter annum 1223. Mortuo enim Kai-kaus , Sulta-
no Selgiucorum Iconii anno 1219. , successor renunciabatur fra-
ter eius Cai-cobad . Paullo post in Georgia obiit Georgius la-
brofus , qui cum heredem non habuerit , regnum reginae Rufe-
dan , Tamarae filiae , reliquit , quam anno 1223. , teste De-
guignes (4) in uxorem duxit filius Togrulsciah , regis Arzenerrum ,
cognatus Caicobadi .

Nominis Caicobadi , Georgio coevi , iam antea in
titulo Arabico vestigia cognovi . Hoc tantum suspicionem mihi
excitaverat , quod regem Cai-cobad a Deguignes *Alaëddin*
cognominatum legissem , qui in nummo nostro *Gelaleddin* di-
citur . Sed varia regibus Turcarum , Persarumque cognomina
fuerunt , cuius idem Deguignes plura exempla exhibet (tom. II.
part. II. pag. 201 : not. (e)] , atque accidere etiam facile potuit ,
quod in hoc nomine scribendo , vel imprimendo error irreperit ,
ut *Gelal* loco *Ala* sit legendum . Cai-cobad , filius Caichofru ,
Iconii regnavit annis 616. ad 634. (1219. ad 1236.)

Itaque , si annos regiminis Georgii , & Caicobadi confe-
ramus , nummum in annos 1219. ad 1223. incidere videmus .

Unum , quod moneam , superest . Matris Georgii , Tama-
rae , non patris nomen legitur . In regnum enim Georgiae mu-
lieres etiam succedunt , atque Tamar diu & cum tanta gloria ,
civiumque applausu thronum occupavit , ut non *Regina Ta-
mar* , *Tamar dedepoli* , sed *Tamar mepe* , *Rex Tamar* nomina-
ta fue-

(4) *Histoire des Huns* tom. II. part. II. pag. 59.

ta fuerit, & hodie adhuc memoria eius celebretur. Hoc causam esse puto, quare Georgius Tamaræ filium cognominare se maluerit.

Efficitur ergo ex hoc nummo, primum, duas Georgiae provincias, *Cartli*, & *Kaketi*, a regibus Selgiucorum Persiae Alp-arслан, & Malefciah ad finem saeculi undecimi expugnatas (5), in potestatem Selgiucorum Iconii transiisse, de quo historia, ni fallor, tacet; deinde regem Georgium labrosū tempore Cai-cobadi regnasse, atque eo tempore duas provincias Cartli, & Kaketi in unum regnum, ut hodie, fuisse coniunctas. Ita in nummo C. observavimus, Armeniam subditam fuisse Regi Selgiucorum Iconii; atque omnino hi duo nummi sunt praestantissimis cuiuscumque nationis nummis aequiparandi.

(5) Deguignes tom. II. part. I. pag. 211.

Pag. 5. adnot. linea 3. nummus ad Aiubitos forte pertinet. Mallem, ad reges Christianos Siciliae, qui titulo Malek

ملك gaudebant. Tunc *الملك الظاهر* alio modo legendum est. E delineatione supra modum iniqua certi nihil intelligitur.

Pag. 5. adnot. 7. pro num. LVIII. lege LXXXIII. Museo Borgiano, primis foliis iam impressis, multi alii nummi accesserunt, suo quilibet loco inserti, e quo factum, ut numeri saepe sint commutati.

Pag. 5. adnot. lin. 2 3. pro XXI. & XXII. lege XXI. XXII. & XXIII.

Pag. 6. adnot. lin. 1 8. pro LVII. lege LXXIII.

Pag. 6. adnot. lin. 3 1. post verba, in circumferentia, adde Talis nummus est Borgianus LXXVI.

Pag. 6. adnot. lin. 3 3. & 3 4. quorum I. & III. parum differunt a nummis musei Borgiani LIX. LX. Emendes hoc modo, quo-

- quorum 1. est inter nummos Borgianos num. LXXXIII., alter vel III., ad Willelmum I. referendus, Borgianus LXXVII.
- Ibid. post verba in quarto, adde, inter Borgianos LXXXIV.
- Pag. 7. adnot. lin. 4. pro LVI. restitue LXXXI.
- Pag. 8. lin. 16. pro Cusicus publicatur, lege Africanus delineatur.
- Pag. 13. lin. ult. pro MDCCXII. lege DCCLXII.
- Pag. 13. adnot. 15. adde & supplementi num. XCI.
- Pag. 14. lin. 1. pro MCCLXII. lege DCCLXII.
- Pag. 18. lin. 9. verba, sed tamen in nummis solo nomine, principis fidelium, utuntur, tollenda sunt. In nonnullis enim nummis, qui museo Borgiano postea accesserunt, Imam appellantur. In eorum loco restituas, Duo nummi Fatemidarum in Aegypto cusi, aurei, explicabuntur infra in supplemento num. XCIII. XCIV.
- Pag. 19. lin. 11. 12. pro, qui non Imam, sed princeps fidelium vocatur, legas, qui in uno Imam, in duobus tantum princeps fidelium vocatur.
- Pag. 23. ad verba lin. 6., aureos autem ipsi forte conflagaverint. Hanc coniecturam nullo fundamento innixam esse animadverto. Crederem potius, Samanidas aureos nummos non excussisse, aureis forte Graecis usi. Ita Georgiani hodie aeneos nummos cum titulis Georgianis signant, argenteos autem, aureosque nummos a Persis accipiunt.
- Pag. 25. lin. 2. post xxxi. xxxii. subiunge, bis adde supplementi num. C.
- Pag. 27. lin. 3. 4. pro xxxix. xlv., legas xxxvi. xli.
- Pag. 28. lin. 5. pro non quidem, scribe raro quidem.
- Pag. 28. lin. 7. raro Sultani. Conf. omnino quae diximus de his nominibus pag. 61. 62.
- Pag. 28. lin. 22. post dinar Nazarius, adde dinar Moëzinus (supplement. num. XCIII. XCIV.)
- Pag. 33. lin. 22. pro LII. LIII., legendum LIV. LV.
- Pag. 78. in nummo LXI. lin. 3. pro talismanus, lege magicum, vel,

vel, si mavis, omnia tolle a voce *vitrum* ad *videtur*. Titulus huius vitri legendus est . . . *ربى الله Dominus meus est Deus . . .* (conf. pag. 94. lin. 7.)

Pag. 83. lin. 4. & seq. Aliud huius tituli exemplum, antiquitus & bene quidem descriptum, mecum communicavit cl. Abbas Caietanus Marinius. Prima vox non est *ذو*, sed *ما* de eo, quod *dedicatum fuit regiae maiestati*, vel, ut latine reddenda sunt Arabica, *dedicatum regiae maiestati* cet. Sed haec levia sunt. Deinde autem duas voces integras ob *ὁμοτελοῦτον* omisit cl. *de Murr*, qui illud tituli exemplum, quo usi sumus, ligneis formis incisum publicavit. Post verba *وبلوج الامير* *splendore principis*, & *divitiis* inserit exemplum cl. Marinii *وطيب الامال* *felicitate opum*. Deinde sequitur *وطيب الايام* & *felicitate dierum* cet.

Pag. 83. lin. penult. post *aeneus*, adde *concauus*.

Pag. 84. num. LXXIX. Aliud huius nummi exemplum inspicere mihi contigit, priori integrius. Nomen non est *غليم* *Willelmus secundus*, sed *الملك رجار الثانى* *Rex Rogerius*, hoc modo scriptum *الملك رجا*. Itaque nummus ad Rogerium I. referendus est. Ab altera parte, si malles, hoc modo etiam legere posses *ناصر النصرانية* *protektor Christianitatis*. Haec animadvertere volui, ut illustratio horum nummorum, quantum fieri poterat, fidelis evaderet. Errare humanum est, & in his titulis fere inevitabile.

Pag. 91. lin. 16. pro *iam ulterius progredimur*, *eamque*, lege *His addimus*, *eam etiam*, & lin. 18. pro *e nummo*, lege *quod*

quod e nummo. Nihil aliud enim innuere volui, quam eum nummum esse inter Arabicos primum, qui sententiam illam exhibeat.

Pag. 94. ad adnotat. 112. Macinus refert pag. 124. Amin filium Musa futurum successorem constituisse anno 194., eique cogno-

men *الناطق بالحق* *Alnatek bilhak*, e. h. vera loquentem tribuisse, pactionesque omnes, quas Rasacid inter ipsum, & Mamonem scripserat, combussisse. Id quum audisset Mamon,

اسقط اسم اخيه من دار الضرب والطراز *effecit, ne nomen fratris amplius scriberetur in pecunia, & textilibus*, atque se Chalifam legitimum declaravit. Itaque Musa, ut recte observat Macrizi, re vera pecuniam suo nomine signaverat.

Pag. 143. lin. 25 Iohannem Apostolum, *os aureum*, h. e. Chryso-
stomum. S. Iohannes Chryso-
stomus cum S. Iohanne Evan-
gelista commutatur, ut pag. 144. *S. Iohannes Baptista* pro
Evangelista.

In delineationibus nummorum, quae ceterum, quantum fieri potest, sunt fideles, nummi LXX. & LXXIX. umbram in imo nimis latam ex sculptoris errore acceperunt. Sunt enim nummi admodum tenues, instar reliquorum Siculorum.

Menda typographica, quae certo rara esse debent & levia, benevolus lector ipse facile corrigit. Duo graviora indico, pag.

94. lin. 5. in texto Arabo lege *الامين* pro *الامير*, & pag. 83.

lin. 4. *المعمورة* pro *المقمورة*. Nescio, quo casu nomen pseudoprophetae ubique fere exaratum fuerit *Mubamed*, cum quidem, ut scribi debet, semper scripserim *Mubammed*.

Supereft, ut moneam, me in reddendis Latino sermone nominibus Arabicis, pronunciationem Italiam esse secutum. Romae enim & Romano Maecenati scripsi.

E X P L I C A T I O

*Nummorum , gemmarumque , quae ornamenti gratia huic libro
-oui , inseritae habentur e museo Borgiano .*

In fronte opusculi aere incisa insignis carneola , imagines
B. Virginis , & filii Iesu referens , illam nimbo , hanc nimbo cum
cruce ornatam . Infra litteris Arabicis scriptum legitur عبدك
adoro te Maria , vel ancilla tua Maria . Ex genio sculptu-
rae , atque litterarum forma apparet , lapidem in Persia sculptum
esse , ubi in inscriptionibus Arabica lingua frequenter adhibetur .

In fine paginae 98. delineatus est nummulus argenteus ,
recentior , sed minus frequens , forma quadratus . Titulus rhyth-
micus est :

I. الله ربنا *Allah rabbena* Deus est dominus noster .

محمد رسولنا *Muhamed resulena* Muhamed apostolus noster .

امامنا . . . . . *Imamena* . . . . . Imam noster .

تونس *Tunis.* *Tunis.*

II. لا اله الا الله *la ilah ila-llah* Non est Deus , nisi Deus .

لا قوة الا بالله *la kuat illa billah* Non est vis , nisi in Deo .

الامر كله لله *alamr kullob lillah* Regimen omne Deo .

Gemma , quae pag. 151. aere incisa habetur , ex lapide
lazuli est , & sigillum principis cuiusdam refert . Lego vo-
ces Emir . . filius . . . صاحب انكيرة كلها
*dominus totius Ancyrae ; urbis nempe ob tabulas Ancyranas ,
apud rei antiquariae stu diosos in primis celebris .*

In hac pagina denique exhibetur nummulus aeneus Persarum, quem *Pul* vulgo dicunt, a nobis laudatus pag. 27. adnotat. (50.) Antica pars refert symbolum Persiae, leonis & solis orientis imagines; postica, ni fallor, titulum

فلوش تېريس *pecunia Tibrifina*, vel potius, *oboli Tibrifini*.

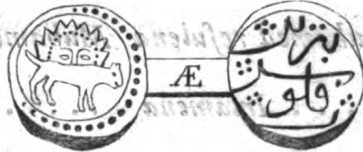
Persae monetas habere dicuntur in urbibus اصبهان *Isbehani*,

خدا بنده *Chodabendae*, تېريس *Tebriſi*, در بنت *Derbenti*,

& كاشان *Casciani*. In tribus prioribus explorata res est,

de aliis ignoro.

EXPLICIT FELICITER.

In Museo Borgiano.

I N D E X
N U M M O R U M C U F I C O R U M
M U S E I B O R G I A N I

N U M M I C H A L I F A R V M

Num. I. , & xci. supplementi.
Num. ii. ad xix. , & num. xcii supplement.

N U M M I D Y N A S T I A R V M

O M M I A D A R U M

In Hispania num. xx.

E B A D I T A R U M

In Hispania num. xcvi. supplement.

F A T E M I D I A R U M

In Aegypto num. xciii. xciv. supplement.
In Sicilia num. xxi. xxii. xxiii. xcvi. supplement.

A B U B I T A R U M

In Aegypto, Saladini, primi regis num. xxiv.
Otmanni, secundi regis num. xxv.
Abubecri, quarti regis num. xxvi., & xcviii. suppl.
Aleppi, regis Daher num. xxvii. xxviii. xxix.
regis Naser num. xxx.

S E L G I U C O R U M

Irani, vel Persiae num. Arabico-Georgianus xxxii. conf. addenda.
Damasci num. xxxi.
Iconii, regis Cai - Cobad num. xcix. supplement.
regis Cai - Chofru, cum figuris num. xxxiii.
alter Arabico - Armenus num. c. supplement.

TUR-

TURCOMANORUM ORTOCIDARUM

Mardini, regis Hufameddin Timurtaşch num. xxxiv. cum fig.
xxxv. cum fig.

regis Iulac-arслан num. xxxvi. cum fig. Forte etiam
xxxvii. cum fig.

regis Ortoc-arслан n. xxxviii. cum fig. xxxix. cum fig.

Amidae, regis Nuredin Cata-arслан num. xl. cum figur.,
ambiguus xli. cum fig.

A T A B E C O R U M

Musulae, regis Arslan-schah num. xcvi. suppl. cum fig., &
num. xlv. cum fig. vid. suppl.

regis Mafsud num. xlii. cum fig.

Aleppi, primi regis num. xliii.

secundi num. xliv.

Sex nummi cum figura Servatoris num. xlvi. ad li.

Duo alii nummi, figuris ornati num. lii. liii.

M O G O L O R U M

Num. liv. lv. lvi.

VITRA num. lvii. ad lxi.

N V M M I C H R I S T I A N O R V M

Siculi, Rogerii num. lxiv. ad lxxv. & num. lxxix.

Willemi I. num. lxxvi. ad lxxviii.

Willemi II. num. lxxx. ad lxxxiv., & supplem. ci.

Tancredi num. lxxxv.

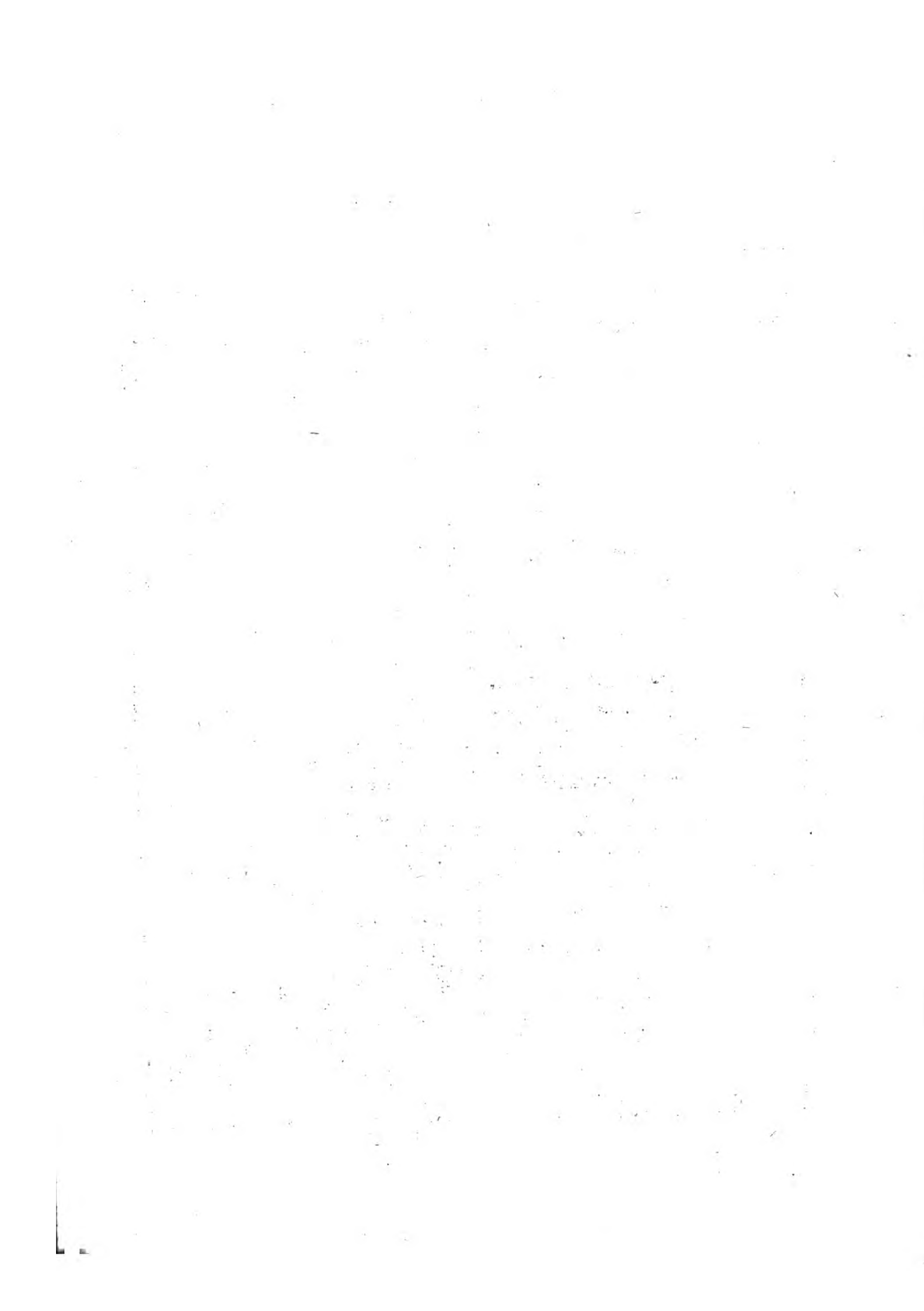
Hispani Toletani num. lxxxvii. lxxxviii. lxxxix. xc.

In fine supplementi instar numisma Persicum recens.

F I N I S.

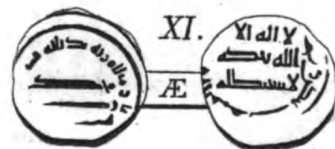
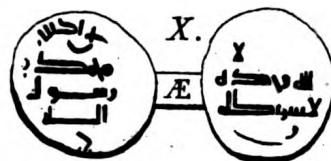
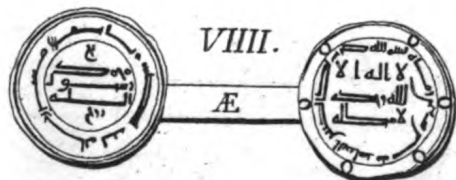
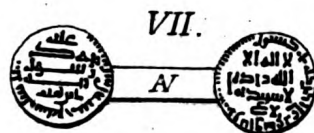
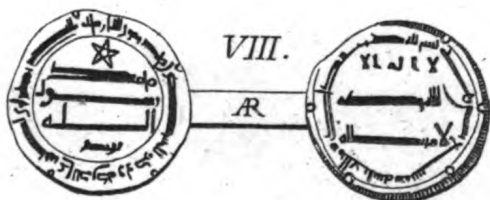
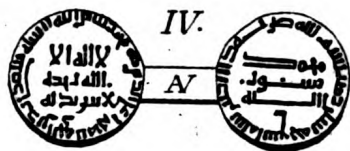
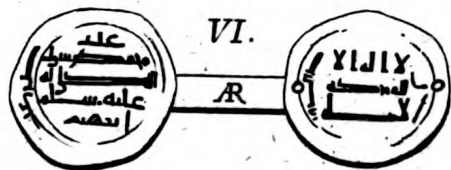
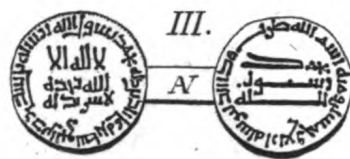
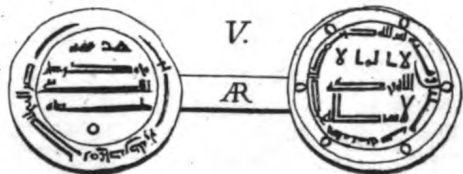
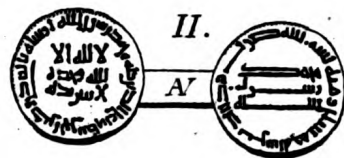
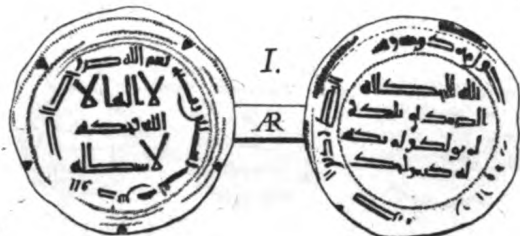

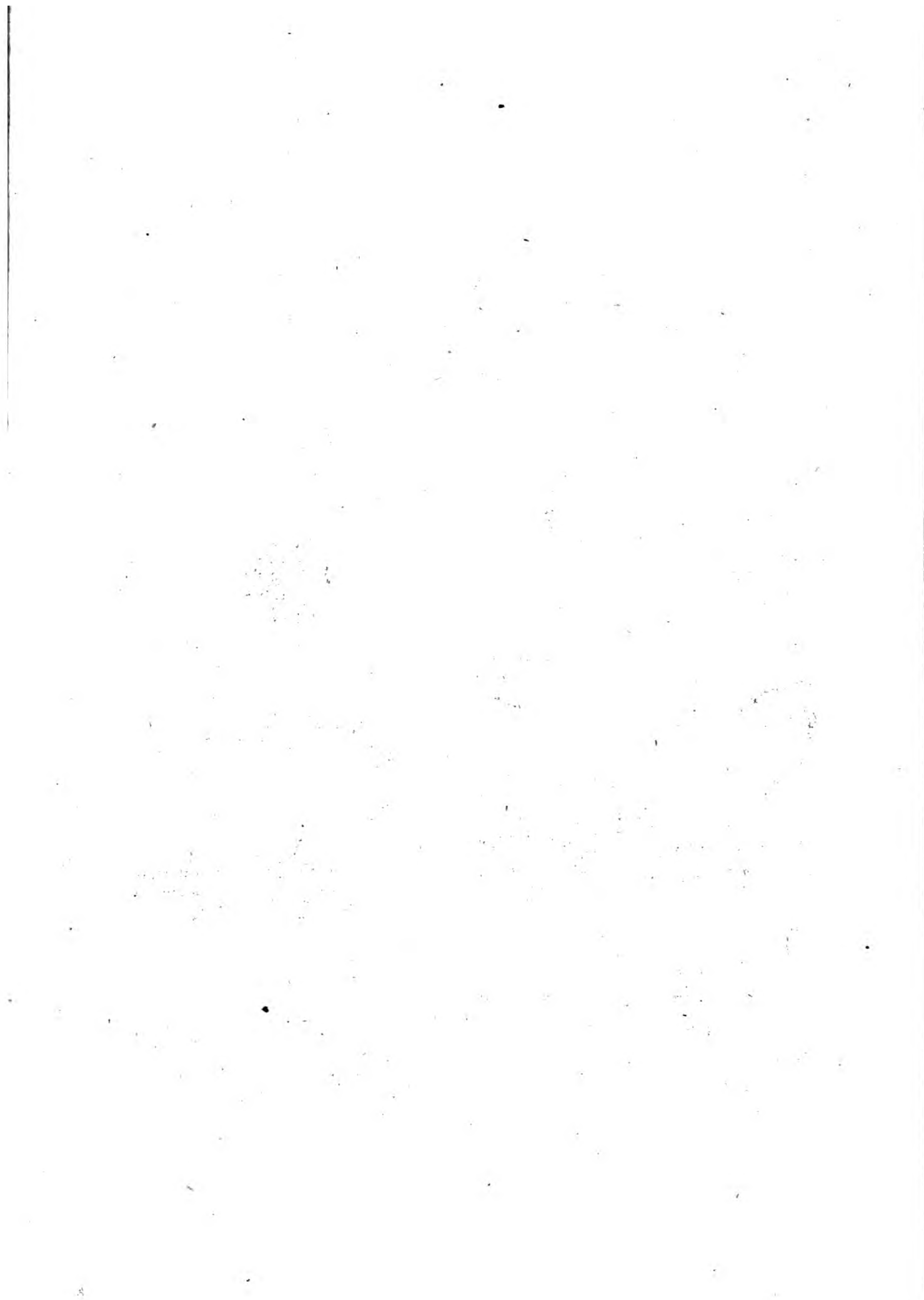

Nummi Cufici Musei Borgiani.

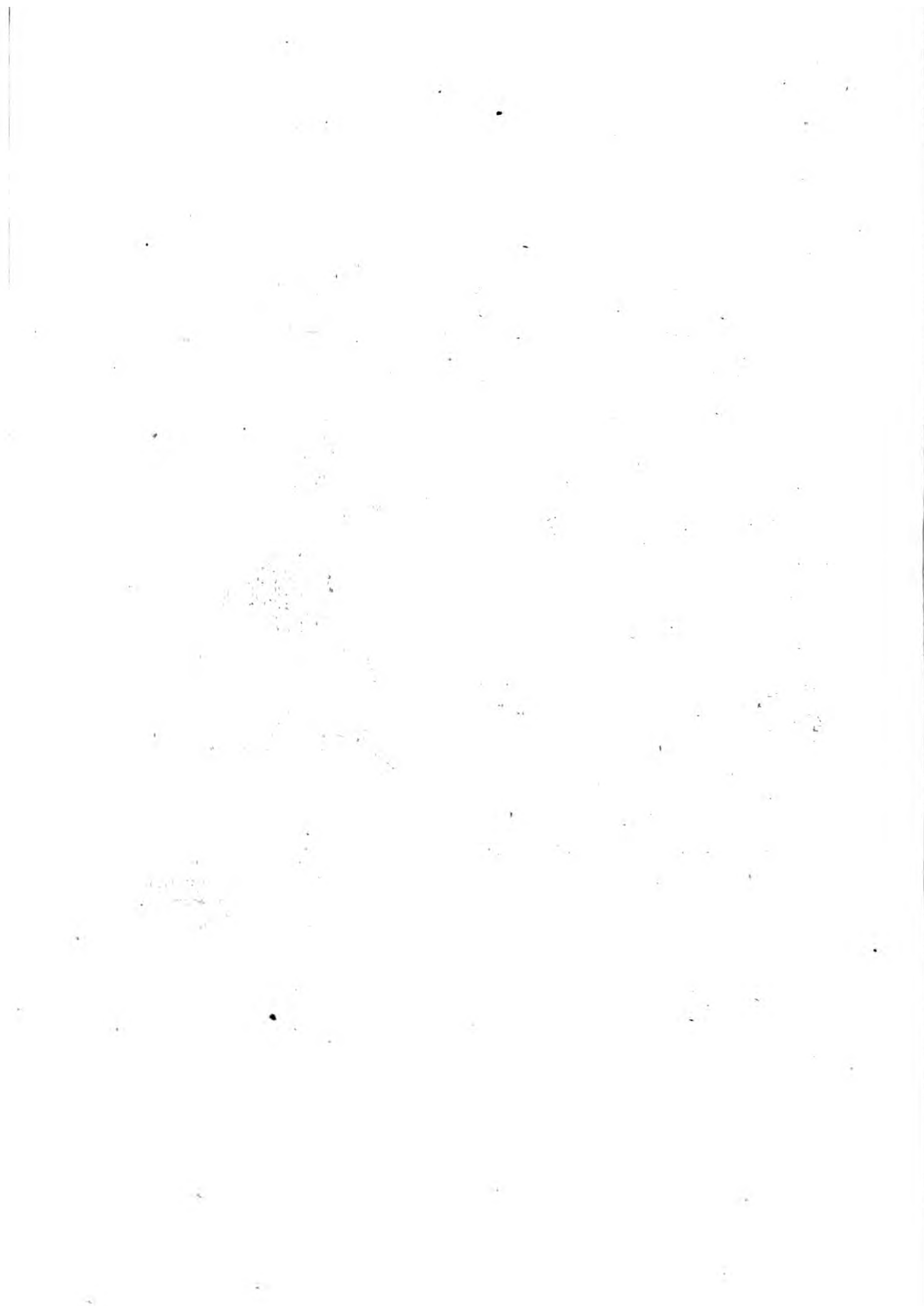
Tab. II.

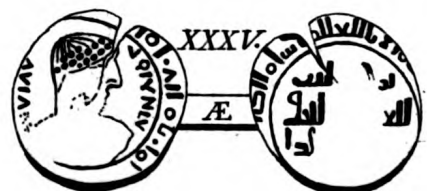
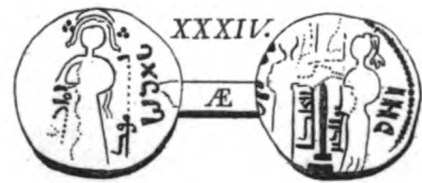
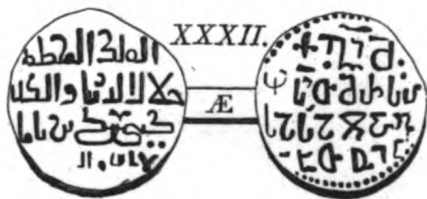
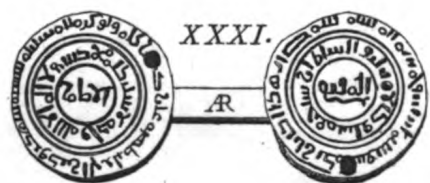
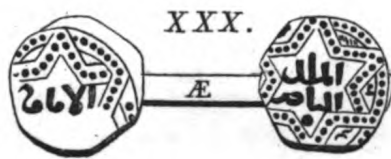
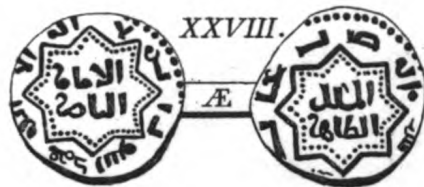
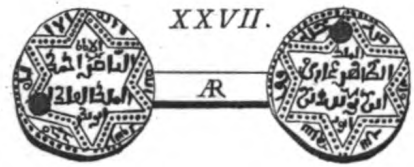
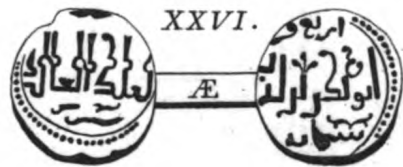

Nummi Cufici Musei Borgiani.

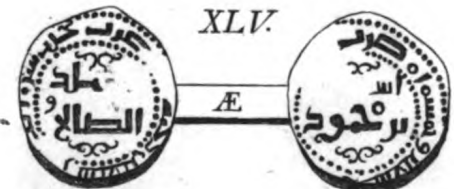
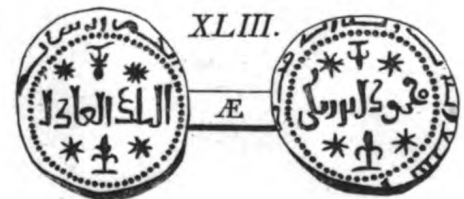
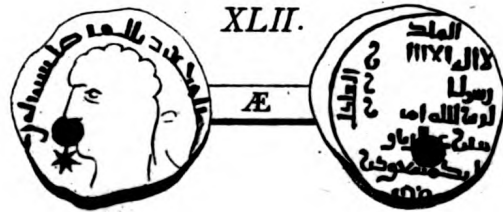
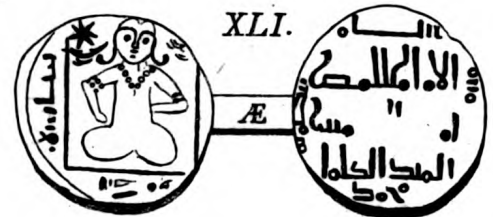
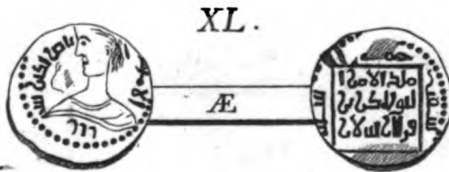
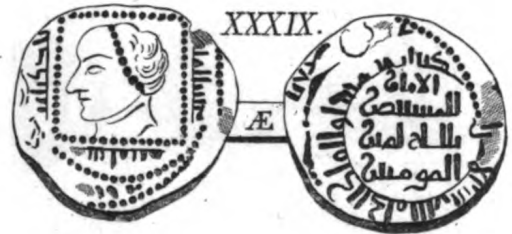
Tab. IV.

Nummi Cufici Musei Borgiani.

Tab. V.

Nummi Cufici Musei Borgiani.

Tab. VI.

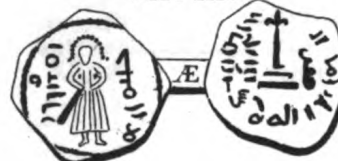
XLVI.

XLVII.

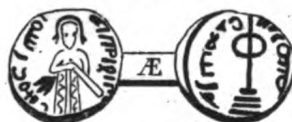
XLVIII.

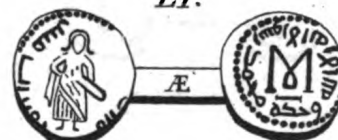
XLIX.

L.

LI.

LII.

LIII.

LIV.

LV.

LVI.

LVII. VTR.

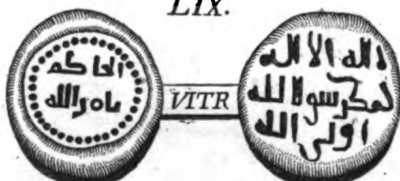
LVIII. VTR.

LX. VTR.

LIX.

LXI. VTR.

1870

1871

1872

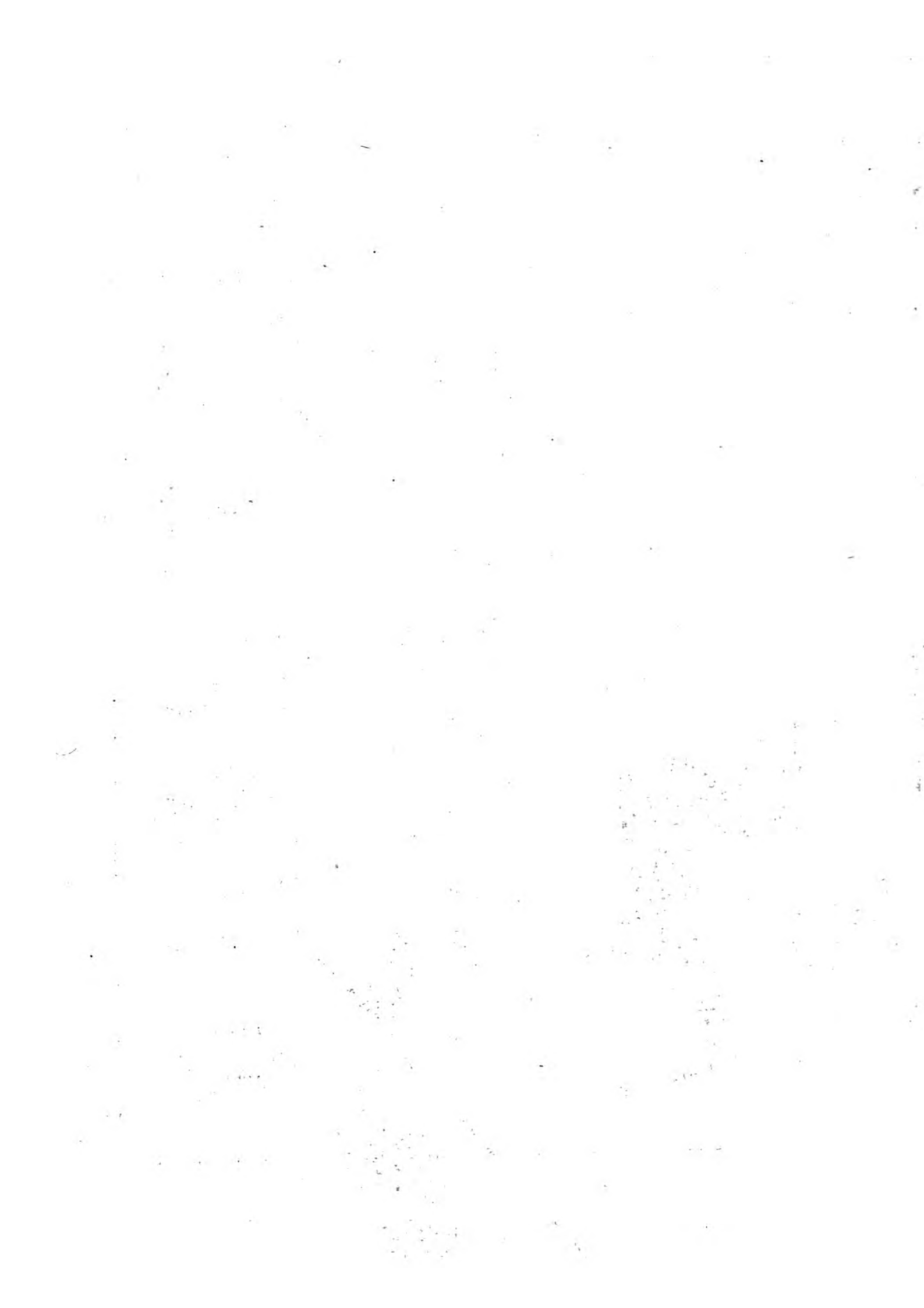
1873

1874

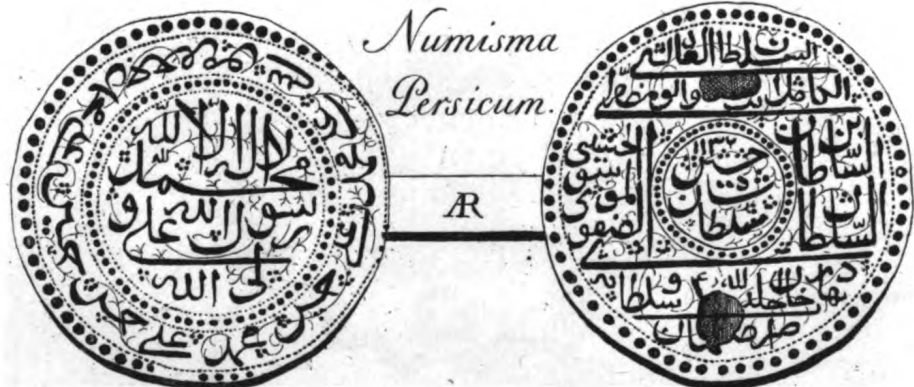
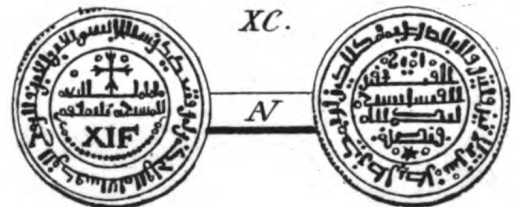
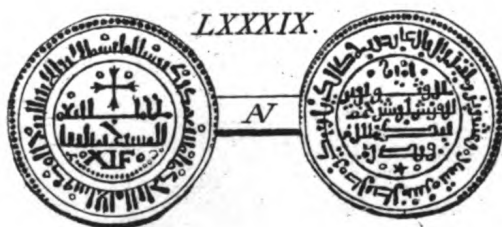
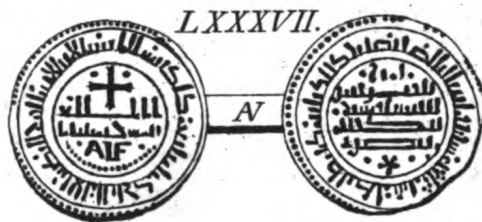
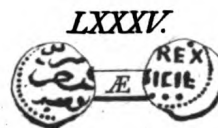
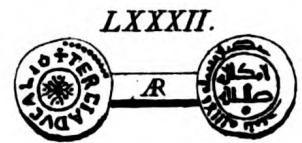
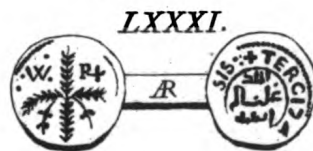
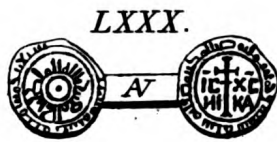
1875

1876

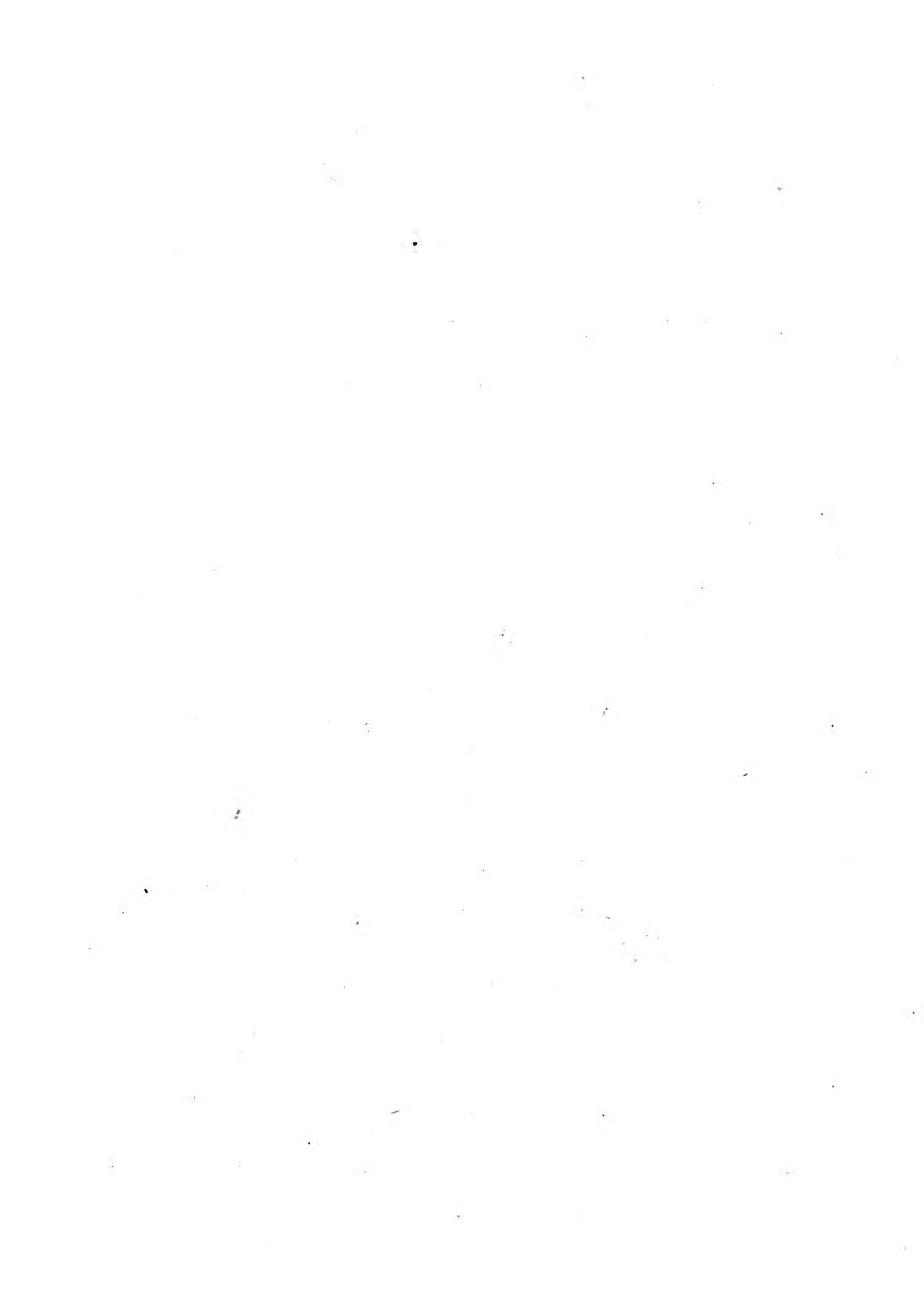

Nummi Cufici Musei Borgiani.

Sigilla Arabica Musei Borgiani.

I.

ex haematite.

II.

ex haematite.

ex aere.

III.

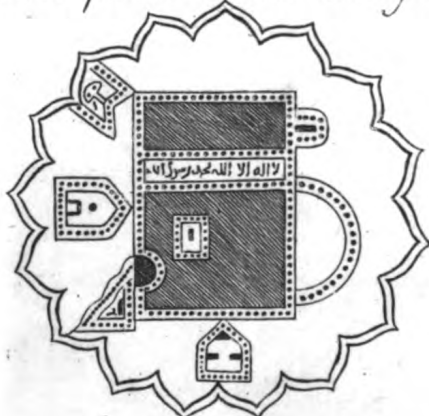
ex iaspide viridi.

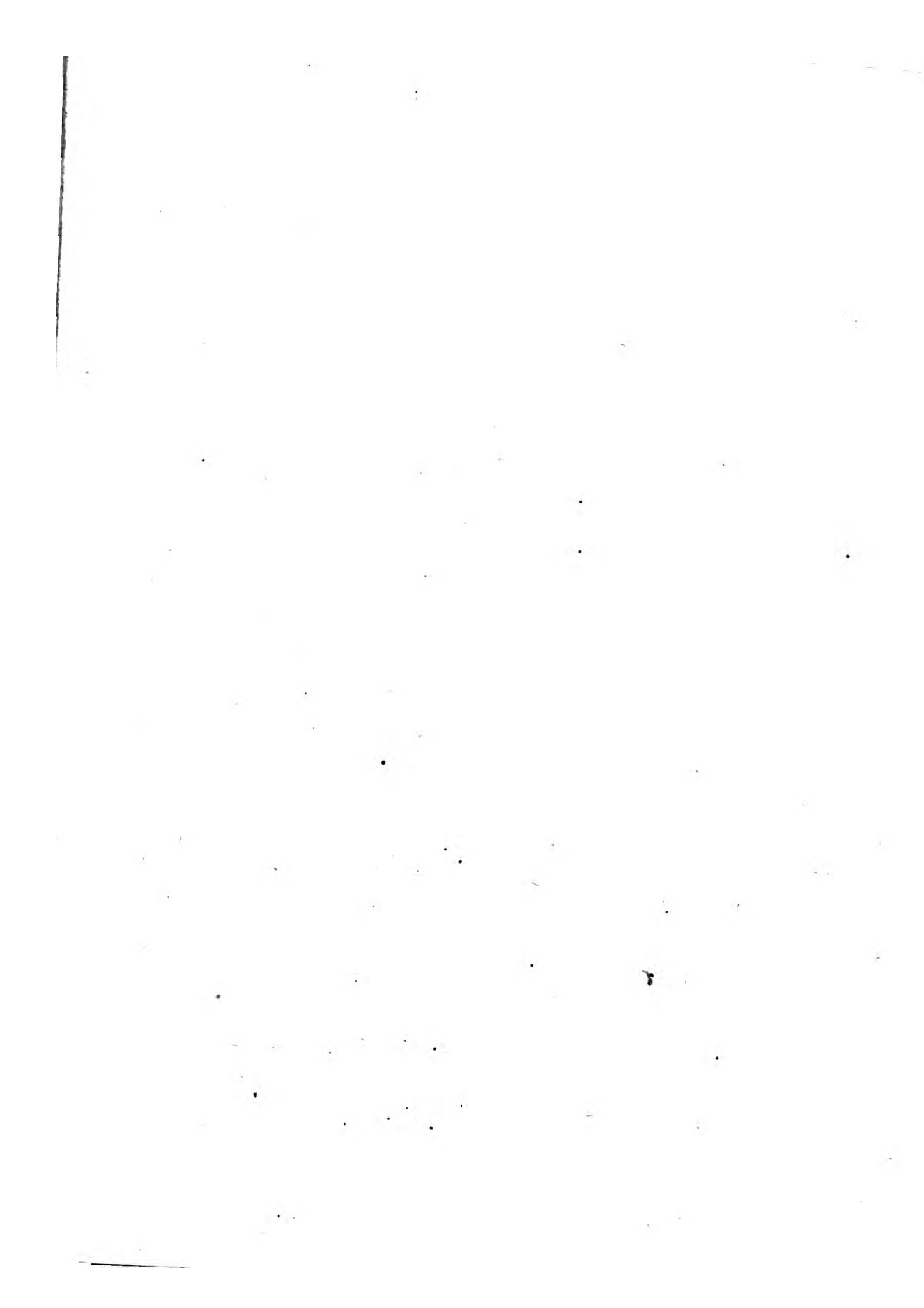
IV.

ex carneola.

Ichnographia celebris Cabae ex aenea patera Musei Borgiani.

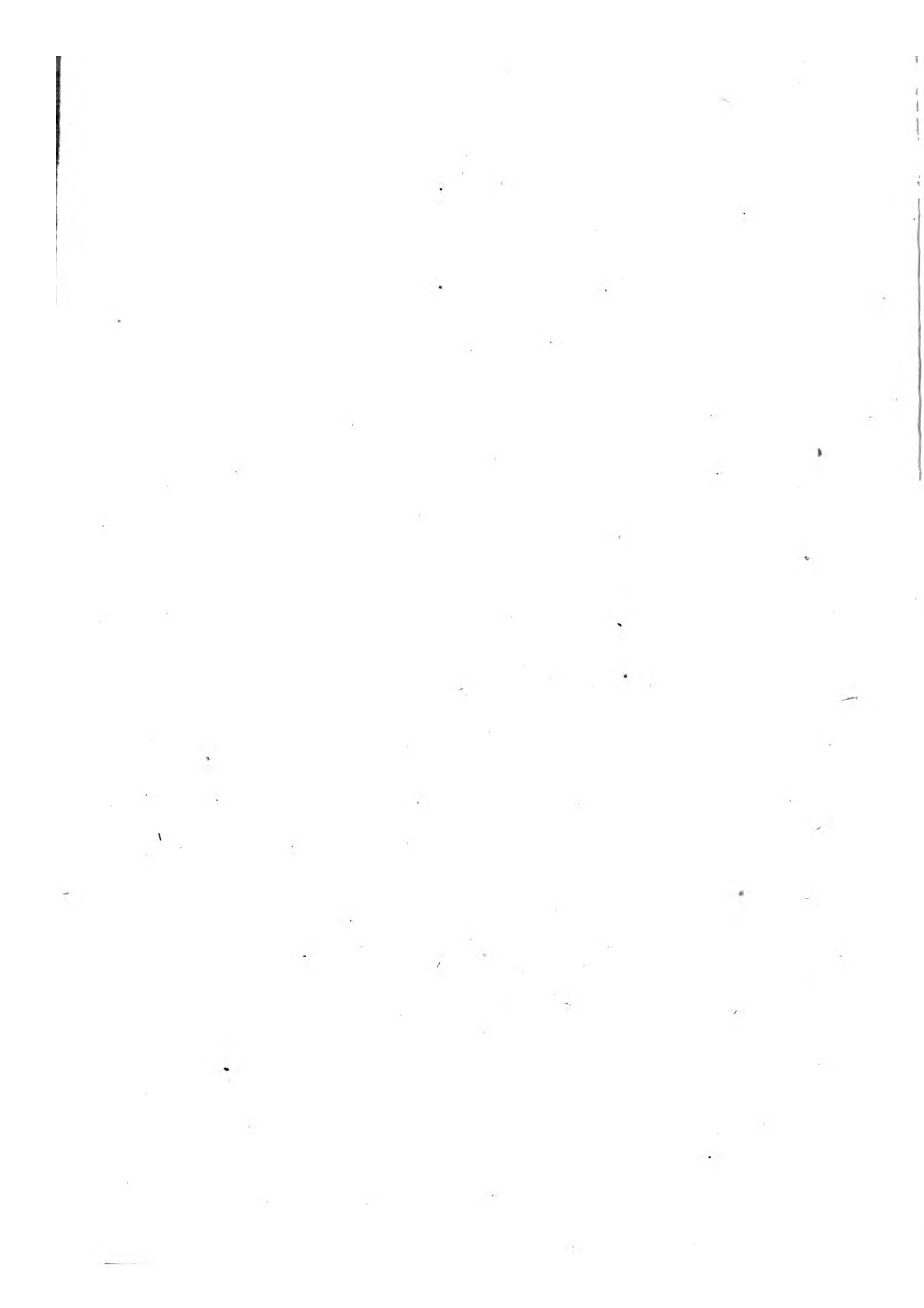

Idolum Drusorum In Museo Borgiano Velitris

Tab. X.

Inscriptio simulacri Drusorum.

4477 777 888 } *In pedibus.*
 777 777 777

"XIII" *Incipit in ventre.*

XIII

777 777 777 777

777 777 777 777 777 777 777 777

777 777 777 777 777 777 777 777

777 777 777 777 777 777 777 777 *In altera parte simulacri. Incipit in cornu dextro.*

777 777 777 777 777 777 777 777

777 777 777 777 777 777 777 777

777 777 777 777 777 777 777 777

777 777 777 777

888 888 888 *In pedibus.*

888 888 888

888 888 888 *In collo ab ambabus partibus.*

888 888

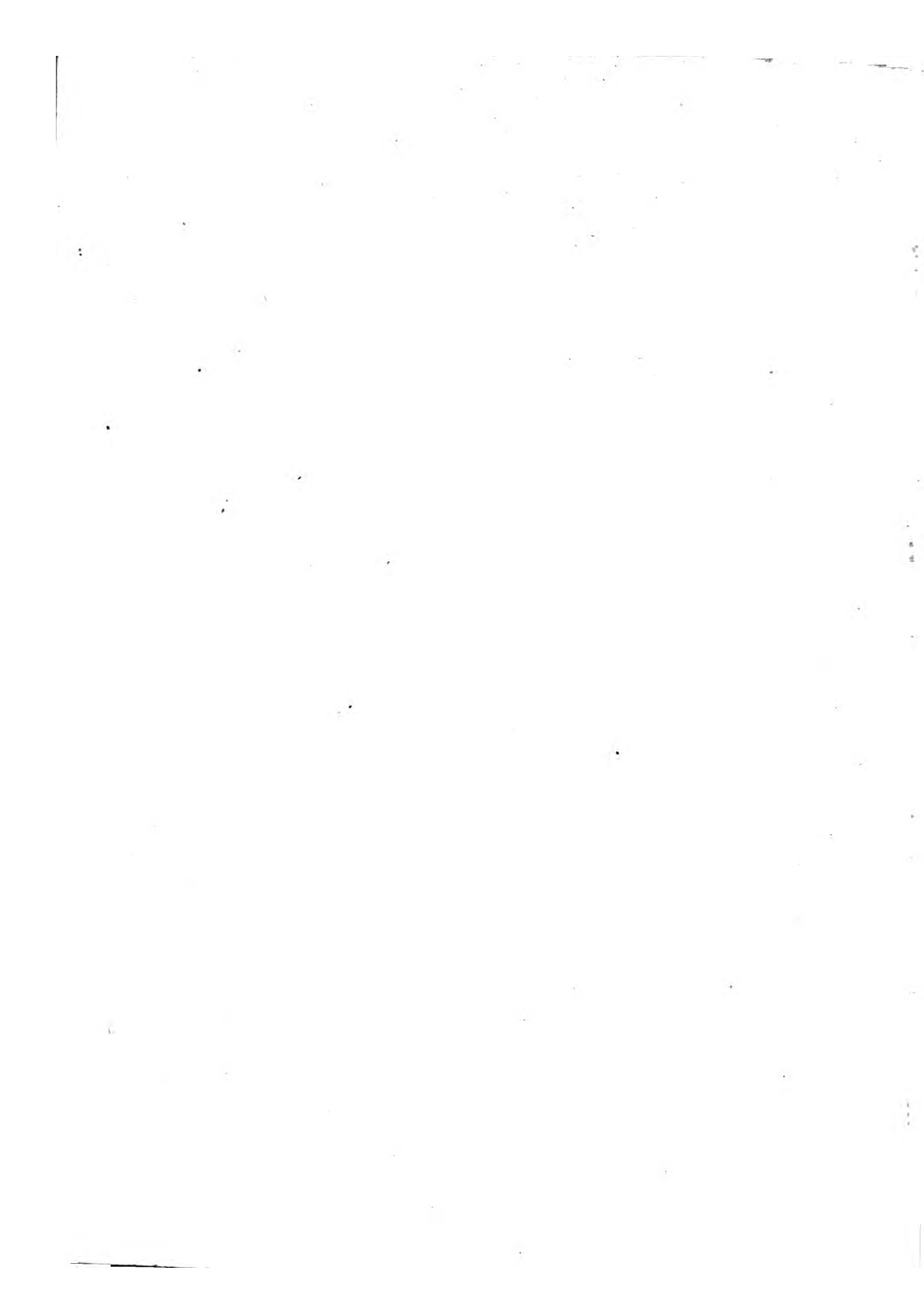
888 888 888

888 888 888 *In cornibus.*

888 888 888 *In capite.*

888 888 888 888 888

Nummi Cufici Musei Borgiani.

Tab. XII.

